

Store potentialer i arresthusundervisningen - uanset modellen

Erfaringer fra forsøg med import af undervisning

**Evalueringen er en temaanalyse i den samlede evaluering af
satspuljeprojektet 'Styrket uddannelse til indsatte' 2012-2015**

Dorte Stenbæk Bentsen
Direktoratet for Kriminalforsorgen
Straffuldbyrddelseskantoret
September 2015

Indhold

Evaluators forord.....	4
1. Resumé med fund og anbefalinger	5
1.1 Forsøget og evalueringen	5
1.2 Resultaterne fra forsøget	6
1.3 Anbefalinger til arresthusundervisningen uanset modellen	10
1.4 Hvordan skal arresthusundervisningen organiseres fremover?	11
2. Indledning.....	14
2.1 Om forsøget.....	14
2.2 Formålet med evalueringen	15
2.3 Hvad kan evalueringen sige noget om?.....	16
2.4 Dataindsamling	17
3. Rammerne for undervisningstilbuddet før og efter	20
3.1 Et forsøg med mere undervisning	20
3.2 Et forsøg med midler til afløsning af betjente og bedre skolefaciliteter.....	23
3.3 Et forsøg med mere styring	24
3.4 Opsummering	25
4. Hvordan er det gået med forsøget.....	26
4.1 Forsøget er en succes	26
4.2 Kvalitet og stabilitet i leveringen	27
4.2 Er forsøget implementeret som planlagt?	28
4.3 Opsummering	30
5. Kan import løse tre centrale udfordringer i arresthusundervisningen?	31
5.1 Større fleksibilitet i udbuddet.....	31
5.2 Tilpasset undervisning	32
5.3 Skaber import bedre afløsning ved sygdom og fravær?	35
5.4 Opsummering	38
6. Seriøs undervisning og krav til de indsatte.....	39
6.1 De indsattes forventninger til undervisningen.....	40
6.2 Er der en gruppe indsatte, man mister?.....	41
6.3 Prøver	41
6.4 Opsummering	42

7. Undervisning som en del af arresthusets samlede arbejde	43
7.1 Det klientrettede arbejde styrkes.....	43
7.2 Flere lærere og flere timer skaber engagement	45
7.3 Opsummering.....	46
8. Normalisering og sammenhæng til det ordinære uddannelsessystem	47
8.1 Opdateret viden.....	47
8.2 Åbenhed og samarbejde med omverdenen.....	48
8.3 Opsummering.....	49
9. Samarbejdet om undervisningen	50
9.1 Ledelsens deltagelse og opbakning.....	50
9.2 Uddannelsesbetjente	51
9.3 Løbende løsningsorienteret dialog og koordinering	52
9.4 Introduktion og forventningsafstemning	53
9.5 Opsummering.....	54
10. Barrierer i forsøg med import af undervisning.....	56
10.1 Handleplansarbejdet	56
10.2 Det sikrede PC-netværk.....	57
10.3 Hensynet til produktionen på arresthuset	59
10.4 Opsummering.....	60
11. Import af vejledning	61
11.1 Opsøgende vejledning til "alle" i Kolding, Svendborg og Maribo	61
11.2 Vejledning som overbygning på undervisningen i Viborg og Hobro	63
11.3 Vejledning giver mening for de fleste	64
11.4 Arbejdet med klienterne	65
11.5 Normalisering og mere kontinuitet	67
11.6 En sidegevinst - kvalificeret samarbejde med omverden	68
11.7 Sammenhæng mellem vejledning og undervisning	69
11.8 Opsummering.....	70
12. Organiseringen af arresthusundervisning i fremtiden	72
12.1 Modellen og de nordiske erfaringer.....	72
12.2 Anbefalinger til organiseringen af arresthusundervisningen	74

Evaluators forord

Evalueringens genstandsfelt er et afgrænset forsøg på seks arresthuse. Derfor afdækker evalueringen ikke det samlede billede af arresthusundervisningen i Kriminalforsorgen. Alligevel sandsynliggør evalueringen, at den arresthusundervisning, der er i Kriminalforsorgen i dag, er af svingende karakter og nogle steder mere handler om adspredelse, og om at give de indsatte mulighed for at komme ud af cellen end om kompetencegivende undervisning, der kan afbøde manglende skolemæssige kundskaber.

Samtidig viser forsøg med import af undervisning, at det er muligt og meningsfuldt at styrke en faglig og individuelt tilpasset undervisning i arresthusene, og det tyder på, at potentialet for at få flere indsatte til at tage del i undervisningen og aflægge prøver er langt større end det, som udnyttes i dag.

Endelig er der flere af de positive resultater, der er skabt i forsøget, der er resultater af, at der er tilført flere ressourcer og sat mere fokus på området i forbindelse med forsøget og ikke kan knyttes op på, at undervisningen leveres af eksterne lærere i en importmodel.

På den baggrund bliver det aktuelt at påpege, at det mest presserende spørgsmål for Kriminalforsorgen angående arresthusundervisningen måske ikke er *"Skal arresthusundervisningen leveres af interne eller eksterne undervisere?"* men i stedet er *"Hvad vil Kriminalforsorgen med arresthusundervisningen?"* og derefter *"Matcher ressourcerne, og det fokus der er på arresthusundervisningen lokalt og centralt, den undervisning, som Kriminalforsorgen ønsker at tilbyde?"*

1. Resumé med fund og anbefalinger

Dette kapitel er et resumé af evalueringen af forsøg med import af undervisning. Først beskrives forsøget og evalueringen. Dernæst præsenteres fundene i evalueringen. Endelig præsenteres evaluators anbefalinger, først til arresthusundervisningen generelt, uanset hvor lærerressourcerne hentes, dernæst til organiseringen af arresthusundervisningen.

1.1 Forsøget og evalueringen

Forsøg med import af undervisning er et af flere delprojekter i satspuljeprojektet 'Styrket uddannelse til indsatte'. De seks arresthuse, der er med i forsøget, har tilbudt de indsatte undervisning via lærerkræfter indkøbt fra det lokale voksenuddannelsescenter (VUC).¹ I tre af arresthusene har der også været et tilbud om uddannelsesvejledning indkøbt ved Ungdommens Uddannelsesvejledning. Forsøgsperioden er to år fra 1. januar 2013 til udgangen af 2014, men er siden forlænget til udgangen af 2015. Evalueringen har fulgt forsøget i den oprindelige toårige forsøgsperiode.

Forsøg med import af undervisning afprøver en alternativ model for arresthusundervisningen i Kriminalforsorgen. Arresthusundervisningen har traditionelt været varetaget af egne lærere fra fængslerne (herefter betegnet fængselslærerordningen) eller af timelærere ansat af det enkelte arresthus (herefter betegnet timelærerordningen). I timelærerordningen har lærerne i nogle tilfælde en tilknytning til en uddannelsesinstitution. Formålet med forsøget er at afprøve import som model for undervisningen og indhente erfaringer i forhold til, hvilke muligheder og barrierer en importmodel giver.

De seks arresthuse er udpeget, så de repræsenterer forskellige størrelser af arresthuse. Dertil er der i udvælgelsen taget hensyn til, hvordan undervisningstilbuddet så ud før forsøget. Nogle steder havde de en aftale, som uden problemer kunne opsiges, andre steder var de mindre tilfredse med den aftale, der var gældende.

De seks arresthuse i forsøget har kunnet tilbyde flere undervisningstimer end før forsøget, og de har fået midler til afløsning af betjente i forbindelse med møder. Arresthusene har også fået målrettet støtte fra direktoratet og arrestembederne i forbindelse med forsøget. Fx har direktoratet støttet arresthusene i at etablere og forny aftalerne med leverandørerne af undervisning og vejledning, og konsulenterne fra arrestembederne har på forskellig vis støttet op om den mere daglige projektledelse og fremdrift i samarbejdet med leverandørerne. Dertil er afholdt en række temadage, hvor de seks arresthuse har haft mulighed for at videndele, og der har blandt andet været fælles drøftelser om handleplaner og prøveafleggelse. Endelig har arresthusene i langt højere grad end før prioriteret at have en tæt dialog med underviserne. Der er altså tale om et forsøg, hvor man ikke *kun* har ændret på, hvor lærerkræfterne kommer fra; man har også ændret på en række andre forhold, som samlet set har givet arresthusundervisningen i de seks arresthuse i forsøget andre og i nogle tilfælde bedre vilkår sammenlignet med før og sammenlignet med et gennemsnitligt arresthus. Det betyder, at de resultater evalueringen peger på skal anvendes med forbehold, og at forsøget er udtryk for en 'best case', der viser, hvad arresthusundervisningen kan, når undervisningen leveres af VUC, og hvis man samtidig afsætter flere ressourcer til arresthusundervisningen og samarbejdet omkring denne.

¹ Det var ikke givet i forsøget, at det var VUC, der skulle levere undervisningen, men det var sådan det blev på alle seks arresthuse.

Evalueringen er en projektevaluering. Det vil sige evalueringens genstandsfelt er det afgrænsede forsøg med import og ikke undervisningen i hele arresthussektoren. Evalueringens primære datakilde er interview med ledere, ansatte, undervisere og indsatte, der har været en del af forsøget.

Evalueringen skal indsamle erfaringerne og på baggrund heraf give viden og anbefalinger, der kan ligge til grund for en endelig indstilling om organiseringen af arresthusundervisningen. Mens midtvejsevalueringen havde fokus på at beskrive implementeringen, har slutevalueringen fokus på at konkludere og trække anbefalinger ud af erfaringerne fra forsøget.

1.2 Resultaterne fra forsøget

Helt overordnet har forsøget med at importere undervisning i seks arresthuse været en stor succes. De seks arresthuse har været meget glade for at være med i forsøget, og de er alle interesserede i at fortsætte det samarbejde, der er etableret i forsøget.

Kvalitet og stabilitet i leveringen af undervisningen

På tværs af de seks arresthuse i forsøget er der bred enighed om, at overskriften for den forandring, som de har oplevet kan beskrives med ord som "kvalitet" og "stabilitet". Bag ordet kvalitet ligger bedre muligheder for at aflægge prøver, differentieret undervisning, større fagudbud, mere klare krav til de indsatte og en seriøs undervisningssituation, der er sammenlignelig med den, som de indsatte møder uden for murene. Stabilitet handler om, at der har været en mere stabil levering. Ved sygdom og andet fravær har det i højere grad end før forsøget været muligt at afløse med en anden lærer eller at afholde timerne på et andet tidspunkt.

Tilpasset og fleksibel undervisning med flere timer og flere lærere

Kvaliteten i undervisningen og den store søgning til undervisningen bliver i forsøget også kædet sammen med, at undervisningen i forhold til før forsøget er langt mere tilpasset den enkelte indsatte. Undervisningen er meget differentieret, og det er reglen mere end undtagelsen, at fire indsatte på et danskhold sidder med fire forskellige opgaver. Den tilpassede undervisning betyder, at den indsatte oplever, at der sker en progression, og at det er meningsfuldt at deltage i undervisningen.

Den mere individuelt tilpassede og fleksible undervisning hænger også sammen med, at man i forsøget har tilbudt et større antal undervisningstimer om ugen. Med flere timer er det muligt at tilbyde flere fag, og dermed imødekomme flere af de behov og ønsker de indsatte har. Når undervisningen er mere tilpasset den enkelte hænger det også sammen med, at underviserne har en central rolle i afklaringen af den indsatte og skemalægning og holdsammensætning, så underviserne ved, hvilke indsatte de møder, og forbereder undervisningen på den baggrund.

I modsætning til de modeller, der er udbredt i arresthusene, hvor der ofte er tilknyttet én lærer, er der i de seks arresthuse tilknyttet to eller flere lærere. Det giver i sig selv mulighed for et bredere fagudbud. Det er dog værd at bemærke, at det bredere fagudbud i høj grad kun har været muligt, fordi der har været timer nok til at kunne tilbyde de indsatte flere fag. Med to eller fire timer kan fagudbuddet ikke udvides, uagtet om undervisningen leveres af en timelærer, en fængselslærer eller af VUC.

I projektbeskrivelsen for forsøget beskrives det, at man har en forventning om, at import af undervisning kan give en større fleksibilitet i udbuddet og bedre muligheder for at tilpasse tilbuddet til den enkeltes

behov. Denne forventning synes at være indfriet. Det tyder dog på, at forventningerne ikke (kun) indfries, fordi lærerkræfterne kommer udefra, men også fordi der tilbydes flere undervisningstimer.

Krav til de indsatte

Evalueringen viser, at det har givet gode resultater at stille større krav til de indsatte i forhold til at fastsætte regler for pauser og mødepligt i undervisningssituationen. En mere seriøs undervisningssituation, hvor der stilles større krav til de indsatte, kan også imødekommes af andre modeller end importmodellen. Her er der derfor tale om endnu et resultat, som ikke kan knyttes direkte til, at undervisningen importeres, men i stedet handler om, at man i forsøget har brugt ressourcer på at beskrive aftalen og sætte rammerne for undervisningen.

Lærerne er opdateret via en tilknytning til en uddannelsesinstitution

I forhold til det løft i kvaliteten, som man oplever, at forsøget har medført, peger arresthusene i forsøget også på, at lærernes opdaterede faglige viden via tilknytningen til VUC er afgørende. Om den opdaterede viden også kan være til stede i en fængselslærerordning, der fungerer, er ikke undersøgt, men at dømme ud fra de erfaringer nogle af arresthusene har med fængselslærere, er det ikke altid tilfældet.

I forhold til lærernes faglige tilknytning er der resultater i forsøget, der peger på, at en tilknytning til et fængsel omvendt kan være en fordel for brugen af IT i undervisningen. Evalueringen giver anledning til at konkludere, at lærerne fra VUC kun i meget begrænset omfang bruger mulighederne på det sikrede PC-netværk. Det må formodes, at lærerne fra en skole på et lukket fængsel, fordi de dagligt arbejder med det sikrede PC-netværk, vil formå at bruge mere IT i undervisningen.

Potentiale for mere arresthusundervisning

I alle seks arresthuse har der været afholdt flere timers undervisning, end man gjorde før forsøget, og flere indsatte har fået undervisning. Før forsøget var der ugentligt i de seks arresthuse tilsammen mulighed for at tilbyde 29 lektioner om ugen. I forsøget kan arresthusene tilsammen tilbyde op mod 78 lektioner om ugen. Det er et udtryk for, at der er grundlag for, at flere af Kriminalforsorgens klienter, end det er tilfældet i dag, får undervisning, mens de afventer dom eller afsoner i et arresthus. I flere af arresthusene i forsøget har man i perioder haft ventelister til undervisningen, og man har udvidet timeantallet og fagudbuddet i løbet af forsøgsperioden, fordi der har været efterspørgsel på flere fag.

I forsøget er der enkelte eksempler på, at en arresthusundervisning, der styrkes i kvalitet og kvantitet kan udfordre og blive udfordret af den tradition, der er, for produktionslignende virksomhed i beskæftigelsen. Hvis mange vælger undervisning, kan det være udfordrende at opretholde den produktionsindtægt, som er indregnet i arresthusets samlede budget.

Den styrkelse af undervisningen, der er sket i forsøget betyder også, at undervisning fylder meget i hverdagen. Det er noget man taler om blandt personalet og med de indsatte, og det bliver en stor del af arresthusets hverdag, når der kommer lærere i arresthuset tre eller fire dage om ugen. Nogen nævner, at de oplever, at det styrker relationsarbejdet, da der er noget at tale om, og at det øger den dynamiske sikkerhed, da de indsatte har noget meningsfuldt at tage sig til.

Lærerne som en større del af arresthusets opgavevaretagelse

Deltagere i forsøget oplever, at lærerne har et lokalt engagement i arresthuset, som står i kontrast til det de oplevede før forsøget, hvor de lærere, der kom, hele tiden *"var på vej videre"* eller bare ikke virkede interesserede i at undervise.

I flere af arresthusene oplever de involverede tilmed, at samarbejdet med underviserne har været en løftestang for relationsarbejdet, da de ser de indsatte som andet og mere end kriminelle klienter på grund af undervisernes perspektiv. Det er ikke muligt at afgøre, om dette fund er et resultat af, at underviserne er eksterne, eller om det samme resultat kunne være skabt med lærere fra et fængsel.

Som en del af arbejdet med klienterne har lærerne i forsøget også bidraget til handleplansarbejdet og noget tyder på, at dokumentationen i handleplanerne er blevet bedre under forsøget. Det er dog tvivlsomt, at styrkelsen handler om, at undervisningen importeres. Det er snarere fordi der sideløbende i forsøget har været fokus på handleplansarbejdet, og fordi det er blevet et krav, at der skal oprettes handleplaner for varetægtsarrestanter. Der har været udfordringer med at organisere og skalere lærernes bidrag på nogle af arresthusene, men samarbejdet er faldet mere på plads, og de fleste steder fungerer det godt. Det er en strukturel udfordring ved handleplansarbejdet, at lærerne i forsøg med import ikke har adgang til Klientssystemet, og at videndeling med Kriminalforsorgen kræver en samtykkeerklæring fra den indsatte. Forsøget viser, at det besværliggør videndeling og dokumentation, men at det er muligt at etablere procedurer, der imødegår udfordringen.

Normalisering og sammenhæng til omverdenen

Flere af de muligheder, der er skabt i forsøg med import af undervisning, viser sig at hænge sammen med, at der er givet flere ressourcer til undervisningen. Der er dog også nogle af de styrker, som fremhæves i forsøget, der mere direkte afhænger af, at undervisningen leveres af lærerkræfter udefra. For det første er der en oplevelse af, at undervisningen er mere opdateret og tidssvarende. For det andet er det en værdi, at den undervisning og de krav, de indsatte møder i arresthusundervisningen, er de samme, som dem de vil møde udenfor.

Sammenhængen til omverden er ikke kun noget, der styrkes for klienterne. I forsøget er der eksempler på, at samarbejdet med UU og VUC kan fungere som en løftestang for et større udsyn i arresthusene og mere samarbejde med omverdenen. Der er flere eksempler på, at arresthusene har fået øjnene op for, hvad det kan give både arresthuset og de indsatte at samarbejde med andre faggrupper og med omverdenen i det hele taget.

Samarbejdet mellem arresthuset og leverandøren

Samarbejdet mellem de seks arresthuse og udbyderne har generelt fungeret rigtig godt, og undervisere og vejledere oplever, at de er blevet modtaget godt på arresthusene. I et par af arresthusene i forsøget var opbakningen til forsøget en udfordring i den første tid, men stemningen er vendt i forsøgsperioden.

I forsøget er der gode erfaringer med at udpege to eller tre fængselsbetjente i hvert arresthus, som har en særlig rolle i forhold til projektet. Disse uddannelsesbetjente skal være tovholdere på de praktiske ting i dagligdagen og have løbende kontakt med underviserne. Dertil skal uddannelsesbetjentene spille en central rolle som ambassadører for projektet i forhold til resten af arresthuset.

Fra forsøget er der eksempler på, at det er vigtigt, at arresthusets ledelse er engageret i samarbejdet om undervisningstilbuddet. Ledelsens engagement er vigtigt for resten af arresthusets engagement og i det daglige samarbejde med leverandøren er det vigtigt, at ledelsen deltager, så der kan træffes beslutninger nu og her.

I forsøget har samarbejdet flere steder været båret af jævnlig mødeaktivitet. Særligt i de større arresthuse har det været vigtigt, at den leder, der fungerede som projektleder/tovholder på projektet i arresthuset, uddannelsesbetjente og undervisere (samt eventuelt leder/koordinator for undviserne) afholder strukturerede møder om projektet. Især i begyndelsen, mens samarbejdet er under implementering, er det vigtigt, at alle parter har mulighed for at bringe udfordringer og spørgsmål på banen, som kan håndteres hurtigt og konsekvent af ledelsen i arresthuset, så samarbejdet ikke kører i hårdknude.

I forsøget tyder det også på, at den brede introduktion til arresthuset, men også arresthusets forståelse for VUC'ernes faglighed og arbejde er vigtigt for samarbejdet og rekrutteringen af de rigtige lærere. En gensidig forståelse og introduktion betyder desuden, at ledere og personale i arresthuset har langt mere viden om, hvad de indsatte tilbydes i undervisningen. Det giver en bedre visitation, og det betyder, at undervisningen er en del af arresthuset, og noget man taler om.

I forhold til samarbejdet skal det nævnes, at der i forsøget er brugt langt flere ressourcer på at holde møder, beskrive, evaluere og i det hele taget have en tæt dialog om undervisningen sammenlignet med før forsøget.

Import af vejledning

I forsøg med import af undervisning har det også været formålet at importere et vejledningstilbud hos en ekstern udbyder. Fra begyndelsen af projektet i januar 2013 har ét arresthus tilbudt vejledning til alle, og fra midt 2014 tilbød yderligere to arresthuse vejledning til alle indsatte. Dertil har to arresthuse i den sidste del af forsøget tilbudt vejledning ved VUC til et udvalg af de indsatte via en ordning hvor undviserne "henviser" de indsatte, der har ønske og behov, til en vejleder.

Erfaringerne fra import af vejledning er overordnet positive. I arresthusene og blandt de eksterne vejledere oplever man, at vejlederne kan "så nogle frø" og sætte nogle tanker i gang hos de indsatte. Især arbejdet med at indhente tidligere skolepapirer virker godt, og får de indsatte til at se muligheder. Den største styrke ved, at vejledningen importeres udefra er, at vejlederne er opdateret på uddannelsesområdet, og at de klienter, som har interesse for uddannelse, kan løslades med en konkret kontakt til en vejleder eller en uddannelsesinstitution via vejlederens viden og kontakter. Nogle indsatte får også hjælp til at søge uddannelse, så de kan komme hurtigt i gang, når de løslades.

Evaluator har ikke grundlag for at give konkrete anbefalinger til import af vejledning. Det kan dog konkluderes, at et vejledningstilbud med rødder i uddannelsessystemet udenfor giver en god kontakt til det ordinære uddannelsessystem og vejlederne får fat i en gruppe, som det ellers kan være udfordrende at motivere til at tænke i uddannelse og erhvervsvalg.

Det uklart, om det giver mening at tilknytte en ekstern vejleder til især de små arresthuse. Erfaringerne i arresthusene i Svendborg og Maribo trækker i hver sin retning, og det bør overvejes eller afprøves, om de små arresthuse skal have en anden model med mulighed for vejledning via fx video-telefon med en ekstern vejleder eller en vejledere fra et af Kriminalforsorgens fængsler.

Opsamling på evalueringens fund

Alt i alt har forsøget været en succes. Der har været få udfordringer og de udfordringer, der har været, er i høj grad blevet løst i løbet af forsøgsperioden. Samlet set viser evalueringen af forsøget, at de seks arresthuse i langt højere grad end før forsøget har været i stand til at:

- Tilbyde seriøs, tidssvarende og kvalificeret undervisning med mulighed for prøveaflægning
- Tilbyde stabil undervisning
- Tilbyde undervisning, der er tilpasset den enkelte indsatte behov
- Tilbyde flere undervisningstimer, så flere af de fag, som efterspørges kan imødekommes og så de indsatte oplever en progression i undervisningen
- Styrke arresthusets arbejde med klienterne ved at inddrage undervisernes relation til de indsatte i arresthusets arbejde og derved blandt andet støtte klienterne i at være elever/studerende og ikke kun klienter og kriminelle
- Skabe engagement og fælles opbakning i arresthuset i forhold til at motivere de indsatte til undervisning og italesætte undervisningen som et positivt beskæftigelsesvalg
- Skabe et givende samarbejde med VUC og UU, som en løftestang for kontakt til omverdenen for både arresthuset og de indsatte, og som giver inspiration og mod til mere samarbejde med omverdenen
- Styrke normaliseringen og de indsatte muligheder for at fortsætte af uddannelsessporet ved at give de indsatte konkret erfaring med og konkrete kontakter til det ordinære uddannelsessystem
- Styrke dokumentation for indsatserne i form af højnet skriftlighed i handleplanerne og dermed skabe bedre grundlag for mere sammenhængende klientforløb

1.3 Anbefalinger til arresthusundervisningen uanset modellen

De resultater, som er fremhævet ovenfor er blevet til i et forsøg med import af undervisning. Evaluator vil dog argumentere for, at mange af de læringspunkter, som kan trækkes ud af erfaringerne med forsøget kan bruges i arresthusundervisningen uanset organiseringen.

På baggrund af forsøget er der især syv anbefalinger, der bør fremhæves i forhold til arresthusundervisningen generelt:

- Leveringen af arresthusundervisningen bør uanset modellen beskrives i en aftale mellem leverandøren og arresthuset, så det er klart for arresthuset, hvad de kan forvente af undervisningen og dokumentationen i handleplanerne; og så leverandøren ved, hvad de skal levere. Det skal også aftales hvornår og hvem, der har ansvar for at mødes og følge op på, om aftalen bliver overholdt.
- Arresthusundervisningen skal uanset modellen betragtes og anvendes som en del af arresthusets samlede opgavevaretagelse. De lærere, der står for undervisningen, skal i en eller anden form være en del af klientarbejdet.

- Arresthusundervisningen skal bestå af undervisning, der er målrettet den enkeltes faglige niveau og behov for kompetenceudvikling. Det vil sige arresthusundervisningen i en eller anden form skal indeholde eller suppleres af et tilbud, hvor den enkelte indsatte, der gerne vil have undervisning, afklares som baggrund for tilrettelæggelsen af undervisningen.
- Arresthusene kan med fordel tilbyde flere undervisningstimer.
- Arresthusundervisningen bør varetages af minimum to lærere, som har mulighed for at sparre og støtte hinanden i opgaven med at varetage arresthusundervisningen.
- Visitationen til arresthusundervisningen kan med fordel tage udgangspunkt i en kort formuleret skriftlig aftale mellem klienten og arresthuset, hvor klienten skriver under på, at han er indforstået med, at en plads i undervisningen kræver, at man overholder visse regler om fx pauser og mødepligt, og at man arbejder seriøst i undervisningssituationen
- De indsatte skal kunne deltage i undervisning og anden form for beskæftigelse i samme uge.

1.4 Hvordan skal arresthusundervisningen organiseres fremover?

Styrkerne ved importmodellen

Samles der op på erfaringerne fra evalueringen af forsøget er styrkerne med importmodellen mange. Tages det in mente, at nogle af resultaterne i forsøget skyldes andre forhold - fx, at der er tilbudt flere undervisningstimer - er der fortsat en række styrker, som synes at afhænge helt eller delvis af, at undervisningen leveres som import fra et VUC:

- Importmodellen kan give gode muligheder for afløsning ved ferie og sygdom, især hvis organiseringen af lærerteamet hos udbyder målrettet støtter op om hurtig og sikker afløsning.
- Importmodellen styrker muligheden for fleksibilitet i udbuddet i form af fag og antal timer, da leverandøren har et stort lærerkollegium med mange faglige retninger at trække på, og fordi de er vant til at bruge lærerressourcerne fleksibelt i forhold til kunder med skiftende behov
- Importmodellen giver via undervisernes tilknytning til VUC en lærergruppe, der er opdateret fagligt
- Importmodellen giver et samarbejde med en leverandør af undervisning, der professionelt er vant til at arbejde med kontraktlige aftaler om levering af undervisning
- Importmodellen styrker kontinuiteten for de indsatte i forhold til at fortsætte grundskoleundervisning ved indsættelse og ved løsladelse.
- Importmodellen styrker normaliseringen – de indsatte får viden og konkret erfaring med det tilbud, som VUC har uden for murene, og de møder de konkrete undervisere, de krav og det faglige niveau, som de vil møde i det ordinære uddannelsessystem.

- Importmodellen giver en styrket opgavevaretagelse i arresthuset, hvis lærerne inddrages i arresthusets øvrige arbejde. Undervisernes viden og relation til de indsatte giver de ansatte nye perspektiver på de indsatte. Det er med til at bløde op for klientliggørelsen, og det styrker relationsarbejdet.
- Importmodellen styrker arresthusenes samarbejde med omverdenen – både i sig selv og som løftestang for andre samarbejder.

Ulemperne ved importmodellen

Den mest håndgribelige ulempe ved importmodellen er, at timeprisen for en lærer umiddelbart er større. Det ligger uden for evalueringens formål at konkludere på de økonomiske forhold ved importmodellen. Der er dog et par af resultaterne i forsøget, der giver anledning til at kommentere på forholdene omkring økonomien i en importmodel. For det første kan det fremhæves, at selv om timeprisen er højere for en underviser fra VUC, kan der være forhold omkring afholdt undervisning på grund af bedre afløsning, der kompenserer for den højere timepris. For det andet er det måske værd at betale for, at administration og personaleforhold i forbindelse med udskiftning af lærere afholdes af udbyder. Endelig giver forsøg med import af undervisning anledning til at stille spørgsmålstegn ved, om fængslerne og timelærerne alle steder leverer en undervisning, der indholdsmæssigt kan sammenlignes med den, som der betales for i importmodellen. I de seks arresthuse i forsøget oplever de involverede, at underviserne fra VUC leverer en helt anden ydelse end den, som de fik før forsøget. Spørgsmålet er på den baggrund, om den merpris, der er i en model, hvor undervisningen importeres, i det samlede billede er langt mindre end det umiddelbart ser ud til, og i forhold til kvalitet er pengene værd?

Fra forsøget er der yderligere fire forhold, der taler imod en model, hvor undervisningen importeres udefra:

- Teknisk er handleplansarbejdet mere udfordrende med eksterne undervisere – dels fordi de ikke har adgang til Klientsystemet, dels fordi der skal indhentes samtykkeerklæringer fra de indsatte. Evalueringen viser dog, at arbejdet med handleplanerne i flere af de seks arresthuse er *styrket* i kraft af forsøg med import af undervisning.
- Det kræver formodentlig flere ressourcer at holde underviserne ajour med det sikrede PC-netværk ved importmodellen sammenlignet med en fængselslærerordning, hvor lærerne fra de lukkede fængsler til daglig arbejder med det sikrede PC-netværk.
- Det kan ikke direkte sandsynliggøres på baggrund af evalueringens data, men der er brugt en del ressourcer på introduktion i forbindelse med forsøget, og det er muligt, at introduktionen af undervisere kan være mere ressourcekrævende med en importmodel, idet rammerne i et arresthus er mere fremmede for en underviser fra et VUC end for en fængselslærer.
- Kontinuiteten til det videre forløb inden for Kriminalforsorgens institutioner må formodes at være mindre med importmodellen, hvis der sammenlignes med fængselslærermodellen. Kontinuiteten vil dog mest komme til udtryk for den begrænsede gruppe af klienter, der skal afsone på det fængsel, hvor fængselslæreren har sin ansættelse.

Anbefalinger til organiseringen af arresthusundervisningen

Når evaluatør på trods af de gode erfaringer i forsøget ikke anbefaler, at al undervisning i arresthusene tilbydes som import er det fordi fængselslærermodellen har nogle fordele og fordi fængselslærermodellen bør afprøves under bedre vilkår. På baggrund af evalueringen er det evaluators anbefaling, at:

- Kriminalforsorgen støtter de fængsler, der har ledelses- og lærerkapacitet til at levere kompetencegivende undervisning ved et fast team på 2-4 lærere og "genstarte" og formulere kontraktlige aftaler med arresthusene om levering af undervisning. Aftalen mellem fængslet og arresthuset bør være afgrænset til en periode på to år, hvorefter der evalueres.
- I de arresthuse, hvor det på grund af geografisk afstand og/eller nærliggende fængslers kapacitet og engagement ikke skønnes muligt at levere kompetencegivende undervisning fra en fængselskole skal arresthusundervisningen leveres af et lokalt VUC.
- Timelærerordningen udfases som en model for arresthusundervisningen. Timelærerordningen bør udfases, da den ikke giver mulighed for prøveafleggelse, da lærerne typisk ikke har nogen tilknytning til en uddannelsesinstitution, og da der typisk kun er én lærer tilknyttet det enkelte arresthus.

Når evaluatør ikke anbefaler en model, hvor lærerkræfterne er koordineret i områdekantorerne, er det fordi evalueringen tyder på, at det er vigtigt at lærerne har en tilknytning til en uddannelsesinstitution. Der er også dårlige erfaringer med, at lærerne er tilknyttet mange forskellige arresthuse og bruger meget tid på transport. Det kan til gengæld være en stor styrke, hvis områderne spiller en rolle i at forhandle og følge op på kontrakter mellem arresthusene og leverandørerne uanset om leverandøren er et VUC eller en fængselskole.

2. Indledning

Denne rapport er en evaluering af 'Forsøg med import af undervisning' i seks arresthuse. Forsøget afprøver en model, hvor lærerressourcerne er ansat ved en ekstern udbyder, som Kriminalforsorgen køber undervisningsydelsen af. Modellen står i modsætning til de to udbredte modeller for undervisningen i arresthusene i dag: fængselslærerordningen og timelærerordningen.²

2.1 Om forsøget

Til forsøget er udvalgt seks arresthuse: Arresthuset i Hobro, Arresthuset i Køge, Arresthuset i Kolding, Arresthuset i Maribo, Arresthuset i Svendborg og Arresthuset i Viborg. Arresthusene er udpeget i samarbejde med de daværende arrestembeder, så de repræsenterer forskellige størrelser af arresthuse. Dertil er de seks arresthuse til dels udvalgt, fordi de var motiverede for at deltage i forsøget; og endelig er der i udvælgelsen taget hensyn til, hvordan undervisningstilbuddet var organiseret før igangsættelsen af forsøget. Nogle steder havde de en aftale, som uden problemer kunne opsiges, andre steder var de mindre tilfredse med den aftale, der var gældende, og de havde derfor et ønske om at prøve noget nyt.

Projektleder for forsøget i direktoratet for Kriminalforsorgen, Maja Schiøth Dyrby, fortæller, at baggrunden for forsøget var, at man i Kriminalforsorgen ønskede at afprøve, om nogle af de udfordringer, der er med arresthusunderundervisningen kunne løses med en model, hvor undervisningen importeres udefra. Udfordringerne handlede om, at man havde en opfattelse af, at der nogle steder var tale om hygge og opbevaring af indsatte frem for undervisning, og at der nogle steder var problemer med leveringen af undervisningen.

I alle seks arresthuse i forsøget er der indgået aftale med det lokale Voksenuddannelsescenter³ (VUC), som varetager undervisningen. I aftalerne er undervisningen defineret som ordblindeundervisning, FVU⁴, avu⁵ og til dels hf-niveau⁶.

I fem af de seks arresthuse i importforsøget er der tilknyttet to eller tre undervisere fra det lokale VUC, der er lavet aftale med. I Arresthuset i Hobro er dog tilknyttet fem medarbejdere fra VUC. En af underviserne varetager ikke undervisning, men står udelukkende for tests og screening af de indsatte. Undervisningen foregår i udgangspunktet i hold af 2-6 indsatte, og når lærerne møder op for at afholde undervisning, får de udleveret en alarm. De får en kort snak med personalet, der er på vagt, i forhold til, om der er noget, de skal være opmærksomme på. Med undtagelse af Arresthuset i Svendborg er det arresthuspersonalet, der

² En opgørelse fra 2010 viser, at blandt de 29 arresthuse, der ikke er med i forsøget, er der 13 arresthuse, der får undervisningen leveret fra et fængsel, mens 16 arresthuse har en lærer tilknyttet på timebasis.

³ Voksenuddannelsescentre (VUC) er selvejende institutioner under Ministeriet for Børn og Undervisning. VUC udbyder forskellige former for uddannelse rettet mod voksne kursister, for eksempel forberedende voksenundervisning (FVU), almen voksenuddannelse (avu), ordblindeundervisning og hf – både som enkeltfag, fagpakker og toårigt hf.

⁴ Forberedende voksenundervisning (FVU) er til voksne, der ønsker at blive bedre til at læse, stave, skrive eller regne. Forberedende Voksenundervisning (FVU) består af to fag: FVU-læsning, som består af fire trin á 30-60 timer á 60 minutter og FVU-matematik, som består af to trin á 30-60 timer á 60 minutter.

⁵ Almen voksenuddannelse (avu) er et tilbud til voksne, som ønsker at forbedre deres almene kundskaber. Undervisningen i avu tilrettelægges som enkeltfagsundervisning, og det er muligt at tage et eller flere fag af gangen. Fagene inden for almen voksenuddannelse (avu) dækker både fag på basisniveau, som niveaumæssigt ligger under folkeskolens 9. klasse, og fag på niveauerne G, F, E og D. Niveau G svarer til 9. klasse og niveau E til 10. klasse. Det afsluttende højeste niveau D giver god faglig sammenhæng til hf-uddannelsen.

⁶ I aftalen mellem Kriminalforsorgen og 'VUC & HF Nordjylland, Himmerland', som leverer undervisning på Arresthuset i Hobro nævnes også hf-niveau.

er ansvarlig for at lukke de indsatte, der skal til undervisning, ud af cellen og ned i skolen. Det er udbredt, at underviserne forud for dagen har sat hold, så der ligger en liste til arresthuspersonalet, hvor det fremgår, hvilke indsatte der skal deltage i undervisningen.

I tre af arresthusene har man i forsøget afprøvet en ordning, hvor man har tilbudt en opsøgende uddannelsesvejledning. Vejlederkræfterne er købt ind via Ungdommens Uddannelsesvejledning⁷ (UU). De tre andre arresthuse har på forskellig vis tilbudt vejledning ved medarbejdere fra VUC. Det er evaluators opfattelse, at forsøget først og fremmest er et forsøg med import af undervisning og sekundært har til formål at indhente erfaringer med at importere vejledning. Det er nyt at tilbyde professionel uddannelsesvejledning i arresthusene, mens undervisning er noget man tilbyder i mere eller mindre omfang i alle arresthuse.

Implementeringen og den praktiske udmøntning af projektet er sket i et samarbejde mellem direktoratet for Kriminalforsorgen og arresthusene samt en konsulent fra hvert af de tidligere arrestembeder.

Teamet 'Fritid, Uddannelse, Digitalisering og Innovation' (FUDI) (tidligere uddannelsesenheden) i Koncern Resocialisering har støttet arresthusene igennem hele projektet, og har været med til at indgå kontrakter og løbende justere aftalerne med VUC og UU. Størstedelen af den praktiske implementering står arresthusene selv for. Derfor varierer det også, hvordan forsøget udmøntes i praksis i de seks arresthuse. Team FUDI har været overordnet projektleder på forsøget, mens Team Analyse og Evaluering (tidligere evalueringssenheden) i Koncern Resocialisering er ansvarlig for evalueringen af forsøget.

2.2 Formålet med evalueringen

Formålet med importforsøget og med at evaluere forsøget er at få erfaringer med import af undervisning (og uddannelsesvejledning) i arresthusene med henblik på at kunne pege på muligheder og barrierer ved import. Dertil er det formålet at evalueringen skal give viden og anbefalinger, der kan ligge til grund for en indstilling om, hvorvidt en model, hvor undervisningen importeres, skal udbredes på arresthusområdet.

Evalueringen er en projektevaluering. Det vil sige, at evalueringen undersøger forsøgsprojektet og ikke hele arresthusundervisningen. I projektevalueringen er det dog aktuelt at perspektivere til arresthusundervisningen generelt for at få en pejling på, om erfaringerne i forsøget kan generaliseres til hele arresthussektoren og for at give et billede af, hvad det er, der sammenlignes med.

I projektevalueringen af forsøget stilles overordnet tre evalueringsspørgsmål:

1. *Hvordan er forsøget gået?*
2. *Kan import af undervisning ifølge erfaringerne i forsøget løse de udfordringer der fremhæves ved den eksisterende arresthusundervisning i projektbeskrivelsen?*
3. *Hvilke muligheder og barrierer er der ved at importere undervisning (og vejledning) ifølge erfaringerne i forsøget?*

I forhold til evalueringsspørgsmål 1 afdækkes det, hvordan forsøget er implementeret, og om de opstillede procesmål for implementeringen er nået. Evalueringsspørgsmål nr. 1 behandles især i kapitel 4 og løbende i

⁷ Ungdommens uddannelsesvejledning (UU-vejledningen) er et tilbud om vejledning til ungdomsuddannelse og fremtidigt erhverv til unge under 30 år. I de tre arresthuse, hvor UU er involveret vejleder de alle indsatte uanset alder. UU-centrene er organiseret i landets kommuner.

hele evalueringen, når det afdækkes, hvilke oplevelser arresthusene har haft med forsøget. Der kan i øvrigt henvises til midtvejsevalueringen Hansen & Lund-Sørensen 2013: *"Forsøg med import af undervisning i seks arresthuse 2012-2015 - midtvejsevaluering af erfaringer og foreløbige virkninger i importforsøget"*, Kriminalforsorgen.

Evalueringsspørgsmål 2 henviser til projektbeskrivelsen for forsøget, hvor det er beskrevet, at det skal afprøves, om forsøg med import af undervisning kan løse udfordringerne med manglende fleksibilitet i udbuddet og tilpasning af undervisningen samt mangelfuld afløsning ved sygdom og andet fravær. Evalueringsspørgsmål 2 behandles i kapitel 5.

Evalueringsspørgsmål nr. 3 er et bredt spørgsmål, og besvares på den måde, at analysen af datamaterialet hele vejen igennem målrettet har haft øje for, hvilke muligheder import som model er med til at skabe og hvilke barrierer, der skabes, når undervisningen leveres ved eksterne lærerkræfter. I forbindelse med besvarelsen af evalueringsspørgsmål nr. 3 er evaluator løbende opmærksom på, om de muligheder og barrierer, der fremhæves kan knyttes direkte til, at undervisningen importeres udefra, eller om det kan skyldes nogle af de andre forhold i forsøget, som adskiller forsøgsperioden fra den almindelige ordning for arresthusundervisning. Evalueringsspørgsmål 3 afdækkes løbende i hele rapporten men kommer især til udtryk i kapitel 4, 5, 8 og 10.

2.3 Hvad kan evalueringen sige noget om?

Inden evalueringens fund præsenteres skal det gøres tydeligt for læseren, hvad evalueringen kan og *ikke* kan. Forsøg med import af undervisning i arresthuse er tilrettelagt sådan, at resultaterne fra evalueringen af forsøget kun til dels og med visse forhold for øje kan sammenlignes med de eksisterende modeller for arresthusundervisningen (fængselslærerordningen og timelærerordningen), ligesom det er usikkert, i hvilken udstrækning forsøgets fund kan generaliseres til hele arresthussektoren.

En best case

Når det ikke er muligt at sammenligne forsøget en til en med de eksisterende ordninger for arresthusundervisningen, skyldes det, at der er tilført ekstra ressourcer til de seks arresthuse, som har deltaget i forsøget. For det første er der givet flere timer til undervisning sammenlignet med før forsøget. For det andet er der bevilliget afløsningstimer til mødeaktivitet for betjentene og arresthusene har selv brugt langt flere ledelsesressourcer i forhold til at koordinere og styre undervisningstilbuddet i dialog med leverandøren. Endelig har der fra direktoratet for Kriminalforsorgen side været fokus på de seks arresthuse i kraft af projektet og evalueringen af projektet, og direktoratet og de tidligere arrestembeder har støttet de seks arresthuse i forløbet.

Dette betyder, at forsøget er en konstrueret "best case", hvor der især skabes viden om, hvilke potentialer der er ved at importere undervisning, hvis den får gode betingelser og på nogle områder bedre betingelser end det, som er standarden for arresthusundervisningen i dag. Det betyder, at evalueringen ikke direkte giver mulighed for, at svare ja eller nej til spørgsmålet om, hvorvidt en importmodel er bedre end de eksisterende modeller. Til gengæld skaber forsøget valid viden om, hvilke uudnyttede potentialer, der er i arresthusundervisningen og hvilke styrker og barrierer, der synes at være ved at importere undervisningen og ved at styrke arresthusundervisningen.

Kapitel 3 illustrerer hvordan man i forsøget har haft nogle andre rammer for undervisningen end før forsøget.

Generaliserbarhed

I evalueringen underbygges det, at de seks arresthuse er meget positive over for forsøg med import af undervisning. Spørgsmålet er, om det store løft i kvalitet og levering, som de seks arresthuse i forsøget har oplevet vil være gældende i andre arresthuse, hvis *de* havde deltaget i forsøget. Arresthusene i forsøget er blandt andet udvalgt på den måde, at flere af husene havde en arresthusundervisning, der fungerede mindre godt, og hvis det adskiller sig fra det gennemsnitlige arresthus er resultaterne måske ikke mulige at generalisere til hele arresthussektoren.

På den anden side er der udtalelser og vurderinger, der tyder på, at de seks arresthuse i forsøget på trods af udvælgelsen *ikke* adskiller sig meget fra det gennemsnitlige arresthus i Kriminalforsorgen, når det gælder arresthusundervisningen. Se fx dette uddrag fra interview med en leder i et af de seks arresthuse i forsøget:

"I flere af arresthusene i forsøget var man mindre tilfredse med den ordning man havde før - tror du resultaterne havde været lige så positive i andre arresthuse? (interviewer)

Men hører vi ret mange steder, at man er glad for skolerne på den gamle ordning? (spørger han sig selv) Jeg hører det ikke. Ikke i vores område - når jeg hører de [andre] arresthuse, er det et tilbagevendende tema, at det ikke fungerer, og de føler sig nedprioriteret af fængselslærerne, der kommer (...) og så er der sygdom, og så kan der gå lang tid, før der kommer en lærer ud. Der er lige X-arresthus, der har de fået en fast ordning med [et fængsel], der ser fornuftig ud" (leder).

Projektlederen for forsøget i direktoratet og konsulenterne i de tidligere arresthusembeder tilkendegiver, at de også har en oplevelse af, at der er flere steder, hvor man ligesom i arresthusene i forsøget ikke har haft en tilfredsstillende arresthusundervisning, og hvor undervisningen har været et nedprioriteret område. Her gengives et uddrag fra et interview med en konsulent i et af de tidligere arresthusembeder:

"Inden vi startede [med forsøget] så var undervisning jo et forsømt område, for jeg tror, det er de færreste arrestforvarere, der har følt, at de har kunnet gå i dialog med lærerne i forhold til at stille nogle krav i ft. kvalitet og indhold, så det har egentlig levet lidt sit eget liv (konsulent)."

Det tyder altså på, at selvom de seks arresthuse til dels er udvalgt, fordi de havde mindre gode erfaringer med den tidligere leverede undervisning er de seks arresthuses udgangspunkt ikke unikt, og det er sandsynligt, at den oplevelse man har haft i forsøget også ville finde sted i en del af de andre arresthuse i Kriminalforsorgen, hvis *de* havde været med i forsøget.

Genstandsfeltet

I forhold til evalueringens konklusioner er det værd at bemærke, at forsøget hovedsageligt er et forsøg med import af FVU- og avu-undervisning ved lokale VUC'ere. Det vil sige erfaringer og konklusioner ikke nødvendigvis kan overføres til import af andre undervisningsydelse og til andre typer af leverandører.

2.4 Dataindsamling

Evalueringen bygger på kvalitative data i form af interview med de deltagere, der har været med i forsøget. Det vil sige, at evalueringen ses fra Kriminalforsorgens og herunder især de seks arresthuses perspektiv. Det har ikke været et fokus at afdække, hvad udbyderne af undervisning og vejledning mener om forsøget, selv om det vil blive inddraget nogle steder, for at perspektivere og afdække, hvordan samarbejdet er gået.

Interviewdata er den primære kilde i evalueringen, da den bedst underbygger, at formålet med forsøget er, at høste erfaringer og herunder afdække muligheder og barrierer ved en model for arresthusundervisningen, hvor lærerkræfterne købes udefra.

Interview med ledere og ansatte på arresthusene

Der er foretaget interviews med de ledelsesrepræsentanter, der har fungeret som projektleder/tovholder og betjente, der er udpeget til uddannelsesbetjente i forbindelse med forsøget. Nogle interviews er gennemført på arresthuset ved besøg, hvor evaluator også har deltaget i et følgegruppemøde. Andre interviews er gennemført på telefon. Ledelsesniveauet er særligt fremtrædende som datakilde i denne slutevaluering. Det er evaluators oplevelse efter at have fulgt forsøget, at det er ledelsen, der har det bedste overblik over, hvordan det er gået med forsøget, og hvordan undervisningen i forsøget kan sammenholdes med erfaringerne fra før forsøget. Der er i alt gennemført 13 interviews med ledelsesrepræsentanter og to interviews med uddannelsesbetjente. Når der henvises til en "leder" i forbindelse med et interview kan det både dække over en arrestforvarer, en souschef eller en overvagtimester. Interviewene med ledelsesrepræsentanterne er foregået i to runder. Første interviewrunde er foretaget i sensommeren 2013 forud for midtvejsevalueringen. Anden runde er foretaget i 1. kvartal 2015. Hvis det er vigtigt for indholdet, fremhæves det, om det citat, der anvendes, er foretaget midt i eller ved slutningen af den toårige forsøgsperiode.

Interview med udbydere: Undervisere og vejledere

Til evalueringen er der gennemført interviews med undervisere fra VUC, og der er gennemført interviews med en UU-vejleder fra de tre arresthuse, der har haft et fast tilbud om vejledning til de indsatte. Undervisernes perspektiv skal især bidrage med viden om, hvordan samarbejdet har fungeret og hvordan det opleves at være underviser i en arresthus-kontekst. Der er i alt gennemført 7 interview med undervisere og 4 interview med vejledere.

Interview med indsatte

Der er gennemført 13 interviews med indsatte, der har modtaget eller på interviewtidspunktet stadig modtager undervisning i forsøgsperioden i et af de seks arresthuse. Der er foretaget interviews med indsatte i alle seks arresthuse, der er med i forsøget. De gennemførte interview har haft en varighed på mellem 10 og 30 minutter, og det har været stor variation i, hvor meget den indsatte ønskede at fortælle, og hvor mange tanker den enkelte havde gjort sig i forhold til undervisningen. Det er begrænset hvad interviewene med de indsatte har bidraget med i forhold til evalueringens formål. Enkelte steder har det dog været relevant at inddrage de indsattes perspektiv.

Interview med projektleder og videnspersoner i øvrigt

I evalueringen inddrages også datakilder, som giver et mere overordnet perspektiv på forsøget og på arresthusundervisningen. For det første er projektlederen for forsøget, som var organisatorisk placeret i den tidligere uddannelsesenhed i direktoratet, blevet interviewet. For det andet er de tre konsulenter fra de tidligere arrestembeder interviewet. Endelig har evaluator valgt at interviewe en uddannelseskonsulent i direktoratet, som har været en aktiv del af undervisningen i Kriminalforsorgen i mange år og samtidig er ansvarlig for det sikrede PC-netværk, som er det netværk, som lærere og elever har adgang til at bruge i undervisningen i arresthusene. Der er i alt gennemført 8 interviews med centrale videnspersoner inkl. projektleder og konsulenter i de tidligere arrestembeder.

Besøg og deltagelse i følgegruppemøder samt temadage

Evaluator har deltaget i en række af de følgegrupper, som er afholdt i løbet af forsøget i arresthusene. Evaluator har også deltaget i temadage i forsøget, hvor repræsentanter fra alle arresthusene i forsøget var inviteret. I forbindelse med besøg, deltagelse i følgegruppemøder og temadage har evaluator både indsamlet viden om forsøget og samarbejdet via den formelle dagsorden og gennem diskussionerne på møderne og via egne uformelle samtaler med deltagerne. I forbindelse med deltagelse i følgegruppemøder og temadage har både ledelsesrepræsentanter fra arresthusene, ledelse/koordinatorer fra VUC og UU, uddannelsesbetjente og undervisere fra VUC været datakilder.

Anonymitet

Alle interviewpersoner er i udgangspunktet interviewet med et løfte om anonymitet. Anonymiteten er en forudsætning for, at interviewpersonerne kan være ærlige omkring de forhold, der har gjort sig gældende uden at være nervøse for, om det for konsekvenser for deres jobsituation eller relationen til kollegaer og samarbejdspartnere. Der er dog enkelte steder, hvor der går vigtig information tabt, eller hvor det ikke er muligt, hvis udsagnene sløres. I de tilfælde er det ikke anonymt, og dem der citeres har godkendt de udtalelser som gengives.

3. Rammerne for undervisningstilbuddet før og efter

I dette afsnit illustreres det, hvordan kvantiteten af undervisningen i de seks arresthuse i forsøget har ændret sig fra *før* forsøget til *i* forsøget. Det giver for det første læseren viden om rammene for forsøget. For det andet giver det et indtryk af sammenligningsgrundlaget fra *før* forsøget. Kapitlet viser også, hvordan man i forsøget har brugt flere ressourcer på at styre og aftale rammer og krav for undervisningstilbuddet med leverandøren af undervisningen.

3.1 Et forsøg med mere undervisning

Tabel 3.1 illustrerer udviklingen fra *før* og *i* forsøget i forhold til udbuddet af undervisningstimer. Den store stigning i antal mulige undervisningstimer til både 1. halvår 2013 og 1. halvår 2015 illustrerer tydeligt, at forsøget kvantitativt i forhold til undervisningstimer er langt fra sammenligneligt med situationen *før* forsøget.

Som det fremgår af tabellen er der i fem af de seks arresthuse justeret i aftalerne med VUC, så der i 1. halvår 2015 leveres 3-6 lektioner mere om ugen. Det øgede antal timer er i høj grad et udtryk for efterspørgsel på undervisning fra de indsatte og for et ønske om at udbyde flere forskellige fag.

Tabel 3.1:

Arresthus	2012 (før forsøget) ⁸	1. halvår 2013	1. halvår 2015 (forlængelsen af projektet)
	Lektioner om ugen før forsøget	Lektioner a 45 min. om ugen jf. kontrakten med VUC	Lektioner a 45 min. om ugen jf. kontrakten med VUC
Hobro	4	8	12
Kolding	4	9+1	16
Køge	13	16+2	18
Maribo	4 ^A	9	12 (a 50 min)
Svendborg	4	8	12
Viborg	4	4+1	8
I alt	29	58	78

A: I arresthuset i Maribo bygger tallet af ugentlige lektioner *før* importforsøget på udbetalte klokketimer til timelæreren. Over de aktuelle måneder er udbetalt 4,3 klokketimer om ugen, og der er altså også her tale om ca. 4 lektioner om ugen.

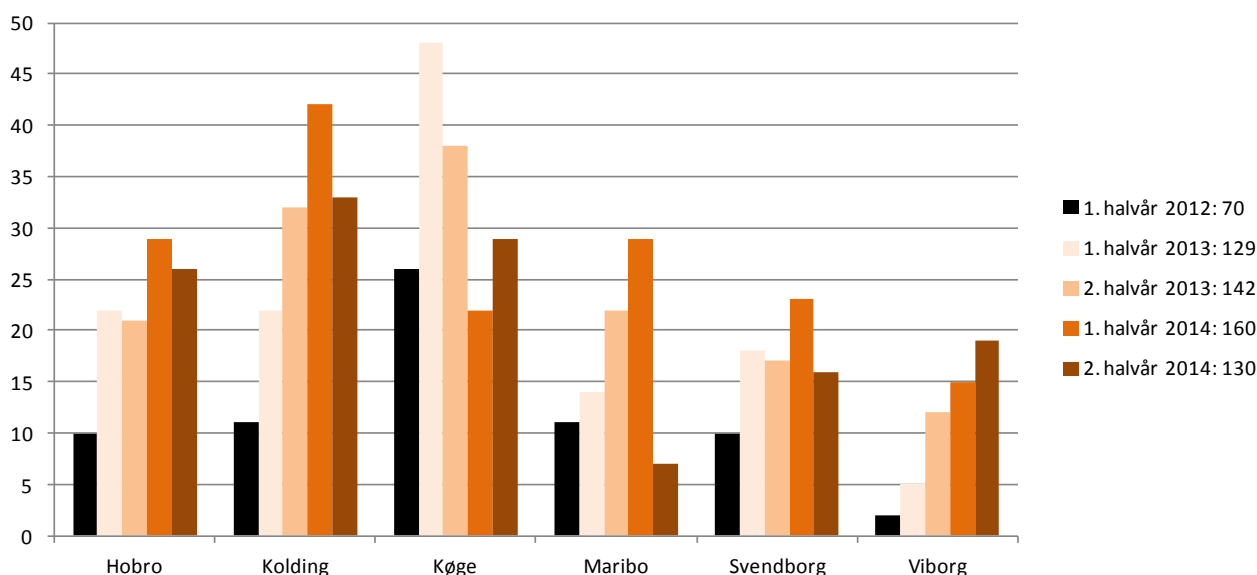
Kilde: Interview med ledelse i arresthusene i forsøget og kontrakterne med VUC

⁸ For både kolonnen for 2012 og for de to kolonner med antal timer ved VUC i forsøget gælder, at der ikke er taget højde for, hvor mange af de aftalte timer, der faktisk er leveret.

Antal indsatte

Når antallet af undervisningstimer om ugen øges er det ikke nødvendigvis ensbetydende med, at antallet af indsatte, der modtager undervisning vokser. Det øgede antal undervisningstimer kan også være brugt på det samme antal indsatte. Det viser sig dog, at antallet af indsatte, der i et eller andet omfang har modtaget undervisning har været større i forsøget, når der sammenlignes med situationen før forsøget. Et udtræk fra Kriminalforsorgens modul Klientøkonomi- og Lønssystem (KØLS), viser, at 70 forskellige indsatte har fået dusør for en eller flere timers undervisning i de seks arresthuse i 1. halvår 2012 - altså før forsøget. Til sammenligning er der mellem 129 og 160 forskellige indsatte, der har fået undervisning pr. halvår i forsøget. Figuren herunder viser udviklingen i antal indsatte pr. halvår i de enkelte arresthuse i forsøget.

Figur 3.1: Antal indsatte, der har modtaget undervisning i forsøget fordelt på halvår og arresthus



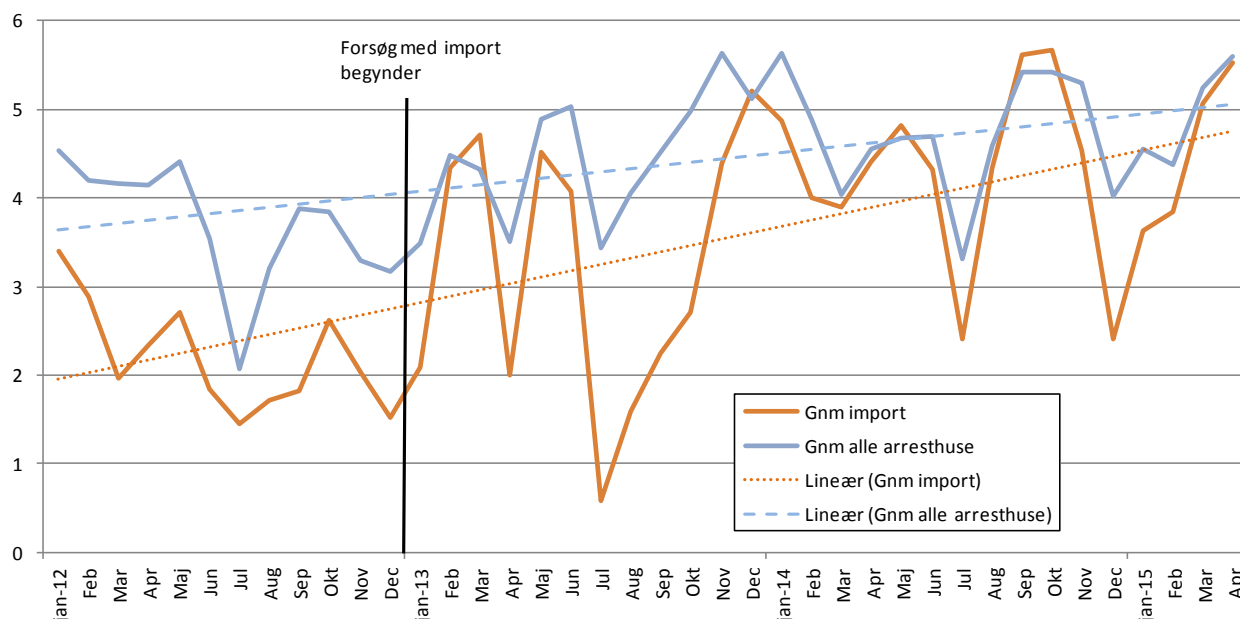
Kilde: Klientøkonomi- og Lønssystem (KØLS) og lokale registreringer i forsøget

I figur 3.1 springer det i øjnene, at antallet af indsatte i undervisning falder markant i Arresthuset i Maribo i 2. halvår af 2014. Det skyldes udfordringer med rekruttering af nye lærere. Læs mere om udfordringerne i Maribo i den sidste del af afsnit 5.3.

Undervisningsprocent

Figur 3.2 viser udviklingen i undervisningsprocenten i de seks arresthuse, der er med i forsøget. I figuren vises også udviklingen i undervisningsprocenten for alle arresthuse i samme periode. Undervisningsprocenten er den andel af de indsattes mulige beskæftigelsestimer, der afvikles som undervisning.

Figur 3.2: Undervisningsprocent opgjort på månedsbasis



Kilde: Klientøkonomi og - Lønssystem (KØLS)

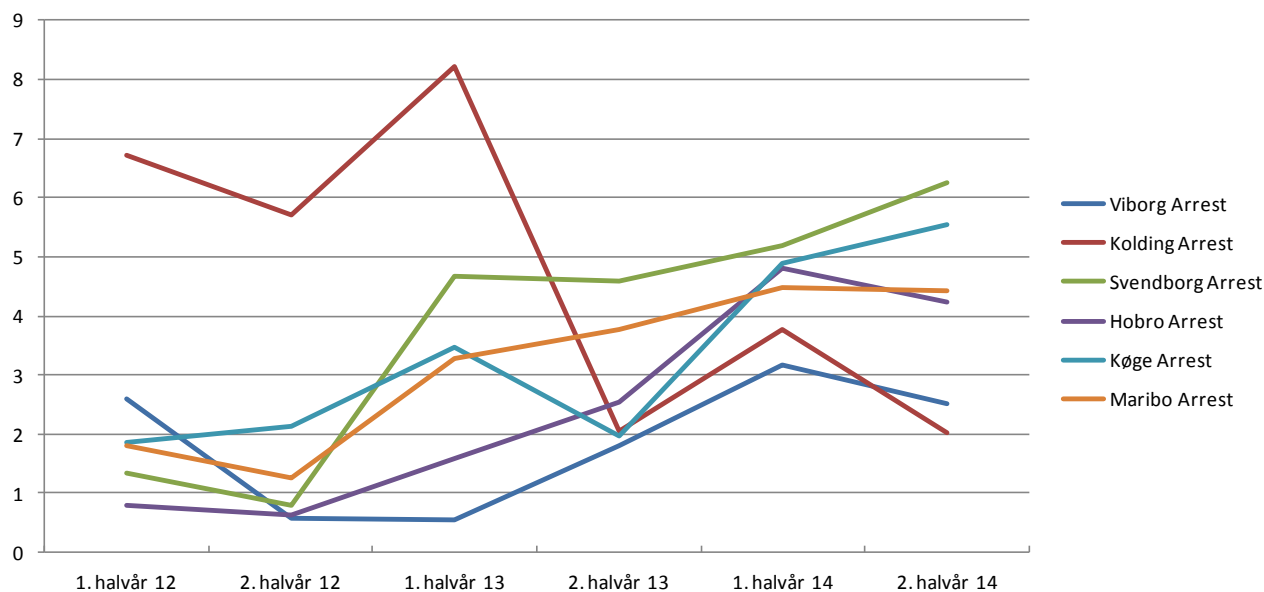
Figur 3.2 viser, at der fra januar 2012 til april 2015 er sket en stigning i den gennemsnitlige undervisningsprocent både for alle arresthuse og for de seks arresthuse i forsøget. Stigningen er dog større for de seks arresthuse, der har været med i forsøget. Den årlige gennemsnitlige undervisningsprocent er steget fra 2 % til 4,3 % for de seks arresthuse fra 2012-2014, mens den er steget fra 4 % til 4,7 % for hele gruppen af arresthuse. I forhold til undervisningsprocenten skal det understreges, at det er almindelig kendt, at der ikke har været en ensartet praksis for registreringen i KØLS, hvorfor undervisningsprocenten skal anvendes med forbehold. I 2013 blev der foretaget en simplificering af tidsarterne i KØLS og udarbejdet en ny vejledning til registrering i KØLS.

Det må bemærkes, at undervisningsprocenten varierer meget fra måned til måned. Flere steder er der hen over månederne det samme mønster for arresthusene i forsøget og for hele gruppen af arresthuse. Det gælder fx sommerferieperioder i juli 2013 og juli 2014, i december 2014 (hvilket må formodes skyldes, at der er færre arbejdsdage i julemåneden) og ved lock-outen af lærerne i april 2013. Når nedgangen i antal undervisningstimer i juli i arresthusene i forsøget er større end i de andre arresthuse, kan det skyldes, at de tilknyttede lærere fra VUC, ligesom det er almindeligt på de fleste uddannelsesinstitutioner, har holdt sommerferie i juli. Det er ikke beskrevet i kontrakterne, at der ikke udbydes undervisning i skolernes sommerferie og evaluator har ikke afdækket, hvilke aftaler der er lavet mundtligt med VUC'erne i forhold til ferie og udbud af undervisning i sommermånederne i de seks arresthuse i forsøget.

Undervisningsprocent i det enkelte arresthus

I figur 3.3 herunder fremstilles den gennemsnitlige undervisningsprocent beregnet pr. halvår i de seks arresthuse, der har været med i forsøg med import af undervisning. Figuren viser, at arresthuset i Svendborg og arresthuset i Maribo generelt ligger højt på undervisningsprocent i forsøgsperioden, mens Viborg ligger lavt.

Figur 3.3: Undervisningsprocent opgjort på halvår fordelt på de seks arresthuse i forsøget



Når undervisningsprocenten er så markant højere i Arresthuset i Kolding frem til 2. halvår 2013 skyldes det, at man gav de indsatte, der var i uddannelse dusør for hele ugen, selv om de kun deltog i fx 2 eller 4 timers undervisning. Dette er et konkret eksempel på, at registreringspraksis har været uensartet, og det underbygger, at undervisningsprocenten skal anvendes med forbehold.

Antal prøver

Det har ikke været beskrevet, om underviserne fra VUC i forsøget skulle fokusere på at få de indsatte ført til prøve. Prøver blev dog en del af diskussionen på temadage i forsøget og på følgegruppemøder lokalt i de seks arresthuse. Prøver nævnes også i de retningslinjer, som projektlederen udarbejdede som en del af opsamlingen på en temadag i forsøget i marts 2014. Der kom således mere fokus på prøveafleggelse i løbet af forsøget. I det første halve år af forsøget blev det ikke registreret, om der var nogen indsatte, der gik til prøve. I 2. halvår 2013 har de seks arresthuse tilsammen opgjort, at de har gennemført 8 prøver, i 1. halvår 2014 var det 32 prøver og i 2. halvår 2014 var der 19 prøver. Som prøver tæller både trinprøver i FVU Matematik og FVU Læsning og prøver på avu-niveau.

Da det er lykkedes i forsøget, at føre indsatte til prøve må det konkluderes, at det er muligt at give de indsatte i arresthusene beviser på det, som de gennemfører. Det underbygger, at det giver mening at tilbyde kompetencegivende undervisning med mulighed for prøveafleggelse i arresthusene. Ifølge flere af lederne på de seks arresthuse i forsøget blev der ikke aflagt prøver før forsøget; men om det er korrekt eller om det skyldes, at dialogen om undervisningen mellem lærerne og arresthuset var begrænset er uvist. Evaluatoren har ikke kendskab til, at der findes en opgørelse over aflagte prøver på arresthusene.

3.2 Et forsøg med midler til afløsning af betjente og bedre skolefaciliteter

I forsøg med import af undervisning er der foruden flere undervisningstimer givet midler til de seks arresthuse i forbindelse med afløsning af betjente, som deltager i aktiviteter i forbindelse med forsøget. Størstedelen af afløsningsmidlerne er brugt i forbindelse med, at betjente deltager i møder lokalt på

arresthuset og på temadage i forsøget, afholdt af direktoratet. Der er i alt givet midler til afløsning af 890 timer i 2013 og 2014, som er den oprindelige projektperiode for forsøget.

Endvidere er der brugt midler til afledte udgifter lokalt, som især indebærer forplejning til møder, men også enkelte poster til forbedring af faciliteterne til undervisningen.

Endelig er der i 2012 brugt driftsmidler til at forbedre faciliteterne til undervisningen i de arresthuse, der særligt havde behov for at få opgraderet rammerne for undervisningen. Blandt de arresthuse, der har fået midler til at forbedre undervisningsfacilliterne er både arresthuse i og uden for forsøget.

I forhold til konklusionerne i evalueringen skal det således tages in mente, at der i forsøget på forskellig vis er givet bedre vilkår for at tilbyde undervisning og skabe ejerskab omkring forsøget i arresthuset og koordinere samarbejdet med VUC og UU. Der er dog ikke foretaget en sammenligning af, hvad de seks arresthuse i forsøget har modtaget af midler i forhold til, hvad andre arresthuse i samme periode har fået af forskellige projekt- og puljemidler, der helt eller delvist kan være kommet undervisningen til gode.

3.3 Et forsøg med mere styring

I forbindelse med udarbejdelsen af en opgørelse over undervisningen i arresthusene, som direktoratet foretog i 2010, viste det sig, at det mange steder er uklart, hvad aftalerne er, når der var tale om fængselslærerordningen. Maja Schiøth Dyrby, der har været projektleder for forsøg med import af undervisning, fortæller at det har været udfordrende at finde dokumentation for, hvilke aftaler der var gældende i forhold til fængslernes forpligtelser og de økonomiske forhold. Projektlederen siger:

”Det er ikke til at gennemskue, om de (fængslerne) har fået midler til så og så mange lærertimer til undervisning i det og det arresthus. Der er ikke noget papir, man kan hive frem. På et eller andet tidspunkt har de fået en samlet bevilling til fængslet, men hvad dækker den så over i forhold til arresthusundervisningen? (projektleder).”

Projektlederen overvejer om denne usikkerhed omkring aftalerne er en af årsagerne til, at man på nogle arresthuse ikke oplever, at fængslerne prioriterer arresthusundervisningen. Som en leder citeres for i afsnit 5.3 er der eksempler på, at arresthusene oplever, at arresthusundervisningen kommer i sidste række. Projektlederen siger:

”Hvis man havde nogle faste krav og noget fokus på det, så kan det sagtens være, at de (fængslerne) kunne levere, det er jo det, som vi ikke har fået belyst her, kan man sige (projektleder).”

Den føromtalte opgørelse over undervisningen i arresthusene fra 2010, blev iværksat som en del af et forarbejde til at udarbejde standardaftaler for fængslernes forpligtelser i arresthusundervisningen, men arbejdet med standardaftalerne blev sat i bero på grund af forsøg med import af undervisning.

Når der ikke har været klare aftaler om, hvad der skulle leveres af fængselslærere og hvilken bevilling fængslerne har fået i forbindelse med en forpligtelse på arresthusene, står det i stor kontrast til forsøg med import af undervisning. I forsøg med import af undervisning har aftalerne mellem arresthusene og VUC taget udgangspunkt i en standardkontrakt med en fast timepris med VUC-lederforeningen, som har været styret centralt fra direktoratets side og arresthusene har fået støtte i forhold til at indgå, bruge og justere i aftalerne.

3.4 Opsummering

Kapitlet her viser, hvordan de seks arresthuse i forsøget har haft mulighed for at tilbyde langt flere undervisningstimer end før forsøget, og at det har medført, at en større del af de indsattes mulige beskæftigelsestid bruges på undervisningen, og at flere forskellige indsatte får del i undervisningen. Kapitlet viser også, at forsøget afskiller sig fra tidligere og fra det generelle billede af arresthusundervisningen ved at være mere styret og beskrevet i konkrete aftaler.

Kapitlet viser, hvordan rammene for forsøget har været og tydeliggør samtidig, hvordan evalueringen skal ses i lyset af, at *'forsøg med import'* i praksis blandt andet også er *'forsøg med mere undervisning'* og *'forsøg med mere styring af aftalerne med leverandørerne af undervisningen'*.

4. Hvordan er det gået med forsøget

Dette kapitel viser i korte træk, hvordan det samlede billede fra forsøget er positivt. Lederne og de øvrige deltagere oplever forsøget har givet et løft i kvalitet og stabilitet, når de sammenligner med før forsøget; og af de fem procesmål, der er opstillet for forsøget er tre opfyldt og to delvis opfyldt.

4.1 Forsøget er en succes

Når ledelsesrepræsentanterne i hvert af de seks arresthuse, der har været med i forsøget, bliver spurgt, om de ønsker at fortsætte med importmodellen er svaret ja. I et af arresthusene kom det endda til udtryk inden spørgsmålet overhovedet blev stillet. Inden interviewet med lederen stak en kollega lige hovedet ind i lokalet. Han ville sikre sig, at interviewereren ikke var i tvivl om, at de virkelig håbede, at det ville være muligt at fortsætte med importmodellen.

I et af de andre arresthuse er man heller ikke i tvivl:

"Hvorfor vil i gerne fortsætte med import? (interviewer)

Der er sket en kæmpe udvikling i det faglige niveau og søgningen til undervisningen er meget større – det jeg hører fra de indsatte er, at det er noget, de kan bruge til noget og dem, der kommer (underviserne), kan noget (...) det er kompetencegivende undervisning i forhold til det, som vi havde før (leder)."

Ligesom i citatet herover er det gennemgående, at ledere og ansatte på arresthusene vurderer forsøget ud fra de erfaringer, som de har med undervisning fra før forsøget, og de beskriver indholdet i den tidligere ordning med ord som "kaffeklub", "hygge", "kaffe-kage", "kryds og tværs" "opbevaring" og "en mulighed for at komme ud af cellen". En leder siger fx:

"En af de lærere vi har haft var brændt lidt ud, og det gik mest op i kryds og tværs (leder)."

Der er også eksempler på, at interviewpersonerne beskriver den ordning, der var før forsøget, som en ordning, hvor det var begrænset, hvor mange timer lærerne faktisk var sammen med de indsatte:

"Før havde vi en lærer, der brugte det meste af tiden på landevejen. Han havde flere arresthuse. Og så skulle han lige drikke kaffe og have en ostemad. Han brugte det meste af sin tid på landevejen og i køleskabet. (leder)."

I et par af arresthusene i forsøget, har de enkelte forbehold med i ligningen, når de svarer, at også de ønsker at fortsætte med importmodellen. Fx siger en leder sådan:

"Ønsker i at fortsætte med import? (interviewer)

Som udgangspunkt fungerer det fortrinligt, så det gør vi. Vi har haft lidt udfordringer med at skaffe lærere. Men så har vi bagefter haft en stabil kerne, hvor der også har været lidt udskiftning, men som det er gået bedre med. Der er meget mere struktur på det nu. Det er også noget med at få styr på hvem gør hvad og hvornår. Det ville være fuldstændig fjollet ikke at have kompetencegivende uddannelse.

Hvorfor vil i gerne fortsætte? (interviewer)

Det er kompetencegivende undervisning i forhold til det, som vi havde før. Det nye her er, at det her kan de jo bruge. Det siger de indsatte også selv, både når de kommer ud og videre til et fængsel. Når de kommer herfra og har gennemført noget, er de jo stolte som paver. Fangerne synes også, at de kan noget, måske er det første gang, at de får papir på noget (leder)."

4.2 Kvalitet og stabilitet i leveringen

På en temadag i forsøget i september 2014 blev deltagerne bedt om at fremhæve det, som de mener, er de mest vægtige argumenter for og imod import af undervisning. På temadagen deltog fængselsbetjente og ledere fra arresthusene og undervisere og ledere fra VUC. I grupper blev deltagerne bedt om at skrive de to argumenter, de mente, der er mest tungtvejende for at vælge eller *ikke* at vælge importmodellen. Argumenterne *for* skulle de skrive på gule papkort. Argumenterne *mod* skulle de skrive på blå papkort. Efterfølgende blev kortene sat op på væggen og grupperet i fællesskab. Se billedet herunder.

Billede 4.1: Tematisering af argumenter for og imod import af undervisning



Kilde: Foto fra temadag i forsøg med import af undervisningen, september 2014.

På billedet kan det være svært at se, hvad der står på kortene. I tabellen herunder findes derfor en oversigt over argumenterne grupperet og tematiseret.⁹

18 argumenter for import

18 af de 22 argumenter, som deltagerne skrev, er argumenter *for* importmodellen. Som det kan ses af de gule kolonner i tabellen var deltagerne enige om, at 13 af de 18 argumenter *for* importmodellen kunne grupperes under overskriften *Kvalitet* og herunder yderligere under overskrifterne, *Kvalitet i undervisningen* og *Kvalitet i leveringen*. I fire af de 13 argumenter er ordlyden i argumentet slet og ret 'kvalitet' eller 'større kvalitet'. Fem argumenter handler om kvaliteten i den undervisning, der leveres, og fire handler om sikkerheden og stabiliteten i leveringen. De fem andre argumenter *for* importmodellen er ikke mulige at gruppere, to handler dog om resultater i form af eksamensbeviser og selvværd for den indsatte.

⁹ Bemærk, at der er 20 kort på billedet, men 22 argumenter, da en gruppe skrev tre argumenter på ét kort.

Blandt argumenterne mod importmodellen, som skulle skrives på de blå kort er to argumenter mod de *tidligere* modeller, deltagerne har erfaring med. På de kort er jf. den hvide kolonne i tabellen skrevet "Minus faglige ambitioner" og "Ligegyldighed".

Table 1: Argumenter for og imod importmodellen ifølge deltagerne i forsøget

Argumenter for importmodellen				Argumenter mod tidligere modeller	Argumenter mod importmodellen
Kvalitet	... i undervisningen	... i leveringen	Andre argumenter		
<ul style="list-style-type: none"> • Kvalitet • Kvalitet • Øget kvalitet • Kvalitetsløft 	<ul style="list-style-type: none"> • Højt fagligt niveau • Uddannelse vha. ekstern opdateret viden • VUC-lærerne har fingeren på den faglige puls • Faglig undervisning/lærer • Fingeren på pulsen/samfundet 	<ul style="list-style-type: none"> • Stabilitet • Sikker levering via kontrakt • Større sikkerhed for kvalificerede lærer kræfter til hver undervisningsgang • Undgår "metaltræthed" for en lærer 	<ul style="list-style-type: none"> • Normalisering • Øget selvværd – eksamensbevis • Uddannelse er den bedste motivation • Eksamen* • Dynamik 	<ul style="list-style-type: none"> • Minus faglige ambitioner • Ligegyldighed 	<ul style="list-style-type: none"> • Økonomi • Dyrere

Argumenter mod import

De to egentlige argumenter mod importmodellen handler om økonomien i modellen, hvor der er en klar forståelse af, at importmodellen er dyrere end de eksisterende modeller for arresthusundervisningen. Det skal ikke konkluderes her, om en importmodel er dyrere end de eksisterende modeller, men deltagerne har ret i, at modellen, som de har afprøvet i forsøget, har været dyrere end den, som de sammenligner med.

Øvelsen med argumenterne underbygger det indsamlede interviewdata, der også tegner et billede af, at alle seks arresthuse har oplevet, at forsøget har givet et løft til undervisningstilbuddet, og der lægges især vægt på kvaliteten i det leverede, stabilitet i leveringen og de indsattes mulighed for at gennemføre og få beviser på det, som de gennemfører.

4.2 Er forsøget implementeret som planlagt?

Slutevalueringen af forsøg med import at undervisningen har ikke til hovedformål at afdække i hvilket omfang det planlagte forsøg er implementeret. Evalueringen vil dog i dette afsnit kort gøre rede for, om de overordnede procesmål for implementeringen af forsøget er indfriet. De seks mål, der er opstillet i projektbeskrivelsen afdækkes hver især herunder.

"Alle indsatte tilbydes en samtale om uddannelsesmuligheder med en lærer eller en vejleder"

Dette succeskriterium vurderes at være **delvist opfyldt**. I tre af arresthusene tilbydes vejledning til alle med en opsøgende indsats ved UU-vejledere. Her må succeskriteriet vurderes som værende opfyldt. På to arresthuse tilbydes vejledning på den måde, at underviserne fra VUC kan henvise eleverne i undervisningen videre til en kollega fra VUC, der fungerer som vejleder. I det sidste arresthus tilbyder VUC vejledning og afklaring og til dels en snak om andre uddannelsesmuligheder ud fra den forhåndenværende viden hos de undervisere, der kommer i arresthuset. I disse tre huse vil evaluator argumentere for, at succeskriteriet er delvist opfyldt. Når det ikke er helt opfyldt skyldes det, at tilbuddet om at få en samtale om uddannelsesmuligheder kun kommer på banen, for dem, der får undervisningen og hvis de indsatte selv

spørger efter mere viden eller hvis underviserne vurderer, at den enkelte elev kunne have gavn af, at tale med en vejleder. I det sidstnævnte arresthus vil det være lidt tilfældigt, hvor meget tid og viden den aktuelle underviser kan byde ind med i den konkrete situation, hvor den indsatte får behov for at tale om uddannelsesmuligheder. Vurderingen af om succeskriteriet er opnået falder tilbage på formuleringen om, at alle indsatte *tilbydes* en samtale. Det er ikke præciseret, hvad et tilbud er. Er tilbuddet givet, hvis tilbuddet er nævnt én gang i indsættelsessamtalen? Skal det som minimum være en mulighed på anmodningssedlen eller kræver et tilbud, at den indsatte får beskrevet og bliver motiveret til at tage imod tilbuddet af en lærer eller en vejleder? Det er evaluators vurdering, at alle indsatte får kendskab til muligheden for undervisning, men i de arresthuse, hvor der ikke er tilknyttet et opsøgende vejledningstilbud tyder det på, at det kun er de indsatte, der tilmelder sig undervisning, der vil opleve, at de tilbydes en samtale om uddannelsesmuligheder.

Alle indsatte med behov og ønske om grundlæggende uddannelse får tilbud om relevant undervisning

Da der ikke foretages en afdækning af samtlige indsattes behov og ønsker for uddannelse, er det ikke muligt at afdække præcis, i hvilket omfang dette kriterium er opfyldt. Betragtes de kvalitative data vurderer undervisere og ansatte i arresthusene, at den undervisning, der udbydes, stemmer godt overens med de indsattes behov, og undervisningen tilpasses i høj grad de individuelle behov, der er. Det skal dog nævnes, at der er flere deltagere i projektet, der undrer sig over, at de ikke har flere elever i undervisningen, der er ordblinde, og det kan skyldes, at det ikke er lykkedes at motivere gruppen af meget svage læsere (og bogligt svage generelt). Kriteriet betragtes som **opfyldt** om end det er usikkert, at konkludere på dette kriterium.

Undervisningstilbuddet tilbydes på baggrund af afdækning af den enkeltes behov og niveau

Dette kriterium må betragtes som **opfyldt**. De kvalitative data viser flere eksempler på, at undervisningen i de seks arresthuse er individuelt tilrettelagt undervisning. De teams af undervisere, der er på arresthusene, afdækker de indsattes ønsker, behov og niveau, når de viser interesse for undervisning.

De planlagte undervisningstimer afholdes

Kriteriet må betragtes som **delvist opfyldt**. Det varierer i hvilket omfang arresthusene oplever, at VUC har været i stand til at afløse eller flytte timerne ved sygdom eller andet kortvarigt fravær og hurtigt finde permanente løsninger med nye lærere ved fratrædelse eller længerevarende sygdom. Når det alligevel vurderes som delvist opfyldt er det fordi man på de seks arresthuse i langt højere grad end før oplever, at timerne er blevet leveret. Se endvidere kapitel 5.3.

Max 25 % af de indsatte falder fra det planlagte uddannelsesforløb grundet manglende motivation

Det er udfordrende at definere planlagte uddannelsesforløb for de indsatte, men ses der på andelen af indsatte, der er tilmeldt undervisning, og derefter har droppet undervisningen pga. manglende motivation i et eller flere fag, er der i det første halvår af 2013 tale om 9 indsatte svarende til 7 % af alle de indsatte, der har modtaget undervisning i forbindelse med importforsøget¹⁰. I 2. halvår 2014 er det 24 indsatte svarende til 19 % af de indsatte, der har fået undervisning, som er stoppet i undervisningen på grund af manglende motivation i et eller flere fag. Lederrepræsentanter i arresthusene og undervisere i forsøget oplever, at det

¹⁰ Tallet bygger på arresthusenes egne registreringer og er forbundet med usikkerhed. Arresthuset i Kolding har eksempelvis ikke registreret om nogle af dem, der er stoppet er stoppet pga. manglende motivation.

er et fåtal, og at den individuelt målrettede undervisning er afgørende for, at de er i stand til at fastholde de indsatte i undervisningen. Ud fra den betragtning kan succeskriteriet betragtes som **opfyldt**.

Alle indsatte, der modtager vejledning og/eller undervisning, får dokumenteret uddannelsesniveau samt planlagte og igangværende forløb i handleplanen

Dette kriterium synes at være **opfyldt** ved forsøgsperiodens udløb. Undervisere, ledere og betjente vurderer at samarbejdet fungerer, så den viden, der er relevant, kommer med i handleplanerne. Flere steder gik der et år eller mere, før man i samarbejdet havde en systematik for, hvordan undervisernes viden skulle overleveres og skrives ind i de indsattes handleplaner i Klientsystemet. I et af de arresthuse, hvor samarbejdet omkring dokumentationen lod vente på sig, vurderer en uddannelsesbetjent, at nøglen til det gode samarbejde om dokumentationen var, at uddannelsesbetjente og undervisere mødtes. I den første del af forsøget var møderne mellem arresthuset og VUC'et kun for ledelsesniveauet.

4.3 Opsummering

Samlet set er fire af de fem kriterier opfyldt, mens to er delvist opfyldt. Det er evaluators samlede vurdering, at forsøget stort set er implementeret, som det var planlagt.

5. Kan import løse tre centrale udfordringer i arresthusundervisningen?

Det overordnede formål med at lave et forsøg med import af undervisning er, at få erfaringer med import af undervisning i arresthuse og pege på muligheder og barrierer ved en importmodel.

Det beskrives også, at det er formålet, at undersøge om import af undervisning fra eksterne uddannelsesinstitutioner kan være en mulig løsning på tre udfordringer, der i projektbeskrivelsen formodes at være gældende ved de eksisterende modeller for arresthusundervisning. Det beskrives at forsøget skal undersøge om importmodellen kan være en mulig løsning på følgende udfordringer i arresthusundervisningen:

- 1) En begrænset fleksibilitet i udbud
- 2) Begrænsede muligheder for at tilpasse undervisningen den enkeltes uddannelsesbehov og
- 3) Ustabil eller manglende levering af undervisning i forbindelse med en lærers sygdom eller andet fravær.

5.1 Større fleksibilitet i udbuddet

I forhold til en øget fleksibilitet i udbuddet, menes der, ifølge projektlederen for forsøget, dels udbuddet af fag dels fleksibilitet i forhold til at justere løbende, hvilke fag der udbydes alt efter det aktuelle behov. Spørger vi lederne i de seks arresthuse er svaret klart. I forhold til den model, som de havde før forsøget har det i forsøgsperioden i langt højere grad været muligt at tilbyde flere fag:

"Oplever I, at I har kunnet tilbyde et mere fleksibelt udbud? (interviewer)

Vi har haft fire fag i stedet for to. Det handler i høj grad om antal timer. (...) Du kan næste ikke skifte fag inden for et antal timer på 4. Nu har vi matematik, samfundsfag (...) og engelsk og dansk. To timer om ugen i samfundsfag og fire timer i de andre fag. Vi rammer en hel masse forskellige indsatte på den måde (leder)."

Som dette citat er et godt eksempel på, er det gennemgående, at den vigtigste forudsætning for at tilbyde flere fag er antallet af undervisningstimer, og ikke at undervisningen importeres fra en ekstern udbyder.

En anden leder spørger sig selv *"Ja, for hvad kan en lærer, der skal være her fire timer om ugen og skal dække flere forskellige fag nå at sætte retning på?"* Og svarer: *"Ikke ret meget"*.

En tredje leder erklærer sig også enig i at det er lykkedes og at det afhænger af antallet af timer. Han fortæller i et interview om konsekvenserne ved at gå tilbage til den oprindelige normering:

"Vi opdagede jo, at da engelsk og samfundsfag kom på, kom der en ny gruppe på banen. Og hvis vi kun har 4-5 lektioner hvilke fag skal vi så have? Det ville ikke skabe så stor forandring og værdi, og vi ville måske miste det, som vi har fået ud af, at kunne tilbyde engelsk og samfundsfag (leder)".

I dette citat bliver det underbygget, at en udvidelse af fagudbuddet også har udvidet målgruppen. Citatet stammer fra en temadag i forsøget afholdt september 2014:

"Vi har tilbudt engelsk og samfundsfag (udover dansk og matematik, som de begyndte med) og det fungerer godt, fordi det er mindre farligt for nogle indsatte at komme i gang med at tale lidt engelsk. Det kræver meget mod at kaste sig ud i noget, man har så svært ved – udstille sin svaghed, og hvis man sidder dér, en granvoksen mand, og skal starte med bøger ala 'Bo og Lis ser en ko' så... (underviser)".

Det tyder altså på, at en vis bredde i fagene kan være med til at udvide målgruppen for undervisningen. Samtidig skal det bemærkes, at det generelle indtryk fra forsøget er, at fagudbuddet i forsøget begrænser sig til netop dansk og matematik suppleret af engelsk og/eller samfundsfag fast eller i perioder. Det er dansk, matematik og engelsk, de indsatte har behov for i forhold til deres fremtid, vurderer underviserne, og det er også det, de efterspørger. Ind imellem er der efterspørgsel på andre sprogfag fra enkelte indsatte.

I løbet af forsøget er udbuddet af fag tilpasset og justeret i de seks arresthuse, og det generelle billede fra de seks arresthuse er, at det har været muligt at tilpasse fagene og afprøve interessen for flere fag i forsøget. Nogle steder har de lærere, der er blevet tilknyttet, kunne tilbyde de fag, der var interesse for. Andre steder har man udvidet det lærerteam, der var tilknyttet arresthuset for at tilbyde de ønskede fag.

En underviser fortæller her, hvordan udbuddet af fag løbende tilpasses:

"Vi har fast dansk, engelsk og matematik. Så har vi nogle gange, hvis der ikke er så mange på holdene i de fag - og hvis der er efterspørgsel på det - lavet et af holdene om til et samfundsfagshold, men det er de andre tre de gerne vil have (underviser)".

Lederen i et andet arresthus har på samme måde oplevet, at det har været let at justere i fagudbuddet:

"Et af formålene med forsøget er, at undersøge om importmodellen giver mere fleksibilitet i fagudbuddet, hvad er din oplevelse? (interviewer)

Hvis vi ville skifte ud kunne vi bare gøre det, det er mit indtryk. Vi fik samfundsfag via Ditte, der er underviser i arresthuset i forvejen (leder)" (LV)

Kort sagt er det i forsøg med import af undervisning lykkedes at skabe et bredere fagudbud og tilpasse fagudbuddet løbende i langt højere grad, end det var tilfældet i de seks arresthuse før forsøget. Det viser sig, at det især er antallet af undervisningstimer, der er afgørende for at skabe bredde og fleksibilitet i fagudbuddet. Det er også afgørende, at der er et bredt lærerkollegium at trække på. For det første forstået på den måde, at hvis der er tilknyttet én eller to lærere er det mulige fagudbud mere begrænset, end hvis der er tilknyttet tre eller fire lærere. For det andet forstået på den måde, at jo større lærerkollegium udbyderen af undervisningen har i organisationen, der kan trækkes ind, når der opstår nye behov des bedre muligheder, er der for at tilbyde nye fag. VUC har med andre ord mulighed for at have lærere klar i kulissen, hvis der opstår nye behov. Lærerne fra VUC har selvfølgelig et skema i kraft af deres øvrige aktiviteter på VUC, men i kraft af deres erfaring med virksomhedsforlagt undervisning har de fleste VUC'er en vis erfaring med at tilpasse undervisningen til eksisterende og nye kunders behov inden for en relativ kort periode.

Der er ikke gennemført et forsøg med flere undervisningstimer i en fængselslærerordning, og det er oftest sådan, at der er tilknyttet en enkelt lærer til undervisningen i de arresthuse, som fængslet servicerer. Det er således ikke afprøvet, om den fleksibilitet, der er opnået med forsøg med import helt eller delvis også kan opnås med en fængselslærerordning.

5.2 Tilpasset undervisning

I forhold til spørgsmålet om, hvorvidt importmodellen giver bedre mulighed for at tilpasse undervisningen til den enkelte, er det opfattelsen hos de seks arresthuse i forsøget, at der er sket et stort løft i undervisningstilbuddet netop på grund af den mere tilpassede undervisning.

Flere af de vurderinger, som bringes i spil af interviewpersonerne i forhold til den individuelt tilpassede undervisning er meget positive, idet arresthusenes sammenligningsgrundlag fra før forsøget er undervisning, som de ikke selv betegner som egentlig undervisning. Det er derfor helt givet, at undervisningen er mere tilpasset individuelle behov, da der er tale om undervisning i bestemte fag og på bestemte niveauer, hvor man flere steder omtaler undervisningen før forsøget som adspredelse og giver eksempler på, at de indsatte sad og løste kryds og tværs og mest kom til undervisning for at drikke kaffe og spise kage.

I uddraget herunder taler interviewer og en underviser fra et VUC om, at undervisningen er meget differentieret og tilpasset de indsatte faglige niveau og den indlæringsform, de indsatte trives bedst med:

"Når du forbereder undervisning med et hold på fire indsatte, forbereder du så fire forløb?(interviewer)

Der gør jeg nogle gange. Det afhænger af, hvem man lige sidder med. Nu har jeg lige haft et danskhold på tre, der har ligget på nogenlunde samme niveau og de ville de samme ting – og havde gavn af hinanden. Det er så også det -, de skal kunne arbejde sammen. Nogen har bedst af bare at sidde alene. Så det er hele tiden en vurdering af, hvordan den indsatte får mest ud af det (underviser)."

En underviser tilknyttet et andet arresthus beskriver herunder, hvor stort spændet er, og hvordan hun navigerer ud fra det forhold, at behovene er så forskellige, og at hver elev følger sit eget forløb:

"I den lave ende har jeg en ordblind – de sidder og arbejder hver især, og så går vi rundt hos dem. Når jeg ikke lige er hos ham, der er ordblind, skaber han uro. I dag har jeg taget en beslutning om, at han skal ned til mig i 20-25 minutter alene midt i det hele, når alle de andre er sat i gang. De er ikke skolet til arbejdsformen i en klasse. I den anden ende er der en på 9. klasse i matematik og FVU trin 3-4 i dansk. Han skal spekulere over, om vi skal køre ham til 9. klasse eksamen i et eller to fag (...). Jeg har lavet et omslag til hver kursist, og der skriver jeg de punkter, vi skal arbejde med. Så de har sådan en lille sagsmappe. Den tager jeg med hjem, og retter opgaver i mappen også. Jeg prøver også at få dem til at lave lidt fælles – der er tre-fire, der staver på samme niveau. Og tre læser på samme niveau. Styrken i det er bredden (underviser)".

I forlængelse af dette fortæller en leder fra et af arresthusene i forsøget, at han oplever, at det indledende arbejde med at afklare de indsatte er afgørende for at undervisningen er tilpasset og dermed giver mening for den indsatte:

"Et af de formulerede formål med forsøget er at undersøge om import giver et mere fleksibelt udbud og muligheden for at tilpasse undervisningen. Hvad er din vurdering? (interviewer)

Det er lykkedes hos os, for den kompetenceafklaring, der laves, placerer dem i et system, hvor det er fagligt, hvad de får af undervisning. De udfordringer de har, er passende. Der er hold i det, og den indsatte er klar over, at de udvikler sig fra punkt 1 til punkt 2. Jeg oplever, at det giver en god progression for den indsatte (leder)."

I citaterne ovenfor bliver det tydeligt, hvordan det er reglen, at undervisningen er tilpasset den enkelte og undtagelsen fra reglen, at der ind imellem er tilfælde, hvor det er muligt at lave fælles introduktion eller nogle fælles øvelser i fx læsning.

En indsat fortæller herunder om det bedste ved at gå i skole i arresthuset og siger, at det for ham handler om at tro på sig selv:

"Hvad er det bedste ved at gå i skole? (interviewer)

Det er at finde ud af, at man faktisk godt kan finde ud af de der ting, som jeg gik og regnede med, at man ikke kunne. Jeg har gået og sagt, at det kunne jeg ikke. Jeg troede ikke på mig selv. Tror mere på mig selv nu, at jeg kan lære de ting (indsat)“.

Når det lykkedes, at give de indsatte en succesoplevelse med undervisningen handler det i høj grad om at undervisningen er målrettet helt specifikt det niveau, som den indsatte er på, så han ikke får endnu et nederlag i forbindelse med skole. Her fortæller en underviser, at hun vurderer, at interessen for undervisningen i høj grad er båret af, at undervisningen er fleksibel og tilpasset den enkelte:

”Hvorfor tror du det lykkedes så godt at motivere de indsatte til at vælge undervisning og blive i undervisningen? (interviewer)

Jeg tror det er det med fleksibiliteten, de føler sig set og får noget ud af det, ellers forsvinder motivationen – de kan faktisk ønske og få det de ønsker, og vi kan give dem, noget, så de oplever de udvikler sig (underviser).“

En uddannelsesbetjent oplever via de indsatte også, at det der foregår, er mere tilpasset end før forsøget, og han mener, at det er en af årsagerne til, at der er en større søgning til undervisningen:

”Jeg ved, at der er sket et skift, det er meget mere konkret og mindet på den enkelte indsatte og der sker noget [udvikling for den indsatte] – det er meget bedre, og det er måske også derfor, der er mange flere nu, der gerne vil [have undervisning] (fængselsbetjent).“

Afklaring, test og forberedelse

Når man i de seks arresthuse oplever et stort skift i forhold til undervisningens relevans for den enkelte, kan det hænge sammen med, at det i forsøget, i modsætning til tidligere, er defineret, at en del af den tid leverandøren skal bruge på arresthusundervisningen er afsat til forberedelse.

I forsøget er der eksempler på, at lederne i arresthusene vurderer, at undervisningen før forsøget ikke var forberedt i det omfang, den er i forsøget. Om lederne kan foretage denne vurdering, og om vurderingen er repræsentativ er ikke mulig at sige; og der er formodentlig store forskelle. Det er dog realistisk at tro, at en mere konkret aftale om forberedelsestid giver et mere standardiseret tilbud i arresthusene angående forholdet mellem forberedelse og undervisning.

Den tilpassede undervisning hænger også sammen med, at de indsatte testes og niveauplacers, når der er behov for det forud for forberedelsen af den differentierede undervisning. I nogle tilfælde kan underviserne uden en test vurdere, hvilket niveau den indsatte skal placeres på. Andre gange er det nødvendigt med en test. En underviser siger:

”Når jeg får nye ind på min matematikhold, kører jeg en helt almindelig 9. klasses skriftlig test igennem med dem for at finde hullerne. Okay regnehierarki, det er en af tingene. Det starter vi med, det er grundlæggende (...)Uden at pådutte dem noget gør vi os nogen tanker om målet og hvilket niveau, de er på og hvad det er der mangler i forhold til en eventuel prøve (underviser).“

Ligger den indsatte på et niveau, hvor FVU-undervisning kan give mening er det mere aktuelt at trinindplacere alle. Med en trinprøve i FVU får de samtidig dokumenteret, at de har gennemført fx læsning og skrivning på trin 2, så en lærer på et fængselet eller på VUC kan arbejde videre derfra. Trinprøver på FVU betyder også, at den indsatte gennemfører og lykkes med noget, og det giver motivation og selvtillid til at fortsætte med undervisningen.

I de ovenstående uddrag fra interviews med deltagerne i forsøget er det tydeligt, at underviserne ligger et stykke arbejde i forberedelsen af undervisningen via både afklaring og test af den enkelte i form af skemalægning og i form af forberedelse af forløb og materialer til den enkelte.

Undervisernes kompetencer

En anden forudsætning, der synes at være afgørende for, om undervisningen er tilpasset den enkeltes behov er, at underviserne har kompetencer og lyst til at arbejde på en måde, der er tilpasset differentieret undervisning og korte forløb, og som passer til det forhold, at klienterne er på arresthuset kort tid og flyttes eller løslades med kort varsel. En underviser forklarer her, hvad hun mener arresthusundervisningen kræver af en underviser:

”Oplever du, at den bredde der er i og målgruppen og den store udskiftning kalder på nogle særlige kvalifikationer hos jer som undervisere? Nogle særlige egenskaber? (interviewer)

Det kræver et godt fagligt overblik, og at man er så meget hjemme i det (faglige stof), at man hurtigt kan tage fra buffeten så det passer til den enkelte (underviser)”

En anden underviser beskriver arbejdet i arresten sådan:

”Det er en lidt sjov måde at arbejde på. Normalt når man er skolelærer har man nogle lange planer, men det kan man ikke rigtig her. Man kan det med nogen af dem, hvis de ved, at de skal være her længe, men ellers så er det sådan noget - hvad skal du lave i dag, og hvad skal du lave næste uge – altså hvis du er her. Det er en helt anderledes måde at arbejde på, ikke dårligere eller bedre – bare anderledes (underviser M)”

Det er i forhold til rekruttering af lærere, uanset modellen således vigtigt, at lærerne, der skal undervise, er indstillet på og i stand til at tilrettelægge undervisningen, så der opstilles korte forløb med klare mål. Det er også vigtigt, at lærerne har et overblik over det fagområde, der gør, at de hurtigt kan plukke i indholdet og vælge de elementer ud, som er meningsfulde og passer til den enkeltes niveau og ønsker. I forlængelse af den differentierede undervisning er det også vigtigt, at den enkelte underviser kan undervise i både FVU og avu-niveau i dansk og matematik.

Det korte svar er, at det generelt er lykkedes at tilbyde undervisning, der er tilpasset den enkelte i langt højere grad end før forsøget. Det er dog flere ting, der peger på, at forudsætningerne for den tilpassede undervisning er forudsætninger, der ikke er direkte knyttet til, at undervisningen leveres udefra. Evalueringen tyder på, at det er vigtigt, at eleverne afklares og testet, at undervisningen forberedes med udgangspunkt i den enkeltes behov, at underviserne tager del i skemalægningen, og at underviserne er i stand til at arbejde med korte forløb.

Det er oplevelsen hos lederne i flere af de seks arresthuse, at den lærer, der var tilknyttet før forsøget ikke brugte tid på at forberede undervisningen, afklare de indsatte og sammensætte hold. Det er uklart om ledernes oplevelse afspejler realiteterne, eller om oplevelsen helt eller delvis er et udtryk for, at man før forsøget havde en meget begrænset dialog med underviserne og derfor ikke fik kendskab til, at underviserne brugte tid på at forberede undervisningen.

5.3 Skaber import bedre afløsning ved sygdom og fravær?

I forhold til bedre afløsning er svaret mere uklart, og der er både eksempler på, at det er lykkedes og at der er plads til forbedring. Det udbredte billede er dog, at de seks arresthuse oplever, at der er en langt bedre afløsning end før forsøget og derfor et langt mere stabilt undervisningstilbud.

Denne leder er yderst tilfreds med afløsningen og siger:

"Afløsningen fungerer godt, de (VUC) afløser, og vi får det, som vi betaler for (leder)."

I et andet arresthus er man også meget tilfredse med leveringen af undervisning. Der har været meget få aflysninger og fordi, der er tilknyttet et team af lærer har det tit været muligt, at en anden lærer kunne træde til, fortæller en ledelsesrepræsentant.

I et tredje arresthus er de også meget tilfredse med den hurtige afløsning, der er sket ved sygdom eller andet fravær, når de sammenligner med situationen før forsøget:

"En anden fordel ved import er ved sygdom. Tidligere, da vi havde en lærer fra (et fængsel), og var der sygdom, så holdt de hende hjemme i (fængslet) for at dække deres egne timer – det var altså ikke bare, når hun var syg, men når der var sygdom generelt i skolen. Nu går vi ikke glip af nogle timer og de (indsatte) får den undervisning, som de er stillet i udsigt. Vi skal ikke spekulere på afløsning, når det er på den måde. Hvis der er sygdom kan det så være, at vi flytter lidt rundt. Det er lidt besværligt i forhold til vores stramme program i hverdagen, men hvis underviseren kan komme fredag eftermiddag i stedet, så finder vi ud af det. (leder)"

I et fjerde arresthus oplever de ikke, at der har været muligt at afløse ved sygdom eller andet fravær, men det har alligevel levet op til forventningerne. Lederen, der udtaler sig her, mener i øvrigt, at det er muligt at løse det i aftalen med VUC, hvis det tænkes ind i organiseringen.

"Jeg vil sige, der er plads til forbedring. Det er ikke ond vilje, og de har været gode til at orientere os. Aftalen er, at de skulle sende vikarer. Jeg har haft det sådan lidt, at I skal heller ikke sende en eller anden tilfældig – det er risikabelt. Men der burde måske være en fast vikar, hvis det her blev et etableret og fast tilbud. Vores undervisere er meget fagspecifikke, så de kan ikke afløse hinanden. De har også et andet skema de skal passe, og der tror jeg nok, at de prioriterer VUC's egen undervisning. Hvilket jeg nok også havde forventet. Jeg tror det kan løses. Man skal organisere sig ud af det. Jeg oplever ikke vi har været nedprioriteret (leder)."

Alt i alt er billedet blandet i forhold til afløsning, og udfordringerne med afløsning er ikke løst. Der er dog en klar oplevelse i de seks arresthuse, at det har været langt bedre i forsøget sammenlignet med den ordning, man havde på arresthusene før forsøget. Lederne beskriver, at der i den tidligere ordning slet ikke var afløsning, og at der ofte var aflysninger af undervisningen, som ikke blev erstattet. Det er uklart i hvilket omfang oplevelsen af den mere stabile levering i forsøget påvirkes af, at man på arresthusene har haft mere dialog med udbyderne af undervisningen. Det er muligt, at man på arresthusene på grund af mere dialog med udbyderne har mere forståelse for udfordringerne med afløsning set fra udbydernes perspektiv.

Udskiftning af lærere

Der er også eksempler på udfordringer i forbindelse med rekruttering af nye lærere. Udfordringen er kun for alvor til stede i Arresthuset i Maribo, hvor man havde to faste lærerkræfter, der af forskellige årsager måtte stoppe. Lærerne stoppede af personlige årsager og ikke på grund af forhold omkring deres engagement i arresthuset.

Det gik flere måneder før der blev afklaret at begge lærere ikke kom tilbage, og derefter gik der yderligere nogle måneder, før det var muligt at få faste lærerkræfter, og hele andet halvår 2014 var kendetegnet ved sporadisk og mangelfuld undervisning. VUC havde svært ved at rekruttere nye lærere til undervisningen i arresten. Arrestforvarer Ronni Dahl i Maribo fortæller:

”Der sker det, at de to lærere, som vi har haft igennem hele forsøget stopper efter sommeren 2014. Der er tvivl om, hvorvidt den ene kommer tilbage og først i midt oktober ved vi, at ingen af dem kommer tilbage. Og så skal VUC finde to nye lærere – bruger lidt lærere til afløsning, og det er spredt, og der er ikke nogen kontinuitet. Vi har det oppe i følgegruppen for forsøget og VUC arbejder på det, men kan ikke løse det. Først i december leverer de fuldt timetal og her fra januar 2015 er der to faste lærer på (Arrestforvarer Ronni Dahl).”

Arrestforvareren fortsætter og forklarer om forholdene på VUC:

”Problemet på VUC er, at det er en delt opgave mellem de to afdelinger at finde lærere. Den ene afdeling kan man ikke rigtig få til at levere og gøre noget. De fortæller også, at der går lidt snak i lærergruppen om, at det kan være farligt at være i arresthuset. De kunne ikke rigtig finde nogen, og man vidste frem til oktober ikke fra uge til uge, om der dukkede en lærer op (Arrestforvarer Ronni Dahl).”

Det skal understreges, at arresthuset i Maribo har haft et rigtig godt samarbejde med både VUC og lærerne, og udfordringen skal ifølge arrestforvareren ikke ses som et udtryk for et dårligt forløb.

I de fleste af arresthusene i forsøget har der også været enkelte eller flere udskiftninger af lærerkræfterne. Disse giver, som en af lederne siger *”lidt støj, da de lige skal finde deres ben”* men ellers ikke de store problemer. En leder på et af de arresthuse, hvor nogle af lærerne har været skiftet ud, siger:

”VUC har en drift, de skal styre og nogen skulle løse andre opgaver, men der var også en lærer, der ikke faldt helt til rette her, og så fik man rykket rundt på opgaverne, så læreren ikke skulle komme her mere. Det løste de fint. VUC har bare stillet med nogle nye lærere – de har bare meldt ud, at det er dem og dem, der kommer og så har der yderligere været lidt udskiftning undervejs, fordi en skulle noget andet, det har ikke været noget problem (leder).”

I det store billede har det ikke været et problem med udskiftning af lærere og med undtagelse af den opståede situation i arresthuset i Maribo er det foregået rimelig problemfrit med den ”støj”, der ikke kan undgås, når man udskifter personale.

Evaluators har ikke nogen viden om, hvorvidt der i de eksisterende modeller for fængselsundervisning er udfordringer med udskiftning af lærere. De udtalelser, der har været om de tidligere ordninger peger dog i retning af, at der nogle gange kunne være behov for *mere* udskiftning forstået på den måde, at underviserne nogle steder beskrives som uengagerede og alligevel fortsat er tilknyttet. Spørgsmålet bliver derfor, om en af udfordringerne med de tidligere ordninger måske er, at lærerne *ikke* blev skiftet ud, når det viste sig, at samarbejdet ikke fungerede, eller at læreren ikke kunne levere det, som der var behov for?

En leder i et af de seks arresthuse bemærker i den sammenhæng netop fordelene ved, at ansvaret ligger hos udbyderen, hvis det er aktuelt at skifte lærerne ud:

”En stor fordel med VUC er også, at kører det lidt skævt, så man kan få et par nye lærere uden, at der skal fyres og opstå svære sager (leder).”

Det er selvfølgelig ikke et mål, at der sker en stor udskiftning blandt de lærere, der står for arresthusundervisningen. Det er målet at have en stabil kerne af lærerressourcer. Nogle undervisere fortæller, at de oplever, det betyder meget for de indsatte, at de kender de undervisere, der kommer, så der ikke står en ny hver anden gang.

Det er svært at konkludere noget endeligt på baggrund af den viden, der er tilgængelig. Men det skal understreges, at de alvorlige udfordringer med udskiftning af lærere er enkeltstående, og at det kan være en fordel i importmodellen, at det er nemmere for arresthusene at udskifte lærerressourcerne.

5.4 Opsummering

Det kan konkluderes, at forsøg med import af undervisning har givet en langt større **bredde i udbuddet af fag**. Det handler især om, at der er flere timer til undervisning, og det synes derfor ikke at være knyttet til, at undervisningen leveres som import. Det kan altså ikke forventes, at man vil opleve den samme styrkelse af bredden i faguddbuddet i en importmodel, hvor normeringen af undervisningstimer er på samme niveau, som tidligere. Til gengæld er det muligt, at en fængselslærerordning kan give den samme bredde i fag, hvis antallet af undervisningstimer udvides. I forhold til faguddbuddet kan det bemærkes, at erfaringerne fra importforsøget viser, at et bredere fagudbud kan være med til at udvide målgruppen, men at bredden i fag i det store billede begrænser sig til dansk og matematik suppleret af engelsk og samfundsfag fast eller i perioder. Muligheden for at tilpasse faguddbuddet til det løbende behov afhænger af fagbredden i den lærergruppe, det med en vis varsling kan trækkes ind i arresthuset.

Det er i høj grad også lykkedes i forsøget, at få et tilbud, hvor **undervisningen, i forhold til før forsøget er langt mere tilpasset den enkeltes behov**. Det skyldes faguddbuddet, men det synes også at være afgørende, at underviserne kan arbejde med afgrænsede forløb, hvor perspektivet er kort, at de indsatte afklares og testes, at underviserne har ressourcer til at forberede differentieret undervisning og tage del i visitation og holdsammensætning. Endnu en gang tyder det altså på, at resultaterne i forsøget ikke afhænger af, at undervisningen leveres af eksterne lærerkræfter men af, at rammerne for undervisningen er i orden, så det er muligt at levere en undervisning, der giver mening for den enkelte.

Når det kommer til importmodellens muligheder i forhold til at løse de udfordringer, der er med **afløsning** i de eksisterende modeller for arresthusundervisningen, er svaret ikke helt så entydigt. Der er plads til forbedring i forhold til at sikre, at alle timerne leveres, men oplevelsen er, at der er en langt mere stabil levering end i de modeller for undervisning, som arresthusene havde før forsøget. I forhold til udskiftning af lærere er der et eksempel på, at det har været udfordrende at udskifte lærerne. Problemet er dog ikke udbredt og evaluator vil omvendt pege på, at den mulighed, der er, for at udskifte lærerne måske skal ses som en fordel i en importmodellen sammenlignet med de modeller, der er udbredt i dag.

6. Seriøs undervisning og krav til de indsatte

I kapitel 4 og 5 er det afdækket, hvordan de seks arresthuse i forsøget oplever en højnet kvalitet i undervisningen under forsøget, når de sammenligner med tidligere ordninger i arresthuset.

Når det er lykkedes at opretholde et undervisningstilbud med seriøs undervisning med faglige krav handler det blandt andet om, at man i langt højere grad end før, stiller krav til de indsatte både i forhold til, at de skal overholde nogle sociale spilleregler om ro og pauser i klassen og i forhold til, at de indsatte skal arbejde seriøst med de faglige opgaver. Det er ikke længere muligt at sidde og sludre eller gå på nettet i hele lektioner. Her fortæller en leder i et af arresthusene:

”Udgangspunktet er, at de er nødt til at møde til tiden, at der er andre i klassen, at de ikke skal rende på toilettet hele tiden, at man skal tage hensyn til hinanden. Og det har det jo ikke været tidligere, der var jo ikke sådan en forventningsafstemning (med de indsatte). De finder ud af, hvad det kræver, at de ikke bare kan sidde og tale om deres kriminalitet, for det vil de jo gerne. Og lærerne har sparret meget med hinanden i forhold til, hvor meget plads skal vi egentlig give til det der. For ikke at virke fuldstændig uinteresseret, men også holde det på sporet. Det er en balancegang hele tiden. Man skal måske lige have lov at komme med sin personlige bekymring og så lige kort tid efter - at nu skal vi også nå det her (leder).”

En indsat, der udtaler sig ud fra andres historier om undervisning fortæller, at forskellen er, at der er et formål med undervisningen, og at underviserne ”vil noget”; og det smitter af på de indsattes motivation:

*”Jeg ved fx at den lærer, der var ansat inde i (arresthus X), der var der ikke noget formål med noget. Folk gjorde det bare for at komme uden for pinden. Sådan var det for 99 %
Sådan er det ikke her? (interviewer)
Nej, her er det nogle lærere, der vil noget” (Thomas)*

I forsøget har det været gennemgående, at man løbende har drøftet udfordringer og tilgange i forhold til at opretholde et seriøst undervisningstilbud og finde den balance, som lederen i citatet herover nævner. Underviserne bliver løbende udfordret af de indsatte i forhold til, om de i stedet for undervisning kan sidde og snakke, læse nyheder på internettet, holde pause, spille spil eller andre aktiviteter, som ligger helt uden for eller i en gråzone i forhold til kompetencegivende undervisning. (Se også midtvejsrapporten i evalueringen side 24ff.¹¹) At underviserne hele tiden udfordres af indsatte, der søger at sætte dagsordenen for undervisningen ses også i et kandidatspeciale ”Fængslende undervisning”, der sætter fokus på undervisningssituationer og lærer- og elevpositioner i tre lukkede fængsler¹².

Underviserne udfordres også i forhold til, at klienterne på grund af den uafklarede situation, de sidder i, har meget svært ved at koncentrere sig eller er meget påvirket af fx et retsmøde eller et besøg, der lige er overstået eller ligger i nærmeste fremtid. Ledere og undervisere fortæller, at deres erfaring er, at det virker godt, hvis man kort giver plads til at ”lufte ud”. Her beskriver en underviser en bestemt situation, hvor hun må finde balancen:

”Nu da jeg kom derned sidst, der var en af drengene, der skulle sige farvel til hans bedste kammerat, og han sad den første halve time og græd snot – det løb ud af ham. Den der store mand, som også lige var holdt op med at

¹¹ Hansen & Lund-Sørensen 2013: ”Forsøg med import af undervisning i seks arresthuse 2012-2015 – midtvejsevaluering af erfaringer og foreløbige virkninger i importforsøget”, Kriminalforsorgen.

¹² Jensen, Johnson & Petersen (2013) ”Fængslende Undervisning” Københavns Universitet.

ryge hash, så han var jo helt åben. Han kunne slet ikke kapere alle de her følelser. Men man ved, at efter den der halve time, så er han klar, og så snakker vi om det forsømte forår, og så kører vi på. Og han siger så bagefter, Anne, det er simpelthen så rart, at man også kan få lov til at være menneske. Og sådan er det rart at arbejde. Jeg kunne også have sagt, jamen du er nødt til at sætte dig op på din celle, indtil du er klar til at få undervisning. Men lige nu, der arbejder vi på en helt fantastisk relation, der gør, at jeg kan presse ham fagligt rigtig langt. Og ja det der med, at selvfølgelig er det hele tiden læring, der er formålet, men hvordan kommer vi bedst derhen og hvordan får vi mest ud af det (underviser).”

Evalueringen giver et indtryk af, at det er lykkedes rigtig godt at holde fast i, at undervisningen er et seriøst og fagligt tilbud. Det tyder på, at det kan lade sig gøre, dels når arresthuspersonalet støtter op om, at undervisningstilbuddet er et seriøst tilbud, dels når underviserne kan bruge hinanden og diskutere, hvordan de håndterer balancen. Det taler for et tæt samarbejde mellem arresthuset og underviserne og for, at der som minimum skal være to lærere tilknyttet et arresthus.

6.1 De indsattes forventninger til undervisningen

Det store spænd blandt de indsatte og den pædagogiske udfordring kommer også til udtryk i de forskellige oplevelser de indsatte har med undervisningen. Herunder trækkes to eksempler frem, som viser forskellighederne.

Klienten her har selv kun lidt erfaring med fængselslærerne men gengiver, hvordan de andre på arresthuset taler om tilbuddet i forsøget i forhold til det, som de har erfaring med:

*”Det er bare superfedt, at det er sådan nogle lærere, der er her i stedet for fængselslærere. (...) de andre siger, at fængselsskole, det er sådan lidt lige meget, det er meget lal. Hvor hernede, det er helt vildt (griner)
Hvordan? (interviewer)*

Jamen, det er meget koncentreret, og det er meget skole. Og det er meget lærer. Og det er meget læse højt og regne regnestykker, og så videre...det man gør. Det er skole. Det er ikke bare at sidde og snakke og drikke en kop kaffe og sætte sig hen til computeren. Dem, der har siddet længere, fik lidt et chok, at det var sådan det var. Men det er jo klart, når de (lærerne) kommer udefra (Hanne).”

I modsætning til dette er der en indsat, der sammenligner med en oplevelse i et tidligere arresthus, hvor han mener den ordning, der var der, var langt bedre for ham:

”I [arresthus X] var det meget bedre. Tror jeg lærte mere der på to måneder, end jeg har gjort her på fire. I [arresthus X] kom vi ud 5 minutter, og vi kunne lige ryge en smøg, det er bare det, der skal til. Det var meget bedre der. Vi kan ikke - altså vi er mange, der har ADHD og det er svært for rygerne også. Han bliver også mega sur (læreren), hvis vi lige går på nettet. Bare lige 2 minutter. I [arresthus X] kunne vi gå på nettet det sidste kvarter. Det er jo vores eneste mulighed for at tale sammen, når vi er i skolen, og hvordan skal vi ellers vide, hvad der foregår? Vi kan godt lige bruge lidt luft. Vi sidder jo bare på vores pind (Jimmi).”

Begge citater viser, at forsøg med import af arresthusundervisning er kendetegnet ved et mere seriøst og mere fagligt tilbud, end det som flere indsatte har kendskab til eller hører om. Der stilles krav til de indsatte – både fagligt og i forhold til at indgå i en undervisningssituation. Samtidig viser de to citater, hvor store variationer der er blandt de indsatte i forhold til deres udgangspunkt for undervisningen. Det giver et billede af den udfordring, som underviserne har i forhold til at finde en balance mellem seriøs undervisning og en anerkendelse af, at de indsatte er meget forskellige i forhold til motivation og koncentrationsevne og har meget få muligheder for at se og tale med andre mennesker udover undervisningssituationen.

I et af arresthusene var man usikker på, om det var en god ide, og om det overhovedet var muligt at stille så store krav til de indsatte i forbindelse med undervisningen. Tvivlen blev manet til jorden og det generelle billede er, at de indsatte netop søger undervisningen og oplever, at det er et seriøst tilbud, fordi det stilles krav til de indsatte.

6.2 Er der en gruppe indsatte, man mister?

Spørgsmålet er, om der er en risiko ved at stille flere krav til de indsatte. Risikerer man at sætte den dynamiske sikkerhed over styr, hvis der er en gruppe, der ikke kan honorere de større krav og derfor har færre muligheder for at komme ud af cellen? Arresthusene oplever, at der er en lille gruppe, der falder fra, når de opdager, at der tale om et seriøst og fagligt tilbud. Man mister den gruppe af indsatte, der før kun gik til undervisning for at komme ud af cellen, snakke med de andre, læse nyheder og få løn. Der er i forsøg med import også klienter, der hovedsageligt kommer til undervisningen på grund af lønnen eller muligheden for at komme ud af cellen, men tiden i undervisningen bliver brugt seriøst uanset udgangspunktet.

En konsulent i et af de tidligere arresthusembeder oplever ikke, at de større krav i undervisningen betyder, at nogle indsatte er mere isoleret, fordi tilbuddene stiler for højt:

”Det er ikke min oplevelse, at der er en gruppe, der så slet ikke har mulighed for at komme ud (af cellen) nu. Omvendt motiverer det eleverne, at der stilles krav, og at de ser, at de kan noget. Og sikkerhedsmæssigt har det helt sikkert været godt at få noget mere aktivitet ind i arresthusene. Det skaber trivsel for de indsatte og dermed også for personalet og det giver et bedre klima, når der er et godt tilbud, som det her (HE) ”.

En leder fra et af arresthusene er overordnet enig, men vil ikke udelukke, at der er en risiko for, at det er en gruppe, der ikke kommer ud af cellen, som før ville komme i det mere løst definerede undervisningstilbud:

*”Risikerer man, at der er en gruppe, der ikke kommer ud af cellen, når tilbuddet er mere seriøst? (interviewer)
Det kan man måske ikke helt udelukke, men jeg synes egentlig VUC har favnet dem, der var svage og med ordblindeundervisningen. Det man mister (med den gamle ordning) er større. De har brug for at lære noget og se, at de kan noget og få papir på det (leder).”*

6.3 Prøver

I forlængelse af at det er lykkedes at skabe et undervisningstilbud med et fagligt og seriøst indhold, er det også oplevelsen i de seks arresthuse, at det er lykkedes, at give de indsatte mulighed for at gå til prøve. I flertallet af de seks arresthuse er fortællingen, at der ikke blev aflagt prøver i den ordning, der var i arresthuset før forsøget. Det er dog ikke ensbetydende med, at der ikke blev aflagt prøver. Det kan være et udtryk for, at der var en meget begrænset dialog mellem underviserne og arresthuset. Flere steder udtaler betjente og ledere, at man på arresthuset ikke havde ret meget viden om, hvordan underviserne arbejdede.

Det har i forsøget ikke været beskrevet direkte, om det var et mål med forsøget at føre flere indsatte til prøve. Det har i praksis været op til det enkelte samarbejde, i hvilket omfang man har valgt at føre de indsatte til prøve. Jf. afsnit 3.1 er antallet af prøver steget hen over forsøgsperioden, og det er evaluators opfattelse, at der er kommet mere fokus på det i løbet af forsøget.

Når man har valgt at arbejde mere med prøver, er det især fordi undervisere og ledere oplever, at det betyder meget for de indsatte, at gennemføre noget og få papirer på det. En underviser fortæller her:

”Vi holder et møde nu her, fordi vi vil overveje, om vi skal fjerne nogle engelsktimer og få noget mere dansk. Vi tror vi kan få nogle flere til prøve i dansk. Engelsk er op af bakke for mange af dem og avu-niveaet er ofte for højt. Ved dansk kan vi bruge FVU først og så gå over til avu. Der er for lang vej i engelsk, og der skal vi direkte på avu. Det er også svært med engelsk når de ikke har styr på grammatikken i dansk. Og det betyder meget for dem at få en karakter og et papir på det. Derfor overvejer vi at prioritere prøver og at give dem noget papir på det, og det betyder vi skal have mere dansk. Det er godt for dem. Det betyder meget for dem.

Jeg husker ellers i har sagt, at engelsk var et fag, som I oplevede, der kunne få nogle nye indsatte i gang med undervisning? (interviewer)

Det er også rigtigt, men lige nu er der mere behov for dansk og for at give flere nogle prøver i dansk (underviser). ”

Citatet herover understøtter i øvrigt den styrke importmodellen har i kraft af muligheden for at tilpasse tilbuddet fleksibelt over tid. Engelsk har været et godt tilbud i en periode, hvor flere skulle motiveres til at kaste sig ud i undervisningen. Nu er det en fordel at satse på flere dansktimer, da det kan give klientellet papir på det, som de arbejder med.

I forhold til eksisterende modeller kan timelærere uden tilknytning til en fængselsskole eller en anden uddannelsesinstitution ikke føre de indsatte i et arresthus til prøve. På den baggrund giver timelærerordningen langt dårligere muligheder end både import af undervisning og fængselslærerordningen. Fængselslærerne kan føre de indsatte i arresthusene til prøve, men det var ikke noget, der var praksis i de seks arresthuse før forsøget.

Det kan ikke konkluderes her, om de bedre muligheder for at gå til prøve skyldes, at undervisningen leveres af eksterne undervisere fra VUC, eller om det skyldes andre forhold. Der er dog meget der tyder på, at den løbende dialog mellem arresthuset og underviserne er afgørende, for det er i dialogen de overvejer og kommer frem til at prioritere prøver på baggrund af undervisernes vurderinger. Antallet af undervisningstimer er også afgørende jf. citatet. Det kræver en vis volumen af timer at føre en indsat til prøve. Det er formodentligt også afgørende, at underviserne i kraft af de flere timer og et større engagementet i arresthusets arbejde med klienterne har en bedre føling med, hvilke klienter, der kan motiveres og føres til prøve.

6.4 Opsummering

Erfaringerne fra forsøget viser, at det er muligt at tilbyde et seriøst undervisningstilbud i arresthusene. Samtidig viser erfaringerne, at det seriøse undervisningstilbud især er afhængigt af to ting. For det første skal der være et tæt samarbejde mellem underviserne og arresthuspersonalet, så arresthusets personale kan bakke op om, at der er tale om et seriøst og fagligt tilbud, hvor de indsatte mister deres plads på holdet, hvis de regler og den indlevelse, der kræves, gentagende gange ikke imødekommes af den indsatte. For det andet viser det sig afgørende, at der netop er krav til, at de indsatte skal arbejde fagligt, når de er til undervisning, og at der er visse regler for fx pauser og ro i undervisningstiden, som skal overholdes. I forhold til kravene til de indsatte handler det også om, at der stilles faglige krav. Det vil sige, at undervisningen skal være individuelt tilpasset, så den enkelte hele tiden bliver udfordret af passende faglige krav så han eller hun oplever, at der sker en progression.

Kapitlet her viser også, at forsøget i forhold til før har givet de indsatte bedre muligheder for at gå til prøve. Antages det, at de seks arresthuse i forhold til klientellet er sammenligneligt med resten af arresthusene, er der en vis gruppe af indsatte på tværs af arresthusene, der vil være i stand til, men ikke har mulighed for at gå til prøve.

7. Undervisning som en del af arresthusets samlede arbejde

I evalueringen er der flere af interviewpersonerne, der tegner et billede af arresthusundervisningen som et særskilt tilbud fra resten af arresthusets arbejde. En konsulent i et af de tidligere arresthusembeder beskriver her den udbredte model for arresthusundervisningen:

”De lærere, der kommer i de andre huse (...) er små øer, ingen ved, hvad de laver (i undervisningen), det står ikke i handleplanen, hvad de (indsatte) har lavet, og hvad de har været igennem - de bliver ikke trinindplaceret, de bliver ikke udredt og testet (Konsulent)”.

En af de andre konsulenter siger om arresthusundervisningen, at *”det har egentlig levet lidt sit eget liv”*. Det har ikke været noget, man har beskæftiget sig med fra direktoratet side, og det er ikke noget, som arrestforvarerne er gået ind i, vurderer konsulenten.

Forsøg med import af undervisning viser, at det er muligt, at skabe et undervisningstilbud, som er en integreret del af arresthusets samlede arbejde, og at det giver værdi, når undervisningstilbuddet og underviserne er en del af det samlede arbejde med klienterne.

En af de store forskelle i forhold til før forsøget er, at de ansatte i arresthuset ved mere om, hvad undervisningstilbuddet handler om, og de hører mere om de indsatte og deres udvikling i undervisningen. En leder fra et af arresthusene fortæller her:

”Det er det, der er det stærke i det her projekt. Du kan næsten ikke undgå, at alle medarbejdere får et ejerskab fordi man følger med i, hvem der er lidt udfordret, og hvem der fungerer godt i skolen. Vi ved hvem vi kan sparke over knæet med det samme, når de ikke står op, og hvem der skal have lidt mere plads. Det er alt sammen viden vi får fra lærerne. Det kan man i en vis grad måske også koble ind over en gammel ordning, men det har givet god mening den måde, det har været struktureret på. Det har været en klart defineret opgave, så vi også har kunnet stille krav til de lærere, der er her og i forhold til udredning, og om der er udvikling (leder)”.

Oplevelsen er også, at når de ansatte på arresthuset ved mere om undervisningen og hører mere om tilbuddet har de lettere ved at fortælle om tilbuddet og motivere; og som lederen ovenfor fortæller, giver det ejerskab i hele arresthuset, når man følger med i de indsattes udvikling i skolen via kontakten med lærerne.

7.1 Det klientrettede arbejde styrkes

I forlængelse af et mere integreret undervisningstilbud er der to af de seks arresthuse, der har inviteret undervisere (og vejledere) med i et fagligt mødeforum, hvor de mødes og drøfter de indsatte. Underviserne inddrages altså helt konkret i det klientrettede arbejde og dem, der har erfaringer med det, er meget positive. Her forklarer en leder:

”Vi har indført faglige fælles møder (...) – vi fik flere midler til betjentene – i form af x antal timer mere, og dem har vi brugt til at lave fagligt fællesskab med lærere plus socialrådgivere og misbrugskonsulenter plus

overvagtimester og de to skolebetjente. Det er én gang om måneden. Der bliver talt om den enkelte indsatte – nogle gange er det skolen det er relevant for, og andre gange er det misbrugskonsulenten det er relevant for. Det giver et bredt indtryk af den enkelte indsatte (leder)."

Her fortæller en underviser, hvordan hun oplever udvekslingen af viden:

"Vi kan jo høre på de ansatte her nede, at nogle gange er det nogle meget forskellige billeder vi har af dem (de indsatte). Vi er jo med til de her møder med betjente og socialrådgivere, og der kan man nogle gange blive i tvivl, om det faktisk er den samme vi sidder og snakker om. Vi har så forskellige billeder af dem, fordi man skifter arena for dem og så opfører de sig også anderledes (underviser)."

En leder i et andet arresthus svarer her på et spørgsmål om, hvad den største sideeffekt ved forsøget er:

"Helt klart de faglige fælles møder, hvor underviserne er med (...) det fokus det har på de indsatte og relationsarbejdet (leder)."

I et af de arresthuse, hvor man ikke har indført faste møder, men udveksler viden med underviserne i dagligdagen og til tider til daglige møder i forbindelse med vagtskifte, oplever man også, at det perspektiv, som underviserne giver på klienterne og arbejdet med klienterne er den største gevinst ved forsøget. Det synes således ikke at være afgørende for værdien, at videndelingen er formaliseret, om end det synes at styrke eller i hvert fald synliggøre styrken for de involverede.

Det skal i den forbindelse bemærkes, at de aftaler, der har været anvendt i forsøget giver plads til store variationer i forhold til den rolle underviserne spiller i arresthusets øvrige arbejde, og det bør overvejes, om det skal være mere styret fra direktoratet, hvilken rolle man forventer, at underviserne har, uanset om de er timelærere, fængselslærere eller lærere fra VUC.

En af konsulenterne fra et af de tidligere arrestembeder oplever også forandringen i arresthusene, og siger:

"Huset lærer meget og kan se ideen med undervisningen på en anden måde og hele paletten om den indsatte kommer ind. Så gror personalet også og får flere perspektiver (konsulent)."

Der er flere eksempler på, at interviewpersonerne italesætter, at forsøg med import har været en løftestang for at sætte fokus på relationsarbejdet og på dokumentationen i et bredere perspektiv. På et arresthus fortæller en leder fx, at arbejdet med handleplanerne i forsøg med import er smittet af, så man nu også kan se værdien i at dokumentere forhold omkring fx misbrug og familieforhold. Der er dog også et arresthus, hvor lederen fortæller, at relationsarbejdet og den dynamiske sikkerhed er styrket. Men han er i tvivl om, hvad der skyldes forsøg med import, og hvad der skyldes andre tiltag i arresthuset.

Klient eller elev – samarbejdet afbøder klientliggørelsen

Undervisernes input og perspektiv på den indsatte synes dog ikke kun at styrke sikkerheden og klientarbejdet via mere viden og føling med de indsatte. Den viden, som arresthuspersonalet får om de indsatte, kan også være med til at modarbejde den klientliggørelse og stigmatisering, der typisk sker i en totalinstitution Kriminalforsorgen kan betegnes som. I en klientliggørelse bliver det enkelte individ

begrænset til at være klient og afidentificeres de roller vedkommende har i samfundet, som fx kollega eller far.¹³

En lederrepræsentant fra et af de seks arresthuse udtrykker, hvordan det bredere perspektiv på klienten ikke kun giver bedre rammer for arbejdet med den indsatte, men også direkte nuancere synet på klienten:

"Og så er den største gevinst kendskabet til den indsatte via underviserne – de bibringer med nogle vinkler på den indsatte – han har det skidt eller kan fortælle, at han er vildt dygtig til et eller andet fag – det ændrer personalets opfattelse af den enkelte indsatte. Der er en sikkerhedsmæssig gevinst, da vi har mere føling med klienterne, men man modvirker også det mere fastlåste billede af den indsatte, det bliver ligesom lidt mere et menneske, fordi vi ser flere dele af den indsatte (...) Klientliggørelsen blødes der lidt op på. (...) Der kommer nogle udefra og udfordrer og tilføjer nogle nye vinkler (leder)."

Undervisernes vinkel på de indsatte, som elever, der er dygtige eller arbejdsomme er altså ikke kun målrettet de indsatte; undervisernes input virker også på de ansatte, så deres syn på de indsatte perspektiveres og bliver mere nuanceret. Det betyder de indsatte ikke kun sammen med underviserne, men også i arresthuset og i relationen til betjente og socialrådgivere får mulighed for at skabe sig selv som "elev". Evaluatoren vil argumentere for, at det styrker rammerne for resocialisering, når der på arresthuset er mulighed for, at den enkelte kan være andet og mere end "klient" og "kriminell".¹⁴

Med udgangspunkt i dette kan det således tyde på, at import af undervisning via en involvering af en lærerrolle, som ikke er en del af Kriminalforsorgen, kan være med til at afbøde en af institutionaliserings negative sider. Det kan til gengæld ikke konkluderes om det samme er muligt med en timelærer- og en fængselslærerordning og altså om styrken er bundet til at, der er tale om eksterne lærerressourcer.

7.2 Flere lærere og flere timer skaber engagement

I forlængelse af, at undervisernes engagement og involvering i arresthuset styrker personalets opbakning til undervisningen og arresthusets arbejde med klienterne, er der flere, der nævner, at engagementet hos underviserne, der kommer i huset, risikerer at blive mindre, hvis der er tale om undervisere, der kommer på flere arresthuse. Det er svært at skabe engagement og tilknytning i tre eller fire forskellige arresthuse.

"Den ensomme ulv, det bliver ikke godt, der er langt mellem institutionerne, og man bliver noget alene," vurderer en leder på et af arresthusene og understreger, at det er vigtigt, at der er et fagligt fællesskab for lærerne.

Dette taler imod en ordning med et centralt eller områdebaseret rejsehold, hvor en gruppe lærere dækker undervisningen på flere arresthuse. Det taler også imod, at fængselslærerne udover deres timer på fængslet dækker en lang række af arresthuse.

I samme boldgade nævner to ledere, på baggrund af deres erfaring, at lærernes engagement ligesom meget andet i forsøget påvirkes af, hvor stor lærernes tilknytning er til arresthuset i form af antal timer:

¹³ Goffmann 1967: Anstalt og Menneske. Jørgen Paludans Forlag.

¹⁴ Se fx Hughes (2009). Thinking inside the box: prisoner education, learning identities and the possibilities for change. In Veysey, Christian & Maritnez (Eds.), How Offenders Transform Their Lives. Cullompton: Willan. Reuss (1999). Prison(er) Education. The Howard Journal, 38, 113-27.

"Før havde vi en fængselslærer. Det kunne ikke det samme, og kommer man sporadisk, så er engagementet svært at opretholde (leder)."

En anden leder siger:

"I forhold til relationsarbejdet med de indsatte er det vigtigt, at det skal være nogle undervisere, der kommer løbende. Hvis de kun har få timer med et par indsatte er det mindre afgørende, for så er der ikke rigtig meget at tale om. Det er også derfor, det (faglige samarbejde med lærerne) har været mere oplagt i forsøget, end det var før (leder)."

Der er altså noget, der tyder på, at den styrkelse af relationsarbejdet, som man oplever i forsøget ikke (kun) afhænger af, at der er flere lærere om opgaven, og at der undervises i flere timer end før forsøget. Det styrker også arbejdet med klienterne, at der er tilknyttet et team af lærere, og at lærerne er engageret og bliver en del af arresthusets arbejde.

7.3 Opsummering

Dette kapitel viser, at undervisningen er en mere integreret del af arresthusets samlede arbejde end det var før forsøget, og når undervisernes perspektiver inddrages får de ansatte et mere nuanceret syn på de indsatte, og oplevelsen er, at det giver et bedre klientarbejde.

Det kan virke modsætningsfyldt, at der skal eksterne ressourcer til for at gøre undervisningen til en mere engageret og integreret del af arresthuset og klientarbejdet. Det er dog heller ikke sandsynligt at det er de eksterne ressourcer i sig selv, der skaber den forskel man oplever i forsøget. Det tyder på, at det i lige så høj grad er arresthusets fokus på undervisningstilbuddet, antallet af timer, timer til mødeaktivitet for betjente og lærere og kravet til handleplansarbejdet samt samarbejdet og den løbende dialog mellem arresthuset og VUC-lærerne, der er afgørende.

Det må forventes at lærere tilknyttet via en fængselslærerordning eller en timelærerordningen også kan styrke det klientrettede arbejde, hvis lærerne er en større del af arresthusets arbejde, ligesom de har været i forsøget.

8. Normalisering og sammenhæng til det ordinære uddannelsessystem

En anden styrke som fremhæves af deltagerne i forsøget er relateret til normalisering og til kendskabet og kontakten til de uddannelses tilbud, der er udenfor murene.

Denne leder fremhæver to styrker forbundet med, at underviserne kommer udefra. For det første giver han indtryk af, at det giver en værdi i sig selv, at det er nogen, der kommer udefra og ikke er fra "vores system". For det andet fremhæver han den helt konkrete relation til uddannelses tilbuddene i det ordinære system.

"Fagligt set kan man måske godt gøre det samme med en intern ordning, hvis man kan få de samme lærerressourcer, men man mister den der vinkel på, at det er nogen, der kommer udefra og ikke er fra vores system, og når de indsatte kommer herfra og skal ud, så kan de møde samme lærer og de samme måder at gøre det på. Og det er meget afgørende synes jeg (leder)."

Værdien i, at underviserne kommer udefra fremhæves af flere, og synes at være forbundet med princippet om normalisering, som her forstås som et princip for, at rammerne for livet som frihedsberøvet i så høj grad som muligt skal ligne det, der er uden for murene:

*"Styrker den her model for undervisningen normaliseringen?
Det tror jeg. Det lugter så meget af virkelighed, altså de indsatte kan jo mærke, at der kommer nogen ude fra virkeligheden. De kan mærke, at det er sådan her, det fungerer, når vi skal videre. Det er de vilkår, vi bliver stillet over for, og det er det materiale, vi skal igennem. Der er mål med det, og det er det samme der foregår, hvis de skal videre og tage noget uddannelse bagefter. Det minder så meget om virkeligheden de (...) timer de har der, og det tror jeg er rigtig sundt. Og så, at det ikke bliver en kaffeklub, og at man stiller krav (leder)."*

I interview med deltagerne i forsøget skinner det igennem, at når tilbuddet hentes udefra skabes der en helt konkret kontakt til de tilbud, der er i det ordinære uddannelsessystem, når de indsatte løslades, kan søge frigang, eller er færdige med at afsone.

"Vi har jo nogen, som efter de er løsladt, der har VUC og UU igen været inde over, og der har de fået gjort et forløb færdigt. Fordelene er også, at det er registreret (i VUC'ets LUDUS), hvad de har lavet her inde. Vi oplever vores klienter går kolde, hvis de skal starte forfra hele tiden, og det oplever vi, at de ofte skal, fordi vores system er lukket om sig selv (leder)."

En anden leder fremhæver, ligesom lederen i citatet ovenfor, at dokumentationen i det ordinære system er en styrke ved at hente lærerressourcerne fra VUC. Oplysningerne er dog ikke umiddelbart tilgængelige i LUSUS på tværs af VUC'er, så fordelene er kun til stede, så længe der er tale om lokale klienter, der fortsætter på det VUC, som varetager undervisningen i arresthuset. Oplysningerne kan dog indhentes for den enkelte elev, hvis man er opmærksom på, at eleven har deltaget i noget undervisningen på et andet VUC. På samme måde er det muligt at indhente oplysninger fra Kriminalforsorgens LUDUS for en elev, som har fået undervisning i Kriminalforsorgen, hvis han eller hun selv eller hvis uddannelsesinstitutionen er opmærksom på, at der kan være nogle oplysninger at hente, og hvis klienten giver samtykke.

8.1 Opdateret viden

Flere deltagere i projektet fremhæver også, at det skaber kvalitet i undervisningen, at de lærere, der står for undervisningen, i kraft af deres tilknytning til det ordinære uddannelsessystem er opdateret fagligt.

”Lærerkræfterne er altså skarpere, når vi sammenligner med vores tidligere ordning. Den faglige baggrund og den faglige opdatering lærerne fra VUC har, har en værdi. Det betyder noget, at de i den samme uge har undervisning på en almindelig skole eller et VUC, og at de har en faglig base (leder).”

En anden leder vil ærgre sig, hvis de skal tilbage til et færre antal timer om ugen, men selv med færre timer vil man gerne fortsætte med at hente lærerkræfterne udefra. Han oplever, at når lærerne er en del af samfundet udenfor, bliver undervisningen mere relevant. Han siger:

”Hvis vi skulle tilbage til det timeantal vi havde før, er det et stort tilbageskridt. Men vi vil gerne importen alligevel, for det sker noget andet – det betyder meget, at det er nogen udefra og nogen, der ved, hvad der sker der ude og ikke en støvet fængselslærer – eller hvad man nu skal sige - der ikke er en del af samfundet der ude. Det de finder på og kan komme med er mere relevant, som jeg oplever det, og som jeg hører de indsatte (leder).”

Det kan på baggrund af forsøget ikke konstateres, at lærerne fra VUC er mere opdaterede end en underviser fra et fængsel eller en timelærer. Men det kan konstateres, at deltagerne i forsøget oplever, at underviserne i forsøget har været mere opdaterede og er kommet med en mere relevant undervisning end den, som man kendte til fra før forsøget.

8.2 Åbenhed og samarbejde med omverdenen

En anden styrke, der har vist sig i forsøget er, at arresthuset får et større udsyn, bliver mere åben over for at prøve nye ting og mere motiveret til at samarbejde med andre aktører i lokalsamfundet. Denne styrke er i høj grad en sidegevinst og ikke en styrke, der er relateret direkte til undervisningstilbuddet.

Når forsøg med import skaber denne åbning til samfundet er det for det første, fordi man i arresthuset bliver opmærksom på, hvilken værdi det giver at samarbejde med andre fagligheder og skabe et bedre link til livet efter afsoningen/varetægtsfængslingen for de indsatte. For det andet er der eksempler på, at erfaringerne med forsøget generelt har givet arresthusene en større åbenhed overfor at prøve nye ting af.

Det ene konkrete eksempel, der kan trækkes frem, er, at et af arresthusene har taget kontakt til det lokale jobcenter. Samarbejdet med jobcenteret kommer af, at man på arresthuset har set, at de indsatte får meget ud af kontakten til VUC:

”Vi kan se, at de har brug for at lære noget og se, at de kan noget og få noget papir på det. De er langt bedre rustet. Det er også derfor vi vil mødes med jobcenteret – hvordan kan de komme videre? (leder).”

Et andet eksempel er denne leder, der oplever, at de på arresthuset er blevet mere åbne over for at tænke nyt og prøve nogle ting af, fordi det har været en succes at tilbyde mere seriøs undervisning og invitere eksterne lærere ind i arresthuset. Han svarer her på et spørgsmål om, hvorvidt forsøget har givet nogle sideeffekter:

”Jeg synes, at vi er blevet bedre til at tænke ud af boksen – fx har vi tilbudt aftenundervisningen. Det virker, kan vi så andet om aftenen fx? Vi får gode ideer, for nu kan vi se, at det kan lade sig gøre, at lave noget om aftenen og prøve nye ting af. Jeg vil gerne lave et 24-timers idrætsprojekt. Jeg synes, vi har fået mere mod på at prøve flere ting af (leder).”

Endnu et eksempel på, hvordan forsøget har givet mere udsyn og samarbejde med omverdenen er fra samarbejdet med UU i Arresthuset i Svendborg, hvor man i kraft af vejlederen i langt højere grad oplever,

at de kan indgå som en meningsfuld samarbejdspartner med uddannelsesinstitutionerne i lokalområdet. Se afsnit 11.6.

I det hele taget er der på nogle af arresthusene en oplevelse af, at tilbuddet og undervisernes daglige gang i huset betyder, at man på arresthusene er blevet mere åbne over for nye måder at gøre tingene på og ser arresthusets dagligdag lidt udefra via undervisernes perspektiv og undrende spørgsmål. Underviserne stiller spørgsmål til forhold og praksisser, man i arresthuset tager for givet, og personalet får øjnene op for, at det er muligt at tænke dagligdagen på en anden måde.

8.3 Opsummering

Dette afsnit giver eksempler på, at det har stor værdi, at lærerne kommer fra det ordinære uddannelsessystem. På de seks arresthuse oplever de, at det er værdifuldt og gør tilbuddet attraktivt, når lærerne er opdateret fagligt og når uddannelses tilbuddet i langt højere grad ligner det, som findes uden for murene. Det er også værdifuldt, at der helt konkret skabes bedre overgang og kontakt til det system de indsatte kommer ud til. Det kan øge sandsynligheden for, at de indsatte fortsætter et forløb på VUC, når de kommer ud, idet de har kendskab til hvad VUC er.

I kapitlet fremhæves det også, at forsøg med import af undervisning sammenlignet med de eksisterende modeller giver en sidegevinst i forhold til samarbejdet udadtil. På flere af arresthusene i forsøget beskriver interviewpersonerne, at man har fået øjnene mere op for at samarbejde med omverdenen. De oplever det styrker arresthusets arbejde med klienterne. Der er også flere i forsøget, der fremhæver, at det giver værdi, at underviserne kommer ind med friske øjne og stiller spørgsmål til det, man på arresthuset antager som selvfølgelig. Det betyder man på arresthuset bliver mere åbne over for nye muligheder og metoder i den daglige praksis.

9. Samarbejdet om undervisningen

I dette kapitel fremhæves fire forhold, som tyder på at være afgørende for, om forsøget har været en succes. De fire forhold handler om samarbejdet mellem arresthusene og den eksterne udbyder af undervisning.

Evaluator vurderer, at erfaringerne kan bruges i en fremadrettet styrkelse af arresthusundervisningen, uanset om undervisningen importeres fra en ekstern udbyder, købes af en timelærer eller leveres af et fængsel. Hovedpointen er, at der skal være et mere formaliseret og afstemt samarbejde mellem arresthuset og dem, der udbyder undervisningen.

9.1 Ledelsens deltagelse og opbakning

Det er vigtigt, at ledelsen på arresthuset bakker op og deltager aktivt i forhold til at etablere et undervisningstilbud, hvor lærerkræfterne importeres udefra. Betragtes de seks arresthuse er der en tendens til, at de arresthuse, hvor ledelsen har været synlig og aktiv i møder og i præsentationen af forsøget, er forsøget kommet bedre fra start. Det synes på samme måde at give gode resultater der, hvor ledelsen har sat sig mere ind i, hvad underviserne egentlig tilbyder de indsatte. Konsulenterne i de tidligere arresthuse oplever også, at der har været forskel i ledelsesengagementet i de seks arresthuse i forsøget, og at det synes at gøre en forskel for, hvordan det er gået med forsøget.

Ledelsesopbakningen er vigtig indadtil i forhold til arresthuspersonalet, men underviserne oplever også, at ledelsesengagementet betyder noget. En underviser siger fx:

”Overvagtmasteren har været med til møder på VUC. Det vidner om, at han godt vil det her. At de også gider komme til os (underviser).”

Når ledelsesengagementet ikke har været overvældende alle steder, kan det skyldes en manglende tro på projektet. Fra arresthuset i Viborg får man indtryk af, at man i begyndelsen, på baggrund af hidtidige erfaringer med at tilbyde undervisning, var skeptiske over for at tilbyde mere undervisning og bruge mange ressourcer på at etablere samarbejdet med VUC. I Viborg viste forsøget, at tilbuddet til de indsatte ikke var sammenligneligt med tidligere, og opbakningen til forsøget indfandt sig i takt med at ledere og ansatte kunne se værdien af tilbuddet.

”Den tidligere undervisning, levede ikke op til forventningerne om en aktiv og motiverende undervisning af de indsatte. Vi var derfor lidt forbeholdene og ville starte forsigtigt og ikke overgå det tidligere timetal for undervisning. Vores erfaring fra tidligere var, at de indsatte var svære at motivere. Efter en opstart med interesserede medarbejdere og undervisere, blev også de indsatte interesserede i undervisning, og der kom flere på venteliste. Vi startede med 6 lektioner og gik så op på 8 lektioner om ugen. Det tidligere antal undervisningslektioner var også 6. Vi og de indsatte er glade for de undervisningsmæssige tilbud (Nils Grunnet, arrestforvarer i Viborg).”

I forbindelse med ledelsens opbakning og tilgang til forsøget er der også tegn på, at det er afgørende, at ledelsen forud for projektet har gennemtænkt de mulige forhold, der kan betyde, at personalet er skeptisk og derfor ikke bakker op om projektet. I arresthuset i Svendborg havde ledelsen forud for præsentationen af forsøget gennemtænkt de fysiske forhold i relation til sikkerhed, så ledelsen kom bekymringerne i forkøbet. I Svendborg skulle de indsatte, som noget nyt, igennem en mellemgang med en yderdør direkte ud til friheden. Ledelsen oplevede, at det gjorde en stor forskel for personalets umiddelbare modtagelse af

forsøget, at man havde tænkt udfordringerne igennem og imødekommet risikoen for undvigelser på vejen til det nye undervisningslokale.

Generelt er det lykkedes at skabe god opbakning til forsøget blandt personalet. På et par af arresthusene er man dog bevidst om, at der er en mindre gruppe af de ansatte, der fokuserer på de ekstraopgaver, det giver at have undervisningstilbuddet, og på den baggrund ikke bakker op om projektet. Fx siger en leder:

"Hvis jeg skal svare, (på om vi vil have import) er svaret ja. Blandt personalet, hvis man spurgte dem, ville svarene variere. Jeg er sikker på at skoleteamet gerne vil. Når nogle er skeptiske, er det fordi, der er mere trafik ind og ud af huset i forhold til sikkerhed, man skal identificere den enkelte lærer, og så er der det med, at betjentene har en ekstraopgave, hvor de skal hente og bringe de indsatte til og fra skolestuen (leder)".

Kort sagt, er der altså meget der tyder på, at ledelsens konkrete involvering og opbakning er afgørende for en succesfuld opstart med et nyt tilbud om undervisning. Evaluatoren vil formode, at ledelsens opbakning også er vigtigt i en model, hvor undervisningen leveres af fængselslærere eller timelærere.

9.2 Uddannelsesbetjente

I den daglige drift af projektet, er det samlede billede i de seks arresthuse, at det har været givtigt for forsøget at have minimum to betjente, der har en særlig rolle i forhold til undervisningstilbuddet.

Evalueringen viser, at uddannelsesbetjentene i varierende grad har udfyldt tre typer af roller:

- 1) **Konkrete praktiske opgaver:** Sikkerhedstjekke enkelt-indsatte og sammensætning af hold, oprette indsatte på det sikrede PC-netværk, klippe undervisernes bidrag til handleplanen ind i Klientssystemet, følge de indsatte til og fra undervisningslokalet
- 2) **Projektdeltager:** Deltagelse i følgegruppemøder og i introduktion af undervisere (og tværfaglige netværk) samt løbende udvikling af projektet og problemløsning i dagligdagen
- 3) **"Ambassadør"** for projektet over for (indsatte) og ansatte

Jf. 1 har uddannelsesbetjentene de fleste steder taget del i de praktiske opgaver omkring undervisningstilbuddet. Der er dog flere steder, hvor disse opgaver er noget, som *alle* betjente tager del i. Da betjentene går i turnus er de kun sjældent i arresthuset, og der er behov for at involvere alle betjente i de løbende opgaver, der skal løses. Formidlingen af dokumentationen til handleplanerne har endvidere nogle steder været en ren ledelsesopgave, og det varierer således, hvordan rollen som uddannelsesbetjent er blevet udfyldt. **Jf. 2** er rollen som projektdeltager især en form for repræsentation af betjentene i udviklingen og den løbende evaluering af det daglige samarbejde med VUC. Uddannelsesbetjentene kan repræsentere den viden og den oplevelse betjentene har i det daglige. **Jf. 3** støtter de udvalgte betjente med rollen som "ambassadør" op om projektet og de er med til at skabe fælles front om, at undervisningstilbuddet er vigtigt og gavnligt for de indsatte.

Det synes især at være rollen som "ambassadør" jf. nr. 3, som er vigtig for projektet. Uddannelsesbetjentene er med til at gøre det til et fælles projekt og skabe ejerskab for undervisningen i personalegruppen. Her fremhæver en leder, at uddannelsesbetjentenes rolle som formidler af projektet og som et redskab til forankring er afgørende:

"Hvordan har det fungeret at have uddannelsesbetjente?"

Det har været vigtigt hos os, for det har været med til at bearbejde holdning og mildne luften lidt. For der var da modstand. (...) Jeg tror det er vigtigt, det forankres i personalegruppen. Der har også været timer til det. Der kan jeg godt blive lidt mere utrygt – hvis man ikke har de ekstra timer til betjentenes arbejde. Det handler om forankring. Vi holdt sådan et intromøde, hvor man inviterede til kaffe i skolestuen. Det handler om, at det ikke kun er ledelsen, der kommer med det (leder)."

En anden leder fremhæver at ejerskabet også skabes via de praktiske opgaver i forbindelse med projektet. Fx siger en leder om forudsætningerne for en god implementering:

"Det er også vigtigt, at de konkrete opgaver ligger hos betjentene, så det ikke bliver et ledelsesprojekt. Hos os tager uddannelsesbetjentene del i beslutningen om holdsammensætning, de opretter brugere i SK-net osv. Det skal også ligge hos dem helt konkret, så de har ejerskab og ansvar (Leder)."

På arresthusene i forsøget, har man oplevet, at uddannelsesbetjentene har været med til at få flere af de andre betjente til at se fordelene i projektet og give de andre betjente mere viden om, hvad projektet indeholder af fordele for både de indsatte og arresthusets dagligdag.

Erfaringen er, at det er vigtigt, at der er minimum to betjente i rollen som uddannelsesbetjente. For det første er det for sårbart i forhold til de konkrete opgaver og bindeleddet til de indsatte, hvis der kun er én. For det andet har man brug for en at sparre med i udviklingsopgaven. For det tredje giver det mere gennemslagskraft i forhold til at bakke op om projektet og fortælle de andre medarbejdere om projektet, hvis man er to om at fortælle undervisningstilbuddets muligheder.

Oprindeligt var det også tanken, at uddannelsesbetjentene havde en særlig rolle i forhold til at motivere de indsatte til at deltage i undervisningen. På arresthusene har det dog vist sig, at arbejdet med at motivere de indsatte er noget, som alle betjente tager del i; selv om der måske kan være en tendens til, at uddannelsesbetjentene er *særlige* opmærksomme på uddannelsesønsker og -behov hos de indsatte. I dette lys vil evaluatoren ikke anbefale, at der bruges ressourcer på at give uddannelsesbetjentene kurser i motiverende samtale. Det er vigtigere at VUC introducerer indholdet i undervisningen til betjentene, så de ved, hvad det er, de skal advokere for i arresthuset.

Kort sagt er uddannelsesbetjente et rigtig godt virkemiddel i forhold til at styrke arresthusundervisningen og etablere et samarbejde med eksterne undervisere. Evaluatoren vil anbefale, at man uanset organiseringen af undervisningen stiller krav om, at der udpeges to uddannelsesbetjente i de arresthuse, hvor der tilbydes undervisning. I forsøg med import har det været muligt at få midler til afløsning, så de udpegede uddannelsesbetjente kunne deltage i lokale og centrale møder i forbindelse med forsøget. Betjentenes rolle er især vigtig i det lokale ejerskab og i det lokale samarbejde, om at få hverdagen til at fungere. På den baggrund kan det anbefales, at det i en model med import af undervisning - men også i en genstart af samarbejdet med fængslerne - tænkes ind, at der bliver behov for afløsning af betjente. Som minimum i den første tid, hvor et nyt (eller tidligere) samarbejde om et undervisningstilbud (gen)etableres og formuleres.

9.3 Løbende løsningsorienteret dialog og koordinering

Et tredje forhold der fremhæves som afgørende for, at forsøg med import af undervisning har været en succes er den løbende og tætte dialog mellem arresthuset og VUC. En leder fra et af arresthusene siger:

”Det har været en forudsætning, at vi har haft en koordinator hos VUC og en koordinator på arresthuset, der har haft fokus på at afklare regler og ting og sager og sætte rammerne (leder)”.

Det kan virke naturligt, at der udpeges en koordinator fra hver part i samarbejdet, men evalueringen viser, at, at det ikke var tilfældet før forsøget. I de seks arresthuse i forsøget var der ikke en dialog med underviserne eller fængselsskolen; og resultatet var, at undervisningen og underviserne blev afkoblet fra resten af arresthusets arbejde.

Det er dog ikke nok at koordinere på ledelsesniveau. På et par af arresthusene var der i begyndelsen ikke noget mødeaktivitet på medarbejderniveau, hvor betjente og undervisere kunne mødes. Det har vist sig, at der er vigtigt at de, der har deres daglige gang (underviserne og uddannelsesbetjentene) og ikke kun ledelsesniveauet mødes og drøfter de eventuelle justeringer og udfordringer, der er.

Det synes endvidere at styrke forsøget, at både ledelses- og medarbejderniveauet sidder med til løbende koordineringsmøder. Når begge niveauer er til stedet kommer praktiske udfordringer i hverdagen op og samtidig er der beslutningskompetence til at løse dem nu og her.

”Det har været afgørende, at vi har kørt følgegruppemøder jævnligt, så vi kan rette til løbende og tage det op og ændre det med det samme, hvis der var noget, der ikke fungerede. Hurtig og fleksibel projektstyring har været nødvendig i et pilotforsøg som det her (leder).”

Erfaringen er, at man på den måde kan undgå, at de små udfordringer og misforståelser eller manglende viden bliver til egentlige problemer. Der er endvidere en tendens til, at de steder, hvor der har været afholdt løbende møder med deltagelse fra både undervisere, uddannelsesbetjente og lederniveau fra VUC og arresthuset, har samarbejdet været rigtig godt fra begyndelsen og forsøget italesættes som et fælles projekt, hvor alle trækker i samme retning.

Det er forskelligt i de seks arresthuse hvor meget mødeaktivitet, der har været i forbindelse med den løbende koordinering af forsøget. Nogle steder har man holdt faste møder 4-8 gange om året, andre steder har man haft færre møder og møder efter behov. I nogle af arresthusene erfarer man siden hen, at det især er i begyndelsen, hvor den jævnlige og mere formelle mødeaktivitet er vigtig, og at meget af den løbende koordinering sidenhen kan klares i hverdagen.

Evaluatoren vil anbefale, at arresthuse, der opstarter import af undervisning afholder jævnlige møder med faste intervaller mens samarbejdet er under opstart, og at det tænkes ind, at der bliver behov for at afløse uddannelsesbetjentene til alle eller til en del af møderne. I øvrigt er det sandsynligt, at den løbende dialog og involveringen af betjentene, som man har haft god succes med i forsøget, også vil være et godt redskab i andre modeller for arresthusundervisningen.

9.4 Introduktion og forventningsafstemning

Det sidste forhold, der skal fremhæves her, er, at forarbejdet er vigtigt. Det er vigtigt, at arresthuset og den verden arresthuspersonalet kommer fra, bliver præsenteret grundigt for VUC og for underviserne. Det er også vigtigt, at arresthuset, som minimum ledelse og udvalgte uddannelsesbetjente, får viden og forståelse for det, som underviserne kan, og den hverdag de kommer fra.

I et af arresthusene vurderer en leder i et tilbageblik, at man skulle have lagt flere kræfter i forarbejdet.

”Det har også været vigtigt med alle de ting rundt om undervisningen, hvad er det de lærere skal udover at undervise? Hvad er det for regler, procedurer og sikkerhed som skal overholdes – det skal være klart og tydeligt. Det har vi ikke været helt klar over fra vores side. De (underviserne) har jo ikke en kriminalforsorgstankegang. Det skal man tilvænne sig. Det er derfor opstarten er svær. Altså, introduktion er vigtig. Lad dem komme herover og følge en betjent og se, hvordan det foregår. Tror godt, at vi kunne have arbejdet mere med introduktion, og med at forberede VUC på opgaven.”

Nogle steder har underviserne netop besøgt arresthuset og fulgt en betjent en halv dag inden de skulle begynde at undervise, sådan som det foreslås i citatet herover. Andre steder har man også givet alle lærerne fra VUC mulighed for at komme og se arresthuset, inden de enkelte lærere skulle byde ind på opgaven. Et enkelt sted har følgegruppen besøgt VUC. Midtvejsrapporten konkluderer netop, at introduktionen skal gå begge veje. Jo mere viden personalet på arresthuset har om indholdet, jo bedre kan hele huset bakke op om undervisningen. En leder, der er godt tilfreds med den introduktion de fik lavet til underviserne, siger:

”Jeg tror da, at forarbejdet er utrolig vigtigt, altså valg af lærer ikke. Det var ikke held, for det var meget velovervejet fra lederen derovre (på VUC). Jeg skal have nogen, der går ind i det her med liv og sjæl, ikke også. Og det fik de. Jeg tror også, der ligger i det, at vi var skarpe på, hvad vi ville have ud af projektet, ikke? Men vi kunne have reddet det. Det med de engagerede lærere, kunne vi ikke redde. Det var meget vigtigt. (...) Men vi har jo også kastet noget energi i det. De tre betjente, der er med i projektet har været på VUC en dag. Og vi (ledelsesgruppen) har været derovre en dag ikke. Der er måske noget spildtid i det, men man lærer hinanden at kende inden, og man får noget kendskab til hinandens verdener. Det er sundt for personalet herovre, at de ved, hvad der er lærerne kommer fra. Og omvendt, ikke? (leder)”

Den grundige introduktion øger sandsynligheden for, at man får valgt de rette lærere til opgaven. Flere ledere fremhæver, at undervisernes tilgang og engagement er afgørende. Det personlige engagement og kemien mellem de personer, der skal samarbejde, vil altid være afgørende, og en god introduktion og en åben dialog om opgaverne og udfordringerne i et arresthus er måske også en godt grundlag for at rekruttere de rette lærere til opgaven.

I det hele taget tyder det på, at man på de seks arresthuse tidligere ikke har haft en dialog med de timelærere eller det fængsel, der leverede undervisningen. Det har ikke været styret eller afstemt, hvad man forventede, og hvad man ville med undervisningen. Som vist i afsnit 2.3 er der også en konsulent fra et af de tidligere arresthusembederne, der oplever, at arrestforvarerne ikke har en dialog med dem, der leverer undervisningen i forhold til indhold og kvalitet. Hvis det billede er repræsentativt for arresthusene, er der et stort forbedringspotentiale uanset hvem, der leverer undervisningen.

9.5 Opsummering

Der er fire organisatoriske forhold, der synes at være betydningsfulde for en god implementering af en ordning, hvor der tilbydes import af undervisning. For det første giver ledelsesmæssig opbakning og konkret engagement fra ledelsen et godt grundlag for et godt samarbejde og en god opbakning i arresthuset. For det andet styrkes opbakningen blandt personalet i arresthuset også af, at der udpeges uddannelsesbetjente, som indtager en særlig rolle i projektet. Det tyder for det tredje på, at en løbende åben dialog, der kan løse de udfordringer, der opstår i det daglige samarbejde hurtigt og effektivt, er en styrke. Især i opstarten er det vigtigt, at der er en jævnlig dialog, der sikrer en forventningsafstemning, og det er en styrke, hvis både medarbejder- og ledelsesniveau mødes. Endelig er det afgørende med en

grundig og gensidig introduktion af på den ene side arresthusets dagligdag og på den anden side underviserne og deres faglighed, så de to faggrupper kan mødes i gensidig respekt.

Det er ikke undersøgt, men det er evaluators vurdering, at de forudsætninger, der her synes at være afgørende også vil være afgørende, hvis man ønsker at prioritere og genstarte arresthusundervisningen med en anden ordning, hvor lærerkræfterne kommer fra et fængsel. Udfordringerne med at introducere arresthusets arbejde er naturligvis mindre, men ledelsesengagementet, de udpegede betjente og den løbende dialog om samarbejdet må forventes at være lige så vigtige i et undervisningstilbud, hvor lærerkræfterne kommer fra en anden udbyder eller fra Kriminalforsorgens fængselsskoler. Med andre ord er de virkemidler, der er trukket frem her, værd at tænke ind i arresthusundervisning uanset modellen.

10. Barrierer i forsøg med import af undervisning

I det store hele har barriererne ikke fyldt meget i forsøget; og som nævnt har forsøget været en succes. Der er dog enkelte forhold, der har fungeret som barrierer for, hvordan forsøget har udspillet sig. Herunder fremhæves tre barrierer, som synes at være udtalte netop i en model, hvor lærerressourcerne kommer udefra. Den ene barriere omhandler opgaven med at dokumentere og dele den viden, der er om den indsatte i forhold til uddannelse og vejledning i Kriminalforsorgens handleplaner. Den anden barriere handler om anvendelsen af det sikrede PC-netværk, som er nøglen til it-understøttet undervisning i arresthusene. Den tredje barriere er ikke knyttet direkte til, om undervisningen importeres udefra, men til en situation, hvor undervisningstilbuddet styrkes, sådan som man har gjort det i forsøg med import af undervisning.

10.1 Handleplansarbejdet

Det har været en del af forsøget, at de seks arresthuse skulle sikre, at den viden, der blev indsamlet, og de forløb, der blev påbegyndt og afsluttet i forbindelse med afklaring, undervisning og vejledning, skulle dokumenteres i klientens handleplan. Frem til 1. januar 2014 var det ikke et krav, at der skulle oprettes handleplaner for varetægtsfængslede. Det betyder, at man i arresthusene, da forsøget med import af undervisning blev skudt i gang primo 2013, mest havde erfaring med handleplansarbejdet i forhold til afsonere. Jf. midtvejsevalueringen var der tre af de seks arresthusene, hvor man efter trekvart år med forsøget fortsat ikke var kommet i gang med at dokumentere i handleplanerne. På en temadag i efteråret 2013 blev samarbejdet om handleplanerne sat på dagsordenen. Ydermere var der et tilbud om, at en konsulent fra et af de tidligere arrestembeder kom og underviste i brugen af handleplanerne.

Da lærerne er eksterne, har de ikke adgang til Kriminalforsorgens Klientssystem, hvor handleplanerne ligger. Ydermere skal der indhentes samtykkeerklæringer fra de indsatte, så lærerne kan overlevere den viden de indsamler til Kriminalforsorgen. Disse to forhold besværliggør handleplansarbejdet i en importmodel sammenlignet med en fængselslærerordning.

I de seks arresthuse i forsøget har man konstrueret forskellige procedurer for at få lærernes viden ind i den indsatte handleplan i Klientsystemet. I Arresthuset i Maribo har man oprettet en mail-indbakke til formålet, som alle betjente har adgang til. Underviserne sender opdateringer til handleplanerne til indbakken, og alle betjente har ansvar for at tjekke indbakken og føre informationen over i den rette handleplan i Klientsystemet. I Viborg har arrestforvareren haft ansvaret med at klippe dokumentationen over i handleplanen, men han mener ikke, at det er en holdbar løsning i længden. I Arresthuset Kolding har man valgt, at det er de tre betjente, der er tilknyttet projektet som uddannelsesbetjente, der skal sørge for, at den dokumentation, der løbende er fra lærerne, bliver klippet over i de rette handleplaner.

I et par af arresthusene har det været udfordrende at få oprettet en god procedure for at få lærernes viden dokumenteret i handleplanen. De steder, hvor det har været udfordrende, har det handlet om, at det ikke blev prioriteret i projektet, at proceduren for samarbejdet var uklart eller ikke fungerede og at lærerne var i tvivl om, hvad og hvor meget de skulle skrive.

I Arresthuset i Kolding var der jf. et følgegruppemøde i maj 2013 nogle uklarheder og udfordringer i forhold til, hvor meget underviserne skulle skrive; og betjentene oplevede, at de havde svært ved at sortere i det, som underviserne skrev. På mødet blev det drøftet, at dokumentationen var for ambitiøs og det blev

besluttet, at der kun skulle skrives noget, når der var nyt om den enkelte indsatte, i stedet for at der skulle skrives noget nyt hver uge.

I forhold til indholdet er det generelle billede, at den skabelon, der blev udviklet til formålet fungerer godt, og de fleste undervisere oplever de kan udvælge relevant information og rapportere kort og præcist. Her fortæller en underviser, hvordan hun tænker dokumentationen:

"Jeg prøver at gøre det kort og tænker, at som fængselslærer, skal du ikke bruge 7 linjer om, hvad vi har lavet i matematik, men at vi har styr på funktioner og på ligninger. Det er det, vi har arbejdet med. (...) Jeg skriver én linje om, hvad de gerne vil, og så mellem 5-10 linjer om, hvordan de er i undervisningen – et par fif til fastholdelse, kunne man sige. Og så hvad vi har været igennem i de fag han har haft, i punktform (underviser)."

Når handleplansarbejdet fremhæves som en barriere, selv om billedet er blandet, er det fordi det er en barriere, der særligt knytter sig til importmodellen, som den er afprøvet i forsøget, idet lærerne fra VUC ikke har haft adgang til Klientssystemet.

I forhold til handleplanerne oplever nogle af lederne i arresthusene, at der er sket et løft i den indholdsmæssige dokumentation. En af konsulenterne fra de tidligere arresthusembeder ser også en markant forbedring og fremhæver, at det nu dokumenteres, hvilket niveau den indsatte er på og hvilken udvikling den enkelte er gået igennem i undervisningen. Konsulenten bemærker også, at løftet i handleplanen har været større i de huse, der er med i forsøget sammenlignet med de huse, der ikke er med i forsøget.

Da kravet om handleplaner for varetægtsarrestanter er indført i forsøgsperioden, er det uklart, hvor meget af styrkelsen, der kan tilskrives forsøgets fokus på dokumentation eller det forhold, at lærerne kommer fra VUC. Evaluator har ikke undersøgt, hvordan man på andre arresthuse har implementeret kravet til handleplaner for varetægtsarrestanter og hvilket fokus, der har været på at dokumentere lige præcis undervisningsaktiviteterne.

Alt i alt er der eksempler på, at handleplansarbejdet bliver besværliggjort af, at undervisningen importeres udefra. Omvendt er barrieren ikke uoverkommelig, og der er eksempler på, at dokumentationen i handleplanerne er styrket i forsøget. Derfor bør det ikke være et forhold, der er afgørende for, om man vælger en importmodel. Vælger man en importmodel er det imidlertid værd at støtte arresthusene i udarbejdelsen af procedurer og give eksempler på, hvordan det kan systematiseres og gøres til en overskuelig opgave for både undervisere og arresthuspersonale at dokumentere i handleplanerne, selv om underviserne ikke har adgang til Klientssystemet.

10.2 Det sikrede PC-netværk

En anden barriere, der skal fremhæves, omhandler adgangen og kendskabet til det sikrede PC-netværk. I forsøget blev der gjort en stor indsats for at introducere de eksterne undervisere i det sikrede PC-netværk, så den undervisning, der leveres i det omfang det giver mening, kan være IT-understøttet. De seks arresthuse har løbende haft besøg af en underviser, der introducerer lærerne til netværket. På trods heraf er der flere steder en melding om, at netværket er ustabil og besværligt at bruge. I stedet printer lærerne det, som de skal bruge, forud for undervisningen. Lærerne i forsøget fortæller, at det er frustrerende, fordi man kan stå med et forløb, man har forberedt, som er afhængig af, at den indsatte log-on virker, og at netværket virker. Hvis det ikke virker, er det til stor frustration for underviserne og de indsatte; og det kan

være afgørende for, om undervisningen den pågældende dag bliver en god oplevelse, og giver den indsatte et positivt udbytte. Derfor er der nogle lærere, der holdt helt op med at bruge netværket.

På et følgegruppemøde i opstartperioden i Arresthuset i Køge i maj 2013 beretter arrestforvareren, at der er store problemer med det sikrede PC-netværk. I referatet fra mødet er det gengivet sådan:

"Endvidere er der jævnligt defekte pc'ere, hvor man afventer teknikerbesøg fra IT-kontoret. Det er lærernes oplevelse, at der går lang tid fra bestilling af reparation, og indtil den er gennemført. Lærerne oplever desuden log-on problemer hjemmefra. Pga. de nævnte problemer benyttes netværket kun i begrænset omfang. (mødereferat fra møde d.13. maj 2013)."

I Arresthuset i Maribo er der en lignende oplevelse:

"Der har været store problemer med at få systemet til at fungere. Aktuelt giver reparation/udskiftning af pc-dele anledning til frustration. Eksempelvis kan der gå flere dage blot der skal udskiftes en mus (referat fra følgegruppemøde i Arresthuset i Maribo d. 7. maj 2013)."

Det generelle billede fra følgegruppemøder og interview er, at det varierer lidt over tid, om underviserne oplever problemer med det sikrede PC-netværk, eller om de oplever, at det virker; men det brede billede er, at der er mange udfordringer. Desuden kan det konstateres, at udfordringerne ikke er begrænset til den første halvdel af forsøget. Her er et uddrag fra et referat fra følgegruppemøde i arresthuset i Svendborg fra marts 2015:

"(Det sikrede PC-netværk er) desværre et redskab, som ikke benyttes i undervisningen, da lærerne ofte har været nødsaget til at ty til anden undervisning end den, der har været forberedt pga. udsving i driften af det sikrede PC-netværk. Det bliver ikke opfattet som et godt værktøj, da det har givet for store vanskeligheder i hverdagen. Vi enes om, at give det et forsøg mere og betjentene, der laver adgangskoder, bakker op herom (Referat fra følgegruppemøde i forsøget d. 9. marts 2015)".

En underviser fra et andet arresthus har en lignende oplevelse i begyndelsen af 2015 og fortæller her, hvordan det har været udfordrende hele vejen igennem forsøget:

"Jeg bruger det ikke ret meget. Jeg kan ikke få det til at fungere. Fx kan vi slet ikke printe. Bruger det en gang imellem, og jeg har brugt de programmer, der er der inde lidt, og de indsatte kan sidde og læse, men jeg har ikke udnyttet det til fulde. Jeg synes ikke, jeg er blevet klædt på til det. Vi opgav det mere eller mindre fra starten. Kunne ikke komme på udefra, og kunne ikke få hjælp, fordi jeg ikke var ansat i Kriminalforsorgen, når jeg ringede til den der hotline (underviser)."

Lærerne er blevet undervist i brugen af netværket. Udfordringen er formentlig, at når lærerne kun skal bruge netværket den ene eller de to gange om ugen, hvor de er på arresthuset, sætter de sig ikke så meget ind i netværkets muligheder, at de kan udnytte potentialerne. Per Thrane, der er udviklingskonsulent i Kriminalforsorgen er enig i, at en udnyttelse af netværkets muligheder kræver noget af brugeren, og at der dermed ligger en indbygget udfordring i importmodellen sammenlignet med fængselslærermødelen, når det gælder anvendelsen af det sikrede PC-netværk.

Der er i forsøget endvidere eksempler på, at der opstår en flaskehals, idet de fængselsbetjente, som kan oprette de indsatte som brugere på netværket, går i turnus. Det vil sige, at der kan gå lang tid fra en indsat

påbegynder undervisning til han bliver oprettet som bruger. Underviseren herunder udtaler, at det er en af hovedårsagerne til at hun ikke bruger det sikrede PC-netværk. Samtidig er hun den eneste, der stiller spørgsmålstejn ved, om brugen af IT i undervisningen kun er til det gode. Underviseren siger:

”Jeg bruger aldrig det sikrede PC-netværk. Fordi, så er der kommet nogle nye, og så har de ikke fået koder. Så jeg kan ikke basere min undervisning på det. Bruger det nogle gange som en mulighed, hvis der er en der er lidt træt. Så kan de sidde og læse nyheder. Det er også det der med, at vi sidder med dem omkring et bord. Og de snakker med nogen udefra. Der sker et miljøskift, når der kommer en lærer ind. De har altid en masse spørgsmål og noget de har diskuteret. Der foregår noget andet – og det mister vi, hvis vi sætter os ved computeren. De siger også til mig, vi sidder jo hele dagen med hovedet inde i en skærm og ser tv, og på nyheder er de opdateret. De efterspørger det ikke (underviser).”

Ser vi på et udsnit af antallet af log-in på det sikrede PC-netværk bliver det tydeligt, at det er meget forskelligt i hvilket omfang de seks arresthuse bruger netværket. I Hobro, hvor netværket anvendes i langt højere grad end i de andre arresthuse, viser det sig, at det er timelæreren og ikke underviserne fra VUC, der bruger netværket. Udsnittet af logs på netværket viser også, at henholdsvis tre (i 2014) og fire (i 2013) af de seks arresthuse i forsøget bruger netværket mindre end et gennemsnitligt arresthus.

Tabel 10.1: Antal logs på det sikrede PC-netværk

Arresthus	Jan 2013	Feb 2013	Mar 2013	Aug 2014	Sep 2014	Okt 2014
Kolding	14	15	4	11	13	14
Hobro	2	18	48	67	106	180
Svendborg	0	27	18	1	5	16
Viborg	0	0	0	8	13	8
Køge	0	48	39	20	8	48
Maribo	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Gennemsnit i 28 arresthuse	23	29	26	42	42	N/A

Det kan konkluderes, at importmodellen har en iboende barriere i forbindelse med PC-netværket, når det er et mål, at undervisningen skal være IT-understøttet. Det er ikke undersøgt, men det er nærliggende at tro, at fængselslærere fra lukkede fængsler i højere grad end eksterne undervisere kan udnytte mulighederne på det sikrede PC-netværk, da de arbejder med netværket i deres hverdag. Det er derfor også forventeligt, at ressourceanvendelsen i forhold til at introducere og opdatere lærerne i forhold til netværket er mindre i en fængselslærerordning sammenlignet med en importmodel. Samtidig handler mange af udfordringerne om udsving i driften, problemer med log-on og udfordringer med udskiftning og brug af hardware. Det tyder på, at barrieren ikke *kun* er knyttet til, at undervisningen leveres af eksterne undervisere.

10.3 Hensynet til produktionen på arresthuset

Der er to eksempler på, at der i arresthusene har været optakt til en konkurrence mellem undervisningstilbuddet på den ene side og arbejdet i arresthusets produktion på den anden side. Der er ikke grundlag for at knytte udfordringen til, at arresthusundervisningen leveres som import. Det er derimod en barriere, som er knyttet til, at man i forsøget har skruet op for antal undervisningstimer og tilbyder en undervisning, der er større søgning til. Konkurrencen opstår, når tilbuddet om undervisning bliver mere

attraktivt end tidligere, hvorved der opstår en risiko for, at man ikke får den arbejdskraft i produktionen og deraf den indtægt, som produktionen tidligere har givet til arresthuset.

I forsøget er evaluator stødt på udfordringen i to af de seks arresthuse i begyndelsen af forsøgsperioden. Tidligt i forsøget, hvor det stadig er nyt med import af undervisning siger en leder i et af de seks arresthuse:

”For arresthuset er der ikke noget økonomisk incitament til at sende dem i skole, for timerne til dusør for skole går fra arresthusets eget budget, hvor det, de får i produktionen, tjener sig ind via ordrer. På den ene side vil man det her (med undervisning), og man satser rigtigt på det, men alligevel ikke, når de økonomiske incitament er ikke støtter op om det (leder).”

Lederen fortæller tidligt i forsøget, at en enkelt indsat har gået både i skole og været på værkstedet som en undtagelse. Ved afslutningen af projektet er det almindeligt på arresthuset, at de indsatte kan begge dele, selv om det er mere besværligt for værkmeesteren. Ved forsøgsperiodens udløb siger den samme leder:

”Vi tillader, at dem, der er på værkstedet, også kan gå i skole. Det er et afbræk for værkmeesteren, men det gør vi alligevel. Den produktion vi har, skal vi lave for vores budget er afhængig af det (...) Men den generelle holdning er, at det er vigtigt, og derfor vælger vi uddannelse (leder).”

I det andet arresthus, hvor udfordringen var til stede i begyndelsen siger en koordinator for arresthusundervisningen fra VUC ved afslutningen af forsøget:

”I starten var vi (VUC og underviserne) i hård konkurrence med værkstedet – de anskuer det anderledes nu på arresthuset. Blandt betjentene har man bemærket, at der er kommet en anden kvalitet i undervisningen. Det er mit indtryk, at det har været afgørende for, at værkstedet ikke lige tog alle de gode (indsatte), som de gjorde i begyndelsen (koordinator, VUC).”

Alt i alt tyder erfaringerne fra forsøget på, at der *kan* opstå en konkurrence om de indsattes hænder, når undervisningen styrkes. Samtidig tyder det på, at det løser sig, når man på arresthuset ser, at undervisningen er et vigtigt og meningsfuldt tilbud til de indsatte.

10.4 Opsummering

I dette afsnit fremhæves det, at import som model indebærer en barriere i handleplansarbejdet. I de seks arresthuse stor forskel på, hvor let det er gået med at finde et godt samarbejde omkring dokumentationen i handleplanerne. Uanset det blandede billede er det en strukturel barriere i forsøg med import, at lærerne ikke selv har adgang til Klientssystemet, og at dokumentationen kræver et samtykke fra klienten.

En anden barriere, der synes at være delvis knyttet til, at undervisningen leveres som import, omhandler brugen af det sikrede PC-netværk. Undervisning af både unge og voksne er i dag noget, der i høj grad foregår på computer, og det er også formålet, at den undervisning man leverer i arresthusene, skal være tilsvarende understøttet af IT. Det er ikke lykkedes i import af undervisning, og mange steder har lærerne fra VUC givet helt op på at anvende netværket i undervisningen.

Den tredje udfordring, der er enkelte tendenser til i forsøget, handler om, at de indtægtsgivende beskæftigelsestilbud og undervisningstilbuddet risikere at spænde ben for hinanden. Udfordringen synes ikke at være knyttet til import som model, men må formodes at kunne opstå, når der sker en styrkelse af arresthusundervisningen uanset modellen.

11. Import af vejledning

I projektbeskrivelsen for forsøg med import af undervisning er det ikke beskrevet eksplicit, hvad baggrunden og formålet er med at afprøve import af vejledning i arresthuse, og der er i høj grad tale om et åbent forsøg, hvor man ønsker at opsamle erfaringer med at tilbyde vejledning ved en ekstern udbyder.

Det er dog beskrevet i projektbeskrivelsen, at undervisningstilbuddet i arresthusene med afsæt i vejledning og afklaring skal tage udgangspunkt i de indsatte uddannelsesbehov. Det giver vejledningen en konkret rolle i forhold til undervisningstilbuddet (s. 2). I kontrakterne mellem Arresthuset og UU-vejledningen er det beskrevet, at forventningen er, at samarbejdet med både leverandøren af undervisningen og vejledningen: *”styrker normaliseringen og øger de varetægtsfængslede mulighed for kontinuitet i deres uddannelsesforløb ved indsættelse og løsladelse eller overgang til afsoning.”*

Da der ikke er nogle erfaringer med at tilbyde vejledning efter andre modeller, er der ikke noget konkret at sammenligne med, og evalueringen af import af vejledning er derfor mest af alt en erfaringsopsamling. Dette afsnit om erfaringerne med at importere vejledning svarer derfor ikke på konkrete evalueringsspørgsmål, men beskriver, hvordan det er gået med forsøget; herunder hvilke muligheder, man oplever vejledningen har givet og hvilke barrierer, der har været i forsøget. I opsamlingen af erfaringerne har evaluator dog jf. ovenstående særlig øje for, om den kan underbygges, at samarbejdet styrker normaliseringen og en bedre kontinuitet for de indsatte.

Det tilbud om vejledning, der har været afprøvet i forsøget er forskelligt fra arresthus til arresthus. I store træk, er der dog tale om to modeller: En opsøgende model ved UU-vejledningen i arresthusene i Kolding, Svendborg og Maribo, hvor vejledningen også fungerer som en indgang til undervisningen. Og en model i arresthusene i Hobro og Viborg, hvor vejledningsressourcerne er fra VUC og hentes ind ved behov som en overbygning på undervisningen. I arresthuset i Køge har man ikke haft et selvstændigt tilbud om vejledning, udover den vejledning lærerne fra VUC tilbyder ad hoc i forbindelse med undervisning og screening.

11.1 Opsøgende vejledning til ”alle” i Kolding, Svendborg og Maribo

I Arresthuset i Kolding har man haft UU-vejledningen med fra begyndelsen. Man har altså ikke prøvet at tilbyde undervisning ved VUC uden tilbuddet om vejledning. I Svendborg kom vejledningen på i oktober 2014, og i Maribo har man tilbudt vejledning siden juni 2014.

For at give læseren et billede af, hvordan vejlederne arbejder i den opsøgende model findes herunder en beskrivelse af en dag på arresthuset fra den vejleder, der er tilknyttet Arresthuset i Svendborg.

En dag i arresthuset i Svendborg

Jeg er der fredag fra 12.15-14.15. Det passer med, at de lige har fået frokost. Sidder lige med dem, der er på vagt og snakker lige om den sidste uge. Så printer jeg en designliste. Der kan jeg se bevægelserne med nye, og jeg kan se hvor gamle de er, og så videre. Vi har besluttet, at jeg tager kontakt til alle nye indsatte uanset alder. Alle får en første snak.

Jeg får udleveret nøgler og alarm og går rundt efter min liste – jeg lægger lige en plan – tager fat i de nye først. Tager en snak med dem på cellen (...) Jeg udfylder nogle papirer om mål og de fag de ønsker, hvis de skal i skole, og hvad de vil bruge det til, hvis de gerne vil i skole udfylder de kontrakt om reglerne i skolen.

Jeg tilbyder dem at finde tidligere skolepapirer. De kan ikke huske, hvad de har og ved ikke, hvor papirerne er. Det har været en stor succes, det sætter nogle ting i gang – når ja, det har jeg da også. og det gik da meget godt (siger de så). Sporer dem lidt ind på, at de faktisk har afsluttet noget. Der er også nogle gange en lille hilsen med, hvis jeg indhenter nogle papirer – en var helt grædefærdig over den lille hilsen han fik fra en gammel lærer. Når jeg er igennem de nye – og det er de fleste, der siger ja tak til tilbuddet, så har jeg en plan for genbesøg hos de andre. Det er en løbende proces, og jeg ved ikke, om de er her næste gang, jeg kommer. Jeg har printet lidt ud til dem nogle gange. Lidt omkring forskellige muligheder – EGU fx De vil gerne noget med hænderne, men de gider ikke gå i skole. (...) Så får de lektier for, at de skal sætte sig ind i det.

Jeg skal nå de nye, og så måske én, to, tre samtaler mere på den tid. De kan lægge en seddel i et dueslag og dem prioriterer jeg først. Inden jeg går, tager jeg en kort snak om dagen med dem, der er på vagt om dagen og med Søren. Vi evaluerer lige.

I **Arresthuset i Kolding** har der været gode erfaringer med at tilbyde vejledning til klienterne, og dagligdagen minder meget om den, som vejlederen i Svendborg ovenfor beskriver. Der har været et godt samarbejde mellem vejlederne fra UU og lærerne fra VUC, men det krævede lidt tilpasning i begyndelsen, før alle var helt enige om, hvem der gjorde hvad.

I perioden fra oktober til december 2014 har vejlederne i arresthuset i Kolding talt med 29 indsatte (når det kun er perioden fra oktober til december 2014, der fremhæves, er det for at kunne sammenligne med de andre to arresthuse). 25 af de vejledningsforløb, som blev påbegyndt blev ifølge vejlederne i Kolding gennemført. I Kolding fortæller én af de to vejledere, at der oftest er tale om en, to eller tre samtaler med den enkelte; og det er det samme, de fortæller i Svendborg og Maribo. En af vejlederne i Kolding fortæller, at de har særlig fokus på de unge under 25 år.

I den første halvdel af forsøget har man brugt de afsatte timer, men i perioden er der sket en udvikling med flere udlændinge og flere udvisningsdømte. Vejlederne opsøger alle nye klienter med dansk cpr. nr., men taler kun med de udenlandske indsatte, hvis de selv er opsøgende i forhold til vejledning eller uddannelse.¹⁵ At målgruppen er blevet mindre har ifølge vejlederen betydet, at vejlederne har brugt lidt færre timer på arresthuset, og at man har haft mere tid til at hjælpe den enkelte klient i forhold til fx at skaffe materialer til selvstudie eller bibeholde kontakten til en undervisningsinstitution uden for murene.

¹⁵ Det skal her bemærkes, at det af Europarådets rekommandation CM/Rec(2012)12 fremgår, at fængslerne for at sikre ens adgang til aktiviteter om nødvendigt skal træffe særlige foranstaltninger for at imødegå eventuelle udfordringer for udenlandske indsatte (jf. regel 26.1), ligesom adgangen til aktiviteter ikke må begrænses, fordi den indsatte skal udvises (jf. regel 26.2)

Generelt er erfaringerne fra **Arresthuset i Svendborg** rigtig gode. Vejlederen oplever, at det er rart og meningsfuldt at komme i arresthuset, og ligesom underviserne fra VUC oplever vejlederen, at samarbejdet med arresthuset er meget positivt; han oplever, at han er blevet en del af huset. I Svendborg har vejlederen talt med 11 forskellige indsatte i perioden fra oktober til december 2014.

Vejlederne i Kolding har delt ud af deres erfaringer i et møde med de UU-vejledere, der er tilknyttet i Svendborg og Maribo. Det er evaluators indtryk, at man især i Svendborg bl.a. på grund af videndelingen hurtigere er kommet i gang med at indhente skolepapirer som en fast del af tilbuddet, og hurtigere har fået afklaret snitfladerne mellem VUC's opgaver og UU's opgaver i arresthuset, end man gjorde i Kolding. Det der kendetegner tilbuddet i Svendborg er netop, at man helt fra begyndelsen har haft et tæt og koordineret samarbejde med undervisningstilbuddet.

Erfaringerne med vejledning i **Arresthuset i Maribo** er begrænsede. UU-vejledningen har været tilknyttet fra juni 2014. I perioden fra oktober 2014 til december 2014 har vejlederen i Maribo registreret, at hun har talt med 2 indsatte (i perioden fra juni – december 2014 har hun haft kontakt med i alt 12 klienter). I Maribo har man ikke arbejdet med at indhente skolepapirer; ellers ligner indholdet det, som beskrives i Kolding og Svendborg. UU-vejlederen kom i begyndelsen en hel dag hver 14. dag. Senere i forløbet justerede man aftalen, så vejlederen i stedet kommer en halv dag hver uge. Vejlederen oplever, at det giver en bedre tilknytning; og at det giver bedre mulighed for at tage kontakt til alle nye indsatte, kort efter de er indsat i arresthuset.

Erfaringerne i Maribo er kendetegnet ved, at vejlederen oplever, at der er for lidt at komme efter i arresthuset. Hun oplever også, at det er svært at vejlede indsatte i en meget uafklaret situation og forestiller sig, at det giver bedre mening at vejlede de indsatte i fængslerne, hvor de er afklaret i forhold til deres situation. Vejlederen oplever også, at det er udfordrende, fordi målgruppen er lille, og fordi der ikke har været et stabilt undervisningstilbud i perioden. Vejlederen i Maribo har været glad for at komme på arresthuset, og hun har følt sig vel modtaget, men savner nogle lærere at sparre med.

11.2 Vejledning som overbygning på undervisningen i Viborg og Hobro

I Arresthuset i Viborg og i Arresthuset i Hobro har man importeret vejledning efter en anden model. Den største forskel fra modellen i Kolding, Maribo og Svendborg er, at tilbuddet om vejledning er et tilbud til dem, der anmoder om undervisning og ikke en opsøgende indsats. Derudover varetages tilbuddet af VUC.

I **Arresthuset i Hobro** varetages vejledningen af en af de undervisere, der i forvejen kommer i arresthuset. Tilbuddet har været til stede på arresthuset siden august 2014, da den pågældende lærer blev en del af arresthusteamet. Tilbuddet opstod efter behov, da underviseren begyndte at bruge en del af sin undervisning på vejledningsrelevante spørgsmål. Når de indsatte i Hobro anmoder om undervisning, får de et tilbud om vejledning. Den underviser, der vejleder, booker en tid med de indsatte, der siger ja tak til vejledning, når hun alligevel er i huset for at undervise. Den underviser, der vejleder, har ikke en vejlederfunktion på VUC, men har tidligere været vejleder og har viden om hele uddannelsessystemet og kan således vejlede udover VUC's kerneområde. Underviseren, der varetager vejledningen vurderer, at det giver mening, at tilbuddet kommer i forbindelse med anmodning om undervisning.

I **Arresthuset i Viborg** er vejledningen ikke på samme måde et tilbud, der fremstilles for alle, der anmoder om undervisning. I Viborg er vejledningen et tilbud, som underviserne kan henvise til, når de indsatte, som

underviserne har kontakt med, har spørgsmål, hvor det er relevant at inddrage en vejleder, fortæller en af underviserne fra VUC. I forsøget har vejlederen talt med 5-6 forskellige indsatte. Nogle har han talt med flere gange. Vejlederen har været tilknyttet forsøget i hele perioden, men der gik noget tid før man fandt ud af, hvordan man skulle bruge vejlederen. I Viborg vejleder man med udgangspunkt i erhvervsvejledning. Det vil sige, at udgangspunktet for vejledning i høj grad er de indsattes erfaringer, drømme og kompetencer i forhold til konkrete jobs. Erfaringen er, at det giver god mening, idet mange af de indsatte kun har et begrænset kendskab til uddannelsesområdet. Den underviser, der fungerer som vejleder, arbejder også med erhvervsvalg og vejledning på VUC.

I både Hobro og Viborg vurderer den underviser, evaluator har talt med, at det er passende, at tilbuddet om vejledning kommer i forbindelse med undervisningen og ikke er et tilbud, hvor alle indsatte opsøges.

Den model, der bruges i arresthuset i Viborg og i arresthuset i Hobro indebærer umiddelbart, at vejledningsressourcerne bruges effektivt og målrettet. Til gengæld betyder det også, at det kun er de indsatte, som lærerne er i kontakt med i kraft af undervisningen, der får muligheden. Det giver anledning til at overveje, om tilbuddet mest når indsatte, der i forvejen er bedst stillet i forhold til uddannelse og beskæftigelse. Den underviser, der varetager vejledningen i Hobro, oplever dog ikke, at det kun er de indsatte med erfaring med uddannelsessystemet, der får vejledning.

11.3 Vejledning giver mening for de fleste

Erfaringerne med vejledningstilbuddet er generelt gode. Arresthusene er glade for tilbuddet, de indsatte gør brug af tilbuddet og vejlederne er glade for at komme i huset. Underviserne oplever, at det hænger godt sammen med tilbuddet om undervisning, og de oplever, at det giver de indsatte et perspektiv med undervisningen, og at vejledningen åbner nogle muligheder for de indsatte i forhold til deres fremtid.

Vejlederne oplever de får plantet ideer og sat gang i nogle tanker hos de indsatte, men at der er langt mellem de konkrete og mærkbare resultater. Det brede billede er, at klienterne er der kort tid, og derfor er der meget, der ikke kan afsluttes. Det generelle billede kan opsummeres af dette udsagn fra en vejleder:

”Der er enkelte gode historier, hvor man virkelig har kunnet mærke fra gang til gang, at der er blevet tændt en gnist, og de siger det selv. Og så vil jeg sige ellers, at man får gang i noget godt og så næste gang er de der ikke. Så kan man bare håbe. Der er meget uafsluttet (vejleder).”

Ledelsen i de tre arresthuse oplever, at vejledningen giver god mening, og når de skal beskrive, hvad de oplever vejlederne kan bidrage med for klienterne opsummerer dette udsagn det generelle billede:

”Det er det der med, at så nogle frø og skabe nogle drømme, men også være realistisk. De (vejlederne) tænder et lille håb rundt omkring og giver lige et realitetstjek, du skal ikke bare kunne svejse for at blive svejser. Og så har de været gode til at genskabe skolepapirer og eksamensbeviser og tit bliver de indsatte overrasket over hvad de kan (leder).”

Vejlederne fortæller, at de oplever de indsatte er meget glade for at møde vejlederen. De taler også om andet end vejledning, selvom vejledning er i fokus. Vejlederne oplever generelt en oprigtighed i forhold til, at de indsatte gerne vil tale om uddannelse og vejledning, men de er også godt klar over, at det er en kærkommen mulighed for de indsatte, for at tale med nogen, som lytter og interesserer sig for deres situation. Det er sigende for relationen, og for de indsattes behov for at tale med nogen, at

mødedisciplinen og indlevelsen hos UU-vejlederens klienter i arresten er langt bedre end udenfor. Vejlederen fortæller:

"Jeg slapper af med at komme her, og det er et givende miljø (på arresthuset). Der er faste rammer og folk er glade (vejleder)

Hvad mener du med givende? (interviewer)

Det er givende, idet dine kunder vil dig gerne. De er interesserede. Jeg kan indkalde den samme syv gange ude i det almindelige system, og han kommer ikke. Her sidder Hassan og venter og ærgrer sig, hvis jeg misser en aftale.

Det er noget helt andet (vejleder)."

Citatet her tyder på, at der er nogle unikke muligheder for at få kontakt til en gruppe, som ellers er svær at motivere og i det hele taget få i tale i forhold til uddannelses- og erhvervsvalg. Motivationen for at tale med vejlederen er måske ikke altid med udgangspunkt i et ønske om at uddanne sig, men udenfor havde de måske slet ikke lykkedes med, at få Hassan til at møde op til en samtale hos en vejleder.

Vejledning i en uafklaret situation

Det generelle billede blandt de vejledere og arresthuse, der har erfaring med at tilbyde vejledning, er, at det giver god mening. Nogle vejledere oplever dog, at varetægtsarrestanterne er så uafklarede, at der ikke er rum og overskud til at tænke på uddannelse og erhvervsvalg. Både en af vejlederne i forsøg med import og en vejleder på et fængsel, som også vejleder varetægtsarrestanter, oplever ufordringen. En af dem beskriver det sådan:

"En anden udfordring i at vejlede arrestanter, det er, at der ikke noget der er afklaret – alle lever med en usikkerhed, der er stor forskel på og vide om man skal sidde der i 2 måneder eller 3,5 år. Så længe man har den uvished giver det ikke mening at vejlede (vejleder)."

Holdningerne fra de indsatte er omtrent lige så flertydige, som erfaringerne fra vejlederne. Nogle indsatte udtrykker, at det er spild af vejlederens tid at vejlede i arresthuset. Andre efterspørger vejledning, så de kan planlægge deres videre forløb. Her er der visse forskelle, der synes at hænge sammen med, at nogle klienter i arresthusene ved, at de skal sidde der et eller to år, mens andre ikke har nogen ide om, hvor lang tid de skal være på arresthuset.

Evaluator har ikke grundlag for at konkludere, om vejledning af varetægtsarrestanter objektivt set er meningsfuldt og kan kun slutte ud fra data, at der er meget forskellige vurderinger af potentialerne, hvilket både de indsatte og vejledernes udsagn peger på.

11.4 Arbejdet med klienterne

Når vejlederne taler med de indsatte er det oftest på cellen. Det har både fordele og ulemper, mener vejlederne, men det er fordelene, der synes at veje tungest:

"Jeg går mest på cellen, men det har faktisk været grænseoverskridende. Jeg møder dem på deres hjemmebane til gengæld – derfor gør jeg det mest. Det er godt for relationen. Modsat har jeg oplevet, at når de sidder inde hos mig, så har mange af dem, den der klienttilgang – de ved godt, hvad de skal. Der skabes en anden relation i cellen, den er ikke så klientagtig, og jeg kommer der som gæst (vejleder)."

Denne fortælling om relationen til den indsatte som et alternativ til den klientliggørelse, som vejlederne oplever, der ellers præger de indsattes liv ligner den, som flere af vejlederne på fængslerne fortæller om.¹⁶ Relationen og mødet med den indsatte på hans/hendes præmisser er udgangspunktet.

Vejlederne arbejder meget med motivation og realistiske fremtidsscenarier og altså med klienternes tanker, forestillinger og tro på, hvad de kan i forhold til uddannelse og arbejde. Samtidig er en del af vejledernes arbejde også meget konkret. En af de konkrete opgaver, de arbejder med, er indhentning af klienternes tidligere skolepapirer. De indhentede skolepapirer er samtidig et realitetstjek af klienternes opfattelse af deres uddannelseshistorik og et motiverende element, idet nogen bliver mindet om, at de faktisk har gennemført nogle ting. Her fortæller en leder, hvordan det fungerer:

”Han (vejlederen) har også skulle sluge nogle kameler for han går ind i det med åbent sind og så kommer der nogle røverhistorier. Sådan er det. Det bliver han skarpere på og så afstemmer han det lige med os. Og så indhenter han jo, lidt ligesom i Kolding, når de så kommer med de gode historier, hvor er så det eksamensbevis? Ja men det har jeg jo nok ristet en pibe hash på, på et tidspunkt, ikke? Så bruger han 10 min på at skaffe det. Der sidder han og ringer rundt, og så malier de det til min adresse, så det kan udleveres og de kan få papirerne med videre. Det er et rigtig godt tiltag. Jeg var lidt usikker på, hvad det kunne bidrage med. Men det er altså en god kobling (leder).”

Et andet konkret arbejde, som vejlederne bruger tid på er at skaffe materialer til de klienter, hvor tilbuddet ved VUC ikke er aktuelt. Det kan være en der gerne vil holde sit matematik på HF-niveau ved lige eller det kan være én, der gerne vil blive bedre til det danske sprog.

En tredje konkret opgave, som vejlederne arbejder med, er at holde klienternes kontakter til uddannelsessystemet udenfor ved lige. I Kolding fortæller vejlederen, at de gør meget for at tænke kreativt og holde de indsattes motivation og forløb kørende, så vidt det er muligt. De arbejder også med at sikre, at der genoprettes kontakt ved løsladelse. En vejleder fra Kolding fortæller her:

”Vi arbejder stadig med kreative løsninger i forhold til de indsattes muligheder for at fortsætte i uddannelse. Vi havde en, der gik til eksamen inde i arresten – i dansk og matematik i 10. kl. Han var stadig elev og fik sendt eksamensmaterialet hertil. Så har vi dem, der har gået på VUC og dem har vi kunnet give materiale, så de kunne fortsætte – de har holdt tilknytningen til uddannelsesstedet. De er der fortsat som elever, mens de så er i arresten (...) Jeg gør også meget ud af, at de får kontakt til fx mine kollegaer i UU, når de løslades, hvis de har nogle ønsker omkring uddannelse (vejleder).”

Vejlederen fortæller, at uddannelsesstederne er meget villige til at hjælpe. Der er måske tale om få klienter, men det er meget tydelige eksempler på, at vejlederne er i stand til at skabe nogle muligheder, som betyder, at den indsatte ikke bremses i den positive udvikling, han var i gang med, og bibeholder kontakten til uddannelsesinstitutionen udenfor og måske færdiggør det, han var i gang med.

Lokale fordele

I forsøget fremhæves det, at der er fordele ved, at man har importeret lokale vejlederkræfter. Det står i modsætning til fx en model med et centralt eller regionalt team af vejledere og i modsætning til en model, hvor en vejleder fra et fængsel skal dække vejledningsbehovet i arresthusene. For det første har den korte afstand mellem UU's lokalitet og arresthuset i Svendborg og Kolding været med til at styrke fleksibiliteten i

¹⁶ Se temaanalysen Bentsen (2015) 'Uddannelses- og erhvervsvejledning i udfordrende rammer'. Kriminalforsorgen.

opgaven og koordineringen. Når der er behov for vejlederens ressourcer eller behov for at mødes kan vejlederne (og underviserne) hurtigt komme forbi. Ofte ligger arresthusene centralt i byerne og på den måde, kan det være en fordel, der er aktuel mange steder. For det andet har den vejleder, der kommer i huset det lokale kendskab til muligheder og samarbejdspartnere på uddannelsesområdet. Det kommer arresthuset til gode i kraft af mere samarbejde med lokale parter, og det kommer de indsatte fra lokalområdet til gode i forhold til konkrete kontakter og viden om mulighederne ved løsladelse.

11.5 Normalisering og mere kontinuitet

I arresthusene i forsøget er man ikke i tvivl om, at tilbuddet om vejledning er givende og meningsfuldt. Her beskriver en leder fra et af arresthusene, hvad han oplever vejledningstilbuddet giver i forhold til sammenhængen til det ordinære uddannelsessystem:

" (...) De holder kontakten med dem, opsøger dem ude, når de er kommet ud. Der er et stort link til udenfor. Det er ikke VUC's kerneopgave og derfor giver UU-vejledningen noget andet, end hvis vi kun havde undervisningen. Vi kan også sende vores egne vejledere rundt, det giver bare ikke det samme – både linket til udenfor og det, at det er en med ben ude i samfundet giver noget særligt (leder)."

Der er to styrker, som interviewpersonerne særligt fremhæver i forhold til, at vejledningen gennemføres af vejledere fra det ordinære uddannelsessystem. Den ene styrke relaterer sig til normaliseringsprincippet. Hvis det antages, at normalisering handler om at skabe forhold, der så godt som muligt ligner dem, der er uden for Kriminalforsorgens institutioner, er de eksterne vejledere med til at styrke normaliseringen og flere - både vejledere og ledere på arresthusene – oplever, at det betyder noget for de indsatte, at vejlederen kommer fra det ordinære uddannelsessystem. Både fordi han eller hun kommer med helt opdateret viden og fordi klienterne møder den virkelighed og de fagpersoner, de også ville møde, og kommer til at møde uden for murene.

Den anden styrke vedrører kontinuiteten. Når vejlederne kommer fra Ungdommens Uddannelsesvejledning er de i besiddelse af samarbejdsflader og viden, som gør det muligt at skabe en kontinuitet til uddannelsesmulighederne uden for murene.

Det er ikke undersøgt, om Kriminalforsorgens egne vejledere kan opbygge og vedligeholde den samme viden og det samme netværk, men det må formodes, at det er mere udfordrende, hvis vejlederne har deres daglige gang på et fængsel, særligt et lukket fængsel, hvor kontaktfladen udadtil formodentlig er mindre præsent i det daglige. Fra temaanalysen *Uddannelses- og erhvervsvejledning i udfordrende rammer*¹⁷, som også er en del af evalueringen af satspuljeprojektet 'Styrket uddannelse til indsatte' ved vi, at de nuværende vejledere i Kriminalforsorgen har meget forskellige profiler. Nogen har et stort netværk og en stor viden om hele uddannelsesområdet, mens andre er vejledere med udgangspunkt i lang erfaring fra Kriminalforsorgen. Det giver meget forskellige forudsætninger.

Omvendt giver eksterne vejledere ikke en stærk sammenhæng til den videre afsoning for de indsatte, der får en ubetinget dom. UU-vejledernes gebet er det ordinære uddannelsessystem, mens en intern vejleder må formodes at have mere viden om de muligheder, der er i fængslerne. Vejlederne og arresthusene i forsøget fremhæver ikke selv, at der mangler viden om mulighederne i fængslerne, men adspurgt kan de godt se, at det ville være en fordel at have den viden. Se fx dette uddrag fra et interview med en vejleder.

¹⁷ Bentsen (2015): 'Uddannelses- og erhvervsvejledning i udfordrende rammer' Kriminalforsorgen.

”Savner du noget viden om uddannelsesmulighederne i fængslerne? (interviewer)

Jeg kom jo ind uden noget kendskab overhovedet, men jeg spørger i huset, når der er noget, jeg har brug for at vide, så jeg er i gang med at bygge noget praktiserfaring op. Man burde måske lave en grunduddannelse for eksterne medarbejdere. Jeg har også talt med en fra området om at besøge (et fængsel). Det er både noget grundviden om systemet og om uddannelsesmulighederne i fængslerne, der kunne være relevant. Fx er der en (indsat), der spørger om mulighederne på (et fængsel), og der kunne det være rart at have en grundviden. Der må jeg sige, at jeg undersøger det og vender tilbage. Kunne også godt tænke mig at vide noget mere om udslusning og deres muligheder og rettigheder i den forbindelse. Jeg ved slet ikke om det kan have nogen indflydelse på, hvor han afsoner, at han fx gerne vil arbejde på et metalværksted? Men altså, det fylder en del, så jeg savner det lidt, ja (vejleder).”

En anden UU-vejleder, vurderer ikke, at der er behov for at kende til detaljerne i uddannelsesmulighederne i fængslerne, og begrundet det med, at vejledningstilbuddet har et mere langsigtet fokus.

De vejledere, der kommer udefra, kan naturligvis få en indføring i Kriminalforsorgens tilbud om uddannelse, og om fængselsvæsenet i det hele taget, men spørgsmålet er, om det er ikke realistisk at forvente, at en vejleder fra UU, som har en halv eller en hel dag om ugen på et lokalt arresthus, kan holde sig opdateret i forhold til uddannelsesstilbuddene i de forskellige fængsler.

Et af Kriminalforsorgens designprincipper for reorganiseringen af Kriminalforsorgen er *’Sammenhængende klientforløb’* forstået som forløb på tværs af institutioner i de enkelte såvel som på tværs af områderne (Hvidbog – Reorganiseringen i Kriminalforsorgen, juli 2013). Derfor er det evaluators vurdering, at det er værd at tage med i overvejelserne, om fordelene ved at importere vejlederkræfter fra det lokale uddannelsesmiljø opvejer de begrænsninger det giver i forhold til at skabe et sammenhængende klientforløb på tværs af institutionerne i Kriminalforsorgen.

11.6 En sidegevinst - kvalificeret samarbejde med omverden

Når vejlederen formår at skabe kontinuitet for den indsatte i forhold til indsættelse eller løsladelse, sker det i et samarbejde med praktiksteder, uddannelsesinstitutioner og lignende. Arresthusets ledelse i Svendborg oplever i høj grad, at vejlederen i den sammenhæng er med til at gøre arresthuset til en attraktiv og meningsfuld samarbejdspartner.

En leder fra et af arresthusene fortæller om en konkret situation, hvor en indsat, som var i frigang fik plads på arresthuset, fordi han var i gang med et uddannelsesforløb i lokalområdet. I hans tilfælde kunne arresthuset i kraft af vejlederens kompetencer støtte den indsatte, da der opstod udfordringer i forhold til uddannelsesforløbet og hans videre planlagte uddannelsesforløb, hvor han skulle afsone med fodlænke.

”Hvis jeg skulle have håndteret den i fredags i forhold til det der forløb, der var planlagt op mod en periode, hvor han så skulle i fodlænke, så kan det godt være, at det hele var skredet for ham, og her der havde vi en (vejlederen), der lige kunne være broen mellem systemerne. Nu skal vi jo ikke lave import for at have et godt samarbejde i forbindelse med de tre frigangsmænd, vi har om året – men det har bare gjort, at vi kender dem derovre og ved, hvem vi skal tale med, når vi har nogle på frigang. Det har gjort samarbejdet helt naturligt. Og jeg tror, de oplever os pludselig som en meget seriøs samarbejdspartner i forhold til at få det her til at fungere. De var også helt imponeret på det fængsel, hvor han kom fra (leder).”

Fordelen ved at have vejlederkompetencer på arresthusene kommer altså ikke kun klienterne på arresthusene til gode. Det kan også komme klienter, der udstationeres til frigang på et arresthus til gode og

det bidrager på den måde til Kriminalforsorgens mål om at styrke Kriminalforsorgens samarbejde med omverdenen.

11.7 Sammenhæng mellem vejledning og undervisning

I Svendborg har man tidligt i samarbejdet implementeret et tæt og koordineret samarbejde mellem lærerne fra VUC og UU-vejlederen, der kommer i huset. Det tætte og koordinerede samarbejde består i, at vejlederen kommer om fredagen. Her taler han med de nye indsatte og dem, som ønsker undervisning, bliver sat på hold samme dag, når koordinatoren for VUC sætter hold og laver skema for den kommende uge. Det betyder, at de indsatte kan komme i gang med undervisning allerede fra førstkommande mandag efter de er ankommet. Det er aftalt, at alle klienter, der anmoder om undervisning først taler med vejlederen. Vejlederen udfylder et skema udviklet af koordinatoren fra VUC. I skemaet noterer vejlederen kort, hvilket niveau den indsatte er på, hvad han ønsker og hvilken tidligere skoleerfaring han har. Ind imellem er der nogle, der over- eller undervurderer sig selv, og det viser sig ved indhentning af skolepapirer eller ved test, at det ser anderledes ud. Oftest er det første billede, som vejlederen skaber dog retvisende.

Vejlederen oplever, at undervisningstilbuddet er en god indgang til vejledningen:

”Vi har gjort det sådan, at jeg er for-visitor til skolen også. Det er en god indgang til vejledningen og den indsatte, for så kommer snakken stille og roligt i forhold til tidligere skole og skoleoplevelser og så begynder vi vejledningen (vejleder i Svendborg).”

De lærere, der underviser i arresthuset i Svendborg, oplever, at vejlederen aflaster dem. Underviserne brugte indimellem tid på at indhente informationer og materialer i forhold til de indsattes spørgsmål i relation til videre uddannelsesplaner. Underviserne kan mærke, at vejlederen nu tager sig af disse forespørgsler, og de oplever, at de indsatte får bedre svar.

Vejledning uden undervisning?

Vejlederen i arresthuset i Maribo vurderer, at det er udfordrende at tilbyde vejledning, fordi der ikke har været et undervisningstilbud. I den periode, hvor UU-vejlederen har været tilknyttet, var de stabile lærerkræfter fra VUC væk, og der var store udfordringer med at finde afløsning; og det var i en periode uklart, om den ene af de to lærere ville vende tilbage. Vejlederen forklarer, hvad det betød for vejledningen:

”Jeg har ikke mødt én lærer – eller OK, jeg mødte en dansklærer tre gange. Fundet en matematiklærer, der har været der et par gange, og så ikke mere. De (VUC) skylder måske 170 timer. Det er rigtig svært så at lave vejledning, for der er ikke nogen at sparre med. Jeg kan ikke tale om tests og lektier. Og tale om den slags. Jeg har ingenting at vejlede til (vejleder).”

Arrestforvareren i Maribo oplever, at det har været gnidningsfrit, at få UU-vejledningen med, og han oplever, at vejlederen kan bidrage med et andet og bredere perspektiv på uddannelse end VUC kan. Samtidig italesætter han samme udfordring som vejlederen, hvor det er svært at motivere de indsatte, når der ikke er et stabilt undervisningstilbud.

Oplevelsen i Maribo er interessant sammenholdt med vurderingen fra en af vejlederne i Kolding. I Kolding oplever vejlederen, at det giver god mening at vejlede, selv om der ikke er et undervisningstilbud i arresthuset. Det skal dog understreges, at han ikke har konkret erfaring med det. Vejlederen siger:

"Jeg er slet ikke i tvivl om, at det også giver mening at have vejledning uden undervisning. Der er et fokus ud af med UU, og et fokus indad med VUC. Man vejleder ikke kun til en ting. Mit fokus er slet ikke i morgen. Det er det næste år og ikke hvad, der skal ske her på stedet. For mig er det to helt adskilte tilbud. Og VUC er et af flere tilbud, jeg kan have med i tasken til dem (vejleder)."

Undervisningstilbuddet var et etableret tilbud på arresthuset i Maribo, da vejledningstilbuddet blev etableret. I Kolding blev tilbuddet om vejledning og tilbuddet om undervisning indført samtidig. Det kan have haft den betydning, at undervisningstilbuddet i Maribo har været mere styrende for den måde, man har præsenteret og grebet opgaven med vejledning an i arresthuset i Maribo, mens vejledningstilbuddet er blevet etableret som et mere selvstændigt tilbud i Kolding. Om forskellen på de to arresthuse også skyldes størrelsen, hvor der er et større klientgrundlag at arbejde med i Kolding, eller om der er afgørende forskelle på klientellet, som betyder noget for vejledernes oplevelser, er svært at vide. Vejlederen i Maribo oplever, uagtet årsagen, at der ikke er så meget "at komme efter" i arresthuset, og de to forskellige oplevelser giver anledning til, at man ved en eventuel udbredelse af et vejledningstilbud i arresthusene får drøftet, hvor meget vejledningen er en indgang til undervisningstilbuddet, og hvor meget det har et selvstændigt formål.

11.8 Opsummering

Forsøget viser overordnet, at det giver god mening at tilbyde uddannelsesvejledning til klienterne i arresthusene, om end der er blandede erfaringer med at tilbyde vejledning til varetægtsarrestanter, idet de står i en uafklaret situation. Vejledningen kan plante nogle ideer og drømme hos de indsatte og give realistiske billeder af, hvad der er muligt. Vejledningen kan også give et perspektiv på, hvad de indsatte kan bruge undervisningstilbuddet i arresthuset til. Vejledningstilbuddet giver også nogle af de klienter, der ved indsættelsen er i gang med et uddannelsesforløb mulighed for at holde kontakten til uddannelsesinstitutionen ved lige. Vejlederne kan også støtte de indsatte, der har behov, der ligger udenfor tilbuddet fra VUC. Vejlederne skaffer fx materialer, som klienterne kan arbejde med på cellen, og hjælper de indsatte med at søge om optag på uddannelse og etablere kontakter ved løsladelse. En sideeffekt ved at tilbyde vejledning via import er, at vejledernes udsyn og tilknytning til det ordinære uddannelsessystem gør arresthuset synligt som en relevant samarbejdspartner i forhold til de lokale uddannelsesinstitutioner.

De begrænsede erfaringer med at importere vejledning er uklare i forhold til, om tilbuddet om vejledning giver mening, hvis der ikke er et tilbud om kompetencegivende undervisning i arresthuset.

Som nævnt har man i Kriminalforsorgen ikke tidligere erfaring med hverken intern eller eksternt systematisk professionel vejledning i arresthusene. Der er derfor ikke noget sammenligningsgrundlag. Dertil kommer, at erfaringerne fra forsøget er flertydige. På den baggrund er det vanskeligt at konkludere og anbefale noget konkret. I stedet vil evaluatoren i det følgende beskrive fordele og ulemper ved forskellige mulige modeller.

Vejledning som opsøgende indsats eller overbygning

Den opsøgende model, hvor vejledningen blandt andet fungerer som indgang til undervisningen og alle indsatte bliver opsøgt af vejlederen, er den rigtige model af hensyn til at opfange alle indsattes mulige både erkendte og uerkendte behov for at afklare uddannelses- og erhvervs muligheder. Det er muligt at plante nogle idéer hos den gruppe af indsatte, der ikke selv vil tage initiativ. Dertil kan vejledningen fungere som indgang og som motivation til undervisningen. Den opsøgende model, er den som man har valgt at indføre på Kriminalforsorgens fængsler, hvor alle indsatte i forbindelse med modtagelsen skal have et tilbud om at tale med en uddannelsesvejleder.

I forhold til de små arresthuse trækker erfaringerne med opsøgende vejledning i Svendborg og Maribo i hver sin retning, og det bør overvejes, om de små arresthuse skal have en model med mulighed for fx vejledning via videotelefoni, eller om behovet i de små arresthuse nogle steder kan dækkes af interne vejlederressourcer fra fængslerne.

En model, hvor vejledningen er en overbygning på undervisningen, og dermed kun tilfalder dem, der anmoder om undervisning har andre fordele og ulemper. Vejlederressourcerne bruges mere målrettet, da det er de indsatte, der allerede via undervisningen er sporet ind på at tænke i opkvalificering, og som direkte eller indirekte giver udtryk for et vejledningsbehov. Omvendt er der den risiko, at de indsatte, der i forhold til uddannelses- og beskæftigelsestilknytning er dårligst stillet og ikke selv forestiller sig, at undervisningen er noget for dem, ikke får tilbud om vejledning. Det kan betyde, at de indsatte, som har det største behov ikke får muligheden for at tale om uddannelses- og beskæftigelsesmuligheder.

Interne eller eksterne vejlederressourcer?

Evaluators vurderer, at fordelene ved de eksterne vejledere er størst. Når evaluator forsigtigt peger på eksterne vejledere, er det fordi, at den værdi de eksterne vejledere giver i forhold til normalisering og kontinuitet for dem, der *ikke* skal afsone i fængsel, vejer tungere end værdien af fængselsrelevant vejledning. Det må også tages in mente, at tilbuddenes fokus ud fra et etisk perspektiv bør være rettet mod uddannelses- og beskæftigelsesmuligheder i samfundet og ikke mod fængslerne, når hovedparten af de indsatte endnu ikke er dømt. Optimalt tilbydes vejledning i udgangspunktet ved en ekstern vejleder og suppleres af en intern vejlederkompetence, der kan konsulteres eller indhentes fra et centralt sted eller fra et fængsel, når der er behov for vejledning i mulighederne for uddannelse i andre af Kriminalforsorgens institutioner efter en dom.

I mange arresthuse har man i dag installeret faciliteter til videotelefoni til afhøringer. Dertil kommer, at det fra august 2015 er blevet muligt, at klienterne kan deltage i videomøder via programmet Lync på personalets computere. Det er oplagt at udnytte disse faciliteter til uddannelsesvejledning, uanset om vejlederen på skærmen er ekstern eller intern.

Tilknyttede eksterne vejlederressourcer skal det være et krav, at vejlederne, samtidig med vejledningen i arresthuset, vejleder unge eller voksne i det ordinære uddannelsessystem. Vejlederne i arresthusene skal bibeholde deres tilknytning til det ordinære uddannelsessystem.

12. Organiseringen af arresthusundervisning i fremtiden

Dette kapitel giver et bud på, hvordan arresthusundervisningen skal organiseres. Som nævnt kan forsøg med import af undervisning ikke sammenlignes én til én med erfaringer fra den eksisterende arresthusundervisning ved timelærer ansat på arresthusene og fængselslærere. I dette kapitel vil evaluator alligevel prøve at give et overordnet billede af, hvilken retning evalueringen peger i forhold til organiseringen af arresthusundervisningen i fremtiden.

Udgangspunktet for vurderingen er, at man i Kriminalforsorgen ønsker at løse de udfordringer, der er beskrevet i projektbeskrivelsen for forsøg med import af undervisning. Som udgangspunkt for vurderingen antages det også, at Kriminalforsorgen ønsker at tilbyde en seriøs og kompetencegivende undervisning i arresthussektoren, der tager Kriminalforsorgens øvrige mål og strategier til indtægt.

12.1 Modellen og de nordiske erfaringer

I bogen *Nordic Prison Education* beskriver Langelid et al fem modeller for fængselsundervisning, der forholder sig til lovgrundlaget, det finansielle ansvar og organiseringen af fængselsundervisningen.¹⁸ Modellen, der er afprøvet i forsøg med import af undervisning i arresthuse, minder mest om det, som Langelid et al kalder *The contract model*. *The contract model* er en model, hvor fængselsvæsenet kontraktansætter undervisere ansat af de myndigheder, der har ansvar for uddannelse i det almindelige samfund, og hvor det økonomiske ansvar er placeret hos Kriminalforsorgen.

I forhold til *The contract model* beskriver Langelid et al, at modellen kræver faglige kompetencer inden for uddannelsesområdet, så det er muligt at specificere og styre aftalerne med leverandørerne. Evaluering af forsøg med import af undervisning underbygger, at der er behov for ressourcer og kompetencer i forhold til at styre samarbejdet med den eksterne udbyder. Det tyder dog på, at kravet om faglig kvalificeret styring af samarbejdet med "udbyderne" også er et krav i de eksisterende modeller. Tager vi erfaringerne fra de seks arresthuse i forsøget til indtægt tyder det netop på, at samarbejdet med udbyderne i de eksisterende timelærer- og fængselslærerordninger halter eller er ikke-eksisterende. På den måde er allokering af ressourcer og kompetencer til styring af aftalerne måske ikke en forudsætning, der er unik for *The contract model* men en forudsætning for god arresthusundervisning uanset leverandøren?

I forhold til formålet med forsøget er det relevant at inddrage Sveriges erfaringer med at indkøbe lærerkræfter udefra.¹⁹ I Sverige har man fra begyndelsen af 1990'erne købt undervisningstimer udefra til både fængsler og arresthuse. 2003 blev et pilotprojekt med en ny model iværksat, i pilotprojektet ansætter Kriminalvården i Sverige selv en basisressource af lærere og supplerer med indkøb af timer ved eksterne lærere til de behov, der er mere omskiftelige og specialiserede (omtales lärcentrum modellen). I 2007 får Kriminalvården rettigheder til at gennemføre formel uddannelse og gennemføre prøver; og modellen med internt ansatte lærere blev rullet ud i hele Kriminalvården.²⁰

Når man i Sverige valgte en model med eksterne lærerkræfter *fra* til fordel for en intern model stiller det spørgsmålstejn ved, om importmodellen er den rigtige for arresthusundervisningen i den danske Kriminalforsorg. Der er dog en central forskel i den model, man havde i Sverige, og den der er afprøvet i

¹⁸ Langelid et al: *Nordic Prison Education – a lifelong Learning Perspective* 2009, Norden

¹⁹ Sjøberg & Roitto (2001) *Kriminalvårdens Klientbildning*, Kriminalvården, 2001..

²⁰ *Förordning om utbildning vid kriminalvård i anstalt*, SFS-nummer 2008:152, Utbildningsdepartementet, www.lagen.nu

forsøg med import. I forsøg med import af undervisning er undervisningen indkøbt af en række uddannelsesinstitutioner (VUC), der ligner hinanden, som alle kan udstede prøver, og hvor indholdet er reguleret af lovgivning og følger nationale studieordninger. I Sverige blev undervisningen udbudt på det frie marked og blev leveret af en lang række forskellige aktører, hvoraf nogle ikke havde ret til at udstede prøver.

En af de centrale udfordringer med *The contract model* er, ifølge Langelid et al netop, at der er en risiko for manglende kontinuitet og faglige standarder i lærergruppen, og at der kan være stor variation i undervisningen fra sted til sted. Denne ulempe ved modellen kom netop til udtryk i den svenske Kriminalvårds evaluering, og var et af de centrale argumenter for at gå væk fra en model, hvor undervisningen købes udefra. Dette tyder på, at det er vigtigt, at man i den danske Kriminalforsorg er bevidst om, at valget af leverandør kan være afgørende.

I forhold til beslutningen om at fravælge import i Sverige er det også værd at nævne, at en af de fire udfordringer, man ønskede at løse ved at vælge en ny model, var at skabe mere kontinuitet på tværs af Kriminalvårdens institutioner. Det hænger sammen med, at modellen, som der blev taget beslutning om i Sverige gælder undervisningen i *hele* Kriminalvården og ikke kun i arresthusene. Dette peger på, at Kriminalforsorgen i Danmark med fordel kan tænke ind, hvorvidt beslutningen om organiseringen af arresthusundervisningen skal ses isoleret eller bør tænkes ind i en større strategi om organiseringen af undervisningen i hele Kriminalforsorgen i forhold til, at der er fordele og ulemper ved, at vælge en eller flere forskellige modeller for undervisningen.

Ser man til Norge er historien en anden. I Kriminalomsorgen i Norge har man lang erfaring med en importmodel i Langelid et als forstand. Det vil sige, at den myndighed, der har ansvar for undervisning i samfundet også har ansvar for undervisningen af de borgere, der er i Kriminalomsorgens varetægt. I 1969 blev det besluttet, at *skoleverket* under Kirke- og undervisningsministeriet havde ansvar for fængselsundervisningen i Norge. Det har ikke været muligt at fremskaffe evalueringer af modellen i Norge. Der findes en række publikationer om klienterne og deres uddannelsesforhold, og om undervisningen, men der har ikke været iværksat undersøgelser, som omhandler, at undervisningen er organiseret som import. Historikken i fængselsundervisningen i Norge giver et billede af, at de teoretiske fordele ved *the import model* ikke indfinder sig automatisk. Den lighedstanke og det fokus på rettigheder, der er fordelen ved, at myndighederne med ansvar for undervisning i samfundet også har ansvar for undervisningen i fængslerne, er ikke fulgt automatisk med modellen. Først med en stortingsmelding i 2005 kommer der for alvor fokus på, at alle indsatte i Kriminalomsorgen skal have de samme tilbud og muligheder som i det almindelige samfund uanset, hvor de afsoner.²¹

Betragtninger om modellernes teoretiske fordele og ulemper og de nordiske erfaringer peger sammen med erfaringerne fra evalueringen på, at Kriminalforsorgen uanset organiseringen skal sætte ressourcer af til styringen af tilbuddet, at valget af leverandørtype er vigtigt i forhold til standardisering og kvalitet og at valget af importmodellen ikke i sig selv giver en undervisningstilbud, der er sammenligneligt med det, som tilbydes i det øvrige samfund.

²¹ Langelid (2015) *Bot og Betring? Fængselsundervisning si historie i Noreg*. Cappelen Damm Akademisk.

12.2 anbefalinger til organiseringen af arresthusundervisningen

Alt i alt er der i evalueringen meget, der tyder på, at Kriminalforsorgen bør importere undervisningen til arresthusene fra de lokale VUC'er. Når evaluator alligevel er forsigtig med at konkludere, at dette er den eneste rigtige løsning, skyldes det primært tre forhold. For det første har man ikke givet fængselslærerordningen den 'best case' chance, som importmodellen har fået i forsøget. For det andet er der eksempler på, at arresthusundervisningen fungerer godt nogle steder med de eksisterende ordninger. For det tredje må det antages, at der med hensyn til Kriminalforsorgens mål om sammenhængende klientforløb, er fordele ved at anvende de lærerressourcer, man har i Kriminalforsorgens fængsler, i arresthusundervisningen. Det afhænger dog af, at Kriminalforsorgen har en fælles tilgang til undervisning og en bedre overdragelse, når de indsatte flyttes fra én institution til en anden.

En kombinationsmodel

Anbefalingen i forhold til organiseringen af arresthusundervisningen er en kombinationsmodel, hvor nogle arresthuse afprøver en genstartet udgave af fængselslærerordningen, mens andre arresthuse får leveret undervisning fra et lokalt VUC (eller en anden uddannelsesinstitution, der er reguleret af de myndigheder, der er ansvarlige for undervisning i samfundet, og hvor undervisningen følger nationale standarder) ligesom i forsøg med import. Det anbefales, at timelærerordningen udfases.

Endvidere anbefales, at de aftaler med VUC og med fængselslærerordningen, der udgør grundlaget for undervisningen etableres, styres og evalueres med støtte fra områdekontorerne og direktoratet, så det sikres, at aftalerne med leverandørerne løbende lever op til de generelle anbefalinger til arresthusundervisningen, der er opsummeret resumeet i afsnit 1.3.

Fængselslærerordningen genstartes relevante steder

De steder, hvor der er en fængselslærerordning, og hvor arresthuset og fængslet er interesseret i at etablere et forpligtende samarbejde, skal samarbejdet genstartes, så det formuleres, hvad der skal leveres og hvordan man håndterer udfordringerne omkring afløsning. Der skal som minimum være tilknyttet to lærere, som hver kommer minimum en gang om ugen i arresthuset. Når evaluator bruger ordet "genstarte" er det fordi resultaterne tyder på, at aftalerne og samarbejdet mange steder er uformelle og uklare, og det er nødvendigt med en "genstart" af samarbejdet.

Fængselslærerordningen skal kun udbredes i det omfang, at lærerne fortsat har størstedelen af deres tid på fængselskolen. Det er vigtigt for engagementet i arresthuset og kvaliteten af undervisningen, at fængselslærerne har en daglig tilknytning til et lærerkollegium, og fængslerne skal kun servicere et vist antal arresthuse. Derfor er det optimalt at kombinere fængselslærerordningen med en importmodel.

Fængselslærerordningen skal bruges de steder, hvor der i forvejen er et godt grundlag at arbejde videre på, og hvor afstanden mellem fængslet og arresthuset er overkommelig. Ydermere skal der være en central ledelseskapacitet på fængselskolen, som vil bruge ressourcer på at samarbejde med arresthusene, om at levere en fleksibel undervisning, som kan justeres efter behovene i arresthuset og som indebærer forberedelse og dokumentation.

Det er vigtigt, at Kriminalforsorgen, de steder hvor fængselslærerordningen genstartes, afsætter både centrale og lokale ressourcer til at opbygge et godt samarbejde mellem fængslet og arresthuset i det første trekvarte år af projektet. Fængselskolerne skal kunne bruge arresthusforpligtelsen fornuftigt i forhold til

skolens/institutionens samlede resultatmål, og samarbejdet skal evalueres efter to år, hvorefter det besluttet om ordningen i det enkelte arresthus skal fortsætte.

Import af undervisning ved VUC indføres relevante steder

Import af undervisning indføres i de arresthuse, hvor det af forskellige årsager ikke er realistisk at skabe en fængselslærerordning, der lever op til de generelle krav til arresthusundervisningen, eller hvor de nærliggende fængselskoler ikke har lærer- og lederkapacitet, eller hvor lærerne skal bruge meget tid på transport.

Samtidig er det værd at bemærke, at en udbredelse af importmodellen kun kan forventes at give det løft, som der er sket i de seks arresthuse i forsøget, hvis der følger en tilsvarende opnormering af undervisningstimerne med. Dertil kommer, at implementering og løbende samarbejde og dialog med udbydere risikerer at være mere udfordret, hvis der ikke følger timer til mødeaktivitet med.

De steder, hvor der indføres en importmodel, skal det være et krav, at undervisningen leveres af VUC eller af en uddannelsesinstitution med driftsoverenskomst med VUC. Der skal sættes ressourcer af til at opbygge et godt samarbejde mellem leverandøren og arresthuset i det første trekvarte år af projektet.

Det ligger uden for evalueringens primære formål at konkludere på forhold omkring de ressourcer, som Kriminalforsorgen allokerer til arresthusundervisningen. På baggrund af data vil evaluator jf. betragtningerne i evaluators forord alligevel pege på, at et løft af arresthusundervisningen formentlig ikke kan gøres alene ved at vælge en importmodel og/eller ved at genstarte samarbejdet med fængselskolerne. Det vil mange steder også være afgørende, at der tilføres flere ressourcer til arresthusundervisningen i form af flere undervisningstimer og mere styring af samarbejdet.

Timelærerordningen udfases

De steder, hvor timelærerordningen fungerer tilfredsstillende for arresthusene, fortsætter ordningen, så længe de pågældende lærere er tilknyttet; ellers udfases timelærermodellen helt. Det er ikke hensigtsmæssigt, at der ikke kan aflægges prøver. Oftest har timelærerne ikke et fagligt bagland, og oftest er der kun én lærer tilknyttet. Forsøget viser tydeligt, hvilke fordele det har, at der er tilknyttet flere lærere, og at lærerne har en tilknytning til en uddannelsesinstitution, som gør, at de er fagligt opdateret. Selv om der findes dygtige og engagerede timelærere, er det svært at se de overordnede og strukturelle fordele ved timelærerordningen udover det økonomiske. Timelærerordningen er den billigste, når man ser isoleret på timeprisen.

Områdekontorernes rolle

Med reorganiseringen og etableringen af fire områder i Kriminalforsorgen er det oplagt at overveje mulighederne for at koordinere underviserressourcerne i områderne. Områderne giver organisatorisk mulighed for at samle og udnytte ressourcerne og den faglig bredde, der er på fængselskolerne til en mere fleksibel ordning. Flere af erfaringerne i forsøg med import taler dog imod en model, hvor ressourcerne samles omkring et område. For det første bør lærerressourcerne være samlet omkring et fagligt skolefællesskab og ikke en administration i et områdekontor. For det andet er der meget, der tyder på, at det er u hensigtsmæssigt, at én lærer er tilknyttet mange forskellige arresthuse og den fleksible anvendelse af ressourcerne på tværs af institutionerne beror netop på, at underviserne ses som en samlet ressource, der kan bruges flere steder. Det kan potentielt give god afløsning, en stabil levering og en faglig bredde at

organisere lærerressourcerne omkring områdekantorerne, men forsøget peger på, at der er en risiko for, at det ikke giver det engagement og den tilknytning, der har vist sig at give rigtig gode resultater i forsøg med import af undervisning.

Områderne skal snarere være en støtte i samarbejdet mellem arresthusene og udbydere af undervisningen og sikre, at aftalerne bliver overholdt og at samarbejdet får en god opstart. Områderne kan med andre ord have en rolle, der minder om den, som arrestembederne har haft i forsøg med import, hvor de støtter samarbejdet og mødeaktiviteten i det omfang, der er behov for støtte.